

Editura pentru Literatură Universală

Ernesto Sábato

Tunelul

TUNELUL, realizarea literară cea mai valoroasă a scriitorului argentinian ERNESTO SÁBATO, îmbogățește acele modalități romanești latino-americane care se inseriu pe linia surprinderii dinamice și exacte a mișcărilor sufletești. Prin introspecții profunde, realizate cu o inegalată artă psihologică, autorul înfățișează drama unui artist autentic, JUAN PABLO CASTEL, eroul principal al cărții, în condițiile capitalismului.

Lei, 3,25

Colecția Meridiane

Ernesto Sábato

12.576.
Tunelul 15208

Desenul copertei de *Iuľian Olariu*

Ernesto Sábato

Tunelul

Traducere și
cuvint înainte de
DARIE NOVĂCEANU

12.576.

~~N. C. 270~~

Ernesto Sábato

EL TUNEL

Compañía General Fabril Editora

Buenos Aires — 1961

Editura pentru Literatură Universală

București — 1965

Ernesto Sábato intră în literatura argentiniană venind pe un drum, dacă nu unic, destul de singular. Și asta nu pentru că debutul său s-ar fi produs târziu, la o vîrstă cînd alții își pot pune cu ușurință alături de nume titlurile mai multor opere literare; și nici pentru că acest debut i-ar fi adus dintr-o dată, de la început și definitiv, gloria, situîndu-l printre cei mai străluciți scriitori contemporani din America Latină.

Născut la Rioja, în 1911, Sábato va urma cursurile Facultății de fizică din La Plata, fiind unul dintre studenții emeriți și nu va crea nici o premisă în baza căreia să poată fi bănuît că va deveni scriitor. Un timp, de la catedra de unde își ascultase profesorii, va ține prelegeri de fizică unanim prețuite. Merite deosebite în acest domeniu îi vor înlesni mai apoi trimiterea, ca bursier, la Paris, pentru a lucra în laboratoarele Curie. Aici va asista la prima fisiune nucleară din istoria lumii. Calea parcursă avea prin urmare dovezi sigure că drumul său va fi cel al cercetătorului pasionat și scriitor în domeniul științei. Curînd însă, Sábato va „înșela” speranțele pe care el însuși le născuse, devenind nu un mare om de știință, ci un scriitor de renume. Unul din cei mai citați și apreciați în continentul latin și aiurea.

Ca să renunți la eprubete și flacăra gazului pentru a arde deasupra hîrtiei, pe care nu știi cum s-o începi, înseamnă, dincolo de atitudinea temerară, să simți nevoia neapărată de a spune ceva. Și mai mult: să ai certitudinea că acest ceva e absolut nou; că interesează și e folositor.

Privit din acest unghi, *Tunelul*, romanul de față, pare să îndeplinească toate condițiile. În plus, lectura lui va reține atenția prin noutatea comunicării, prin felul propriu în care autorul înțelege să nareze un fapt oarecare. Un stil care se lasă greu captat, dar care captează ușor. Căci, din toate deprinderile de cercetare ale științelor exacte, Sábato a păstrat, cel puțin, analiza, drumul întortocheat și plin de hîrtoape către un scop precis, la care a adăugat cantitatea de subiectiv necesară transfigurării. Operația, de loc nouă, este săvîrșită la modul personal, purtată prin labirinturi ciudate, abandonată și reluată, anulată și reconstruită altfel, totul îndeplinindu-se într-o dinamică alertă, asemeni unui rîu cu meandre dese, nu întotdeauna firești, capricios și tulbure, care pentru a simți raza de soare străbătîndu-l, alunecă mai întîi pe sub multă umbră.

Tunelul nu-i ultima carte a lui Sábato și, mai ales, nu-i prima. „Retragerea” sa din teritoriul științelor exacte s-a făcut la început prin *Unul și universul* (*Uno y el universo*), o culegere de eseuri scurte, apărută în 1945, încununată cu premiul municipal al orașului Buenos Aires și Panglica de onoare a Societății scriitorilor din Argentina.

Condensînd la dimensiunea unei pagini și, uneori, mai puțin, idei, reflecții și teorii, această carte reprezintă, după propria sa mărturisire, drumul către el însuși, deci,

un univers particular, incomplet, contradictoriu și perfectibil; un document de tranzit. În cuvîntul introductiv el va nota: „Știința a fost un timp prietenul meu de călătorie, dar a rămas în urmă. Și azi, cînd cu nostalgie privesc înapoi, mai văd încă turnurile pe care le-am suit în adolescență și care m-au atras cu frumusețea lor. În curînd se vor topi pe orizonturi și-mi va rămîne numai amintirea. Mulți vor socoti că aceasta e o trădare a prieteniei, cînd, de fapt, este o fidelitate față de condiția mea umană.”

Tot în curînd însă, prin *Oameni și angrenaje* (*Hombres y engranajes*), cea de a doua carte, Sábato avea să considere eronate multe opinii din *Unul și universul*, le va anula sau le va înlocui, pentru un timp, cu altele.

A urmat *Eterodoxia*, ca și primele două, o carte ce abundă în felurite reflecții. În 1948 apare *Tunelul*, iar la un interval de treisprezece ani încă un titlu: *Despre eroi și morminte* (*Sobre héroes y tumbas*), rămas, pînă azi, ultimul.

Tunelul a stîrnit de la început cele mai contradictorii critici și păreri. Mulți dintre istoriografiile literari din America Latină, care l-au trecut pe lista operelor literare remarcabile, au fost atrași mai întîi de aceeași noutate a stilului, de sinceritatea (directă sau căutată?) cu care vorbește Sábato de-a lungul acestor pagini, iar mai apoi de temă, de problematica subiectului. R. A. Arrieta, în *Historia de la literatura argentina*, discută (pag. 202 și 203 vol. IV) condiția complexă a eroului principal Juan Pablo Castel și stăruie mult asupra „prolixiei și întortocheatei analize a indiciilor făcută în maniera detectivilor, cu formulări de ipoteze neașteptate și cu multe concluzii”, fiind de părere că Juan Pablo

Castel e un nemulțumit incurabil, un tip dificil, un paranoic. În felul acesta, mobilurile psihice care îl împing pe Castel la săvârșirea crimei se explică ușor. Mai mult, printr-un astfel de diagnostic Arrieta vrea parcă să-l salveze în fața tribunalului de o pedeapsă prea mare...

Castel e însă mult mai complex după câte cred, iar actul uciderii are la bază în afara condiției de conștiință cauze multiple, majoritatea generate de societatea în care trăiește. Și aici, ca și în cel de al doilea roman al său considerat o nouă *Hecubă*, Sábato n-a vrut să-și dovedească virtuozitatea în scrierea unui roman polițist (citi-torul va întâlni o teorie asupra speciei chiar în aceste pagini), ci să reflecte în felul său rezultatele la care a ajuns sondând „în straturile cele mai adânci ale ființei umane“, pusă în circumstanțele sociale antagonice ale unei lumi unde primează interesul material și moral strict individual.

Sfîșiat de aceste contradicții și de singurătatea nesfîrșită asemeni pamei, pictorul Juan Pablo Castel o va întâlni pe Maria Iribarne fără de care va simți că-i va fi imposibil să trăiască și va face totul (?) pentru a o păstra numai pentru el. Purgatoriul însă, va începe exact din momentul în care cele două personaje vor încerca realizarea unității: Maria se deplasează încă pe suprafața crispată a unor amintiri trecute, încercînd să construiască altele viitoare; dificilul Castel, torturat de neliniște, va tortura. Cînd ajunge la concluzia că o comunicare totală e imposibilă, că viața lui e condamnată să curgă printr-un „tunel obscur și solitar“, paralel cu al altor ființe umane, care se zăresc din cînd în cînd prin mici ferestruici tăiate în piatra cenușie a singurătății și individualismului, el va păși într-un univers haotic, de multă

inconștiență și tragedie. Și din toate punctele de vedere va fi tîrziu.

Neîndoielnic, asemănări și corespondențe pe planul marrii literaturi cu tema din *Tunelul* există. Să ne gîndim, de pildă, numai la Dostoievski, pe care însuși Sábato îl amintește de mai multe ori în aceste pagini. Dar mult mai importante, pentru a-i putea aprecia nota personală, mi se par apropierea cu opere aparținînd literaturii latino-americane. Trei din excelențele romane ale brazilianului Graciliano Ramos (1892—1952) se dezvoltă ca acțiune în jurul dispariției unei ființe umane. În *Caêtes*, João Valerio se îndrăgostește de Luisa, soția patronului său. Bănuie, va nega. Arião, soțul, acuzîndu-se de a se fi îndoit de fidelitatea păgînă a soției sale, se sinucide. Iată cît de ușor se poate muri! O dată cu dispariția lui Arião, cei doi amanți vor descoperi însă că gustul dragostei furate s-a terminat. În *São Bernardo*, Paul Honório o va împinge, prin gelozie, pe Magdalena la sinucidere. Credibil? Graciliano Ramos răspunde afirmativ. Prudența cu care autorul brazilian ocolește diateza reflexivă se datorește poate intenției de a potențializa drama eroilor. Castel se hotărăște și el de cîteva ori pentru sinucidere, dar va termina, de fiecare dată, prin a se agăța de firul de iarbă. Iată, deci, că nu-i chiar un paranoic. E lucrat poate dintr-o substanță mult mai dezorganizată. Abia în *Augustia*, Graciliano Ramos va avea un erou asemănător, pe Luis Silva, logodnicul Marinei, cel care îl va uide pe Juliano Tavares, tînărul frumos și bogat, de care eroina se îndrăgostește și se lasă sedusă. În final, Luis Silva înnebunește.

Exemplele pot continua. Le-am ales numai pe cele din Ramos, dat fiind valoarea lui de scriitor universal. Altele

sînt banale, construite cu scopul vădit de a susține opere la fel de banale.

Cîte asemănări, atîtea deosebiri. Căci în toate aceste cazuri nu actul în sine prezintă interes, ci îndeplinirea lui; mai exact: cauza și nu efectul. Nu crima va naște eroii. Și nu efectul va genera opera literară respectivă, ci cauza. Deosebirile încep din acest punct; ele țin în primul rînd de arta analizei psihologice. Dos-toievski și, mai mult decît el, Ramos își privesc uneori personajele cu resemnare, de parcă le-ar compătimi, gata să le ceară scuze în fața vreunui cititor care caută șicane. Sábato nu. Asemănarea s-ar mai putea face, dar numai dintr-un singur unghi, cu una din cărțile lui Camus, față de care Sábato are o admirație profundă (de altfel Camus este cel care a înlesnit apariția *Tunelului* în franceză, pe cînd era consilier la Gallimard). În *L'Etranger*, insignifiantul funcționar Mersault, atît de amabil cu vecinii săi, leneșul de pe nisipul fierbinte de lîngă mare, absentul Mersault, devine dintr-o dată autorul unei crime. Din afară; căci în definitiv de ce l-a interesat soarta celui arab plecat să suprimă viața unui compatriot? Dar și aici deosebirile sînt flagrante. Camus era tot mai preocupat de încetățenirea așa-zisului roman al condiției de conștiință. Pînă la această finalitate, absurdul pare să fie atotputernic în unele din lucrările sale schimbînd, guvernînd și suprimînd destine și drame. Camus va depune în favoarea lui Mersault o pledoarie greu de egalat de un alt scriitor, arătînd că nimic nu-i imposibil. În felul lui. În schimb Sábato își brutalizează eroul de la început. Deși îi e foarte apropiat, nu intervine nici un moment pentru a-l apăra. Îl lasă să se dezvăluie singur. Renunțarea la „intermediari“ prezintă avantaje multiple: orice

intervenție din afară în apărarea lui Castel, cu excepția subiectivității cititorului, este inaccesibilă. Iluzia de real sporește. Și cel mai important: comunicarea se face pe drumul cel mai scurt. Cineva ar putea desigur găsi și dezavantaje sau le-ar putea inventa. În amîndouă cazuri, acestea sînt lipsite de valoare. Căci arta cu care Sábato realizează încarnarea eroului, descoperind în el sursa care generează (și declanșează) cauza, este fără corespondențe. Autorul nu va crea pentru eroul său consumat în acest tunel de singuratec și alte ferestre în afara celor pe care și le face singur. Pentru că nu vrea să lase impresia de rătăcire. Cînd va intui că ar putea interveni și așa ceva, îl pune pe Castel să revină — asemeni lui Mersault, care va descărca în muribund încă patru focuri — asupra victimei.

După ce o va ucide pe Maria Iribarne, Castel nu va înnebuni ca Luis Silva, și nu va da vina pe soare ca Mersault. El se va prezenta singur, după ce va mărturisi crima soțului Mariei, orbul Allende, la poliție și din celula cu gratii va continua același obsedant monolog al său datorat imposibilității de a-l schimba în dialog.

De o inteligență diabolică, dar nu vecină cu nebunia, Castel nu-și privește destinul prin lacrimi. Zguduit de crima săvîrșită, el se dezvăluie din toate părțile, dar nu pentru a stîrni compasiune (deși...) ci, poate mai degrabă pentru a-i rămîne fidel autorului. E un joc subtil, desfășurat jos, pe subterane și galerii închise, accesibile numai în secvențe scurte cititorului și scos deasupra numai ca esență. La urma urmei Juan Pablo nu există. Autorul îi dă o vîrstă și toate atributele pentru a intra într-un registru de stare civilă, dar îl lasă idee, căci așa ceva trebuie să fie: o idee într-atît de materializată încît... dispare pentru a lăsa locul prielnic semănării altora.

Dovadă că lucrurile stau într-adevăr așa este prezența Mariei suficient schițată de autor, dar numai în măsura în care trăsăturile ei subliniază pe cele ale lui Castel. Mai multă atenție nu-i va acorda. Ea există numai pentru că există Juan Pablo și a existat și înainte de a se fi cunoscut, tot din acest motiv.

Există mult, foarte mult întuneric în *Tunelul* lui Sábato, iar lumina e folosită parcă numai pentru a-l contrapuncta. Căci nu văd în nici unul din celelalte personaje ale cărții un exemplar uman privit cu simpatie. Toți par aleși pentru a întrista. Juan Pablo nu se va opri în toate ipotezele și raționamentele sale decât la cele care duc implacabil la acest deznodământ. Autorul construiește cu măiestrie rară, știe mai dinainte de început unde vrea să ajungă și pînă a sosi aici demonstrează că ar mai exista și alte finalități. Poate că în aceasta ar consta în esență valoarea cărții. Pentru că traversarea pe care Ernesto Sábato o face prin lumea contemporană de la Buenos Aires nu-i întâmplătoare. Ea dă la iveală multe nedreptăți, unele amintite doar în treacăt. Autorul sfidează incultura, rapacitatea sentimentală a unor indivizi, sensibilitatea tumefiată, dar nu caută întotdeauna cauza. Privește cu un ochi deosebit de critic, dar se oprește aici. Că e frământat de căutări și soluții, nu ne putem îndoi. Celălalt roman al său („ar fi putut să fie cea mai mare operă literară dată lumii de către America Latină”) *Despre eroi și morminte*, de o construcție diferită dar dintr-un material asemănător, conferă personajelor valoare simbolică. Alejandra, eroina principală, a fost identificată de mult ca fiind Argentina. Schema poate fi artificială. Sábato n-a contestat-o.

Il caracterizează pe Sábato o preocupare acută pentru formă. Un stil care captează prin ritmul rapid al ideilor, o folosire cu mare artă a analizei fiecărui gest și introspecției psihologice. Uneori se va repeta poate. Există în carte trei case-simbol pe care Castel le vizitează în vis, și de prea multe ori vor reveni vapoarele, parcurile în amurg sau puntea fragilă susținută de privirile melancolice ale celor doi eroi și pe care aceștia pășesc de la unul la altul, bîjbîind. Dar salvarea din banal a subiectului se face cu sensibilitate, cu meșteșug. Ridicarea la grad de măiestrie artistică e incontestabilă.

DARIE NOVĂCEANU

*„...în orice caz, exista un
singur tunel, întunecos și
singuratic : al meu.“*

E de ajuns să vă spun că sînt Juan Pablo Castel, pictorul care a ucis-o pe Maria Iribarne; bănuiesc că procesul e încă viu în amintirea tuturor și nu-i nevoie de mai multe amănunte despre mine.

Deși nici dracu nu știe ce trebuie să-și amintească oamenii și nici pentru ce. Întotdeauna am crezut că nu există memorie colectivă, ci poate numai o formă deosebită de apărare a speței umane. Cînd cineva spune: „tot timpul trecut a fost mai bun“, nu înseamnă de loc că pe atunci s-ar fi petrecut mai puține lucruri rele, ci doar că — spre fericirea ei — lumea le-a dat uitării. Și la urma urmei, aceste vorbe nu au valoare universală. Eu, de pildă, mă caracterizez prin a-mi aminti cu preferință faptele rele și aproape aș putea spune: „tot timpul trecut a fost mai rău“, dacă prezentul nu mi s-ar părea la fel de oribil precum trecutul. Țin minte atîtea calamități, atîtea chipuri cinice și crude, atîtea fapte

rele, încît pentru mine memoria este un fel de făclie înspăimîntătoare străluminînd un sordid muzeu al ruşinii. De cîte ori n-am rămas, ceasuri întregi, uitat într-un colţ întunecos din atelier, după ce citisem în vreun ziar o ştire la rubrica crimelor ! Adevărul este însă că partea cea mai neruşinată a rasei umane nu apare întotdeauna aici ; pînă la un anumit punct, criminalii reprezintă lumea cea mai cinstită şi mai inofensivă. Şi lucrul ăsta nu-l spun pentru că eu însumi aş fi ucis o fiinţă omenească : e o convingere profundă şi sinceră. Există undeva un individ periculos ? Să fie lichidat şi gata. Iată ce consider eu o *faptă bună*. Gîndiţi-vă cîtă primejdie ar însemna pentru societate acest ins, dacă ar continua să-şi distileze veninul pe mai departe şi dacă, în loc să se termine cu el dintr-odată, s-ar încerca împiedicarea acţiunilor lui prin anonime, bîrfă şi alte asemenea meschinării. În ce mă priveşte, mărturisesc că în acest moment regret mult faptul de a nu-mi fi folosit mai bine timpul cînd eram liber, pentru a lichida vreo şase-şapte indivizi din aştia, pe care-i cunosc.

Că lumea-i oribilă, e un adevăr ce nu mai trebuie demonstrat. Oricum, o singură dovadă ar fi suficientă : cu ani în urmă, am citit că în-

tr-un lagăr de concentrare un fost pianist s-ar fi plîns de foame şi-atunci l-au obligat să mînce un şobolan, *dar viu*.

Nu despre asta însă voiam să vă vorbesc acum ; voi aminti mai încolo, dacă se va ivi prilejul, ceva în plus despre întîmplarea cu şobolanul.

II

Cum spuneam, mă numesc Juan Pablo Castel. S-ar putea să vă întrebaţi de ce vreau să-mi povestesc crima (nu ştiu dacă v-am spus că asta vreau) şi, mai ales, ce mă face să caut un editor. Cunosc destul de bine sufletul omenesc pentru a putea ghici că vă gîndiţi la vanitate. Gîndiţi-vă la ce vreţi, puţin îmi pasă : e mult de cînd nu mă mai interesează cîtuşi de puţin judecata şi dreptatea oamenilor. Presupuneţi, deci, că public această istorie din vanitate. În definitiv, sînt făcut ca orice om, din carne, oase, păr şi unghii, şi mi s-ar părea nedrept să cereţi, neapărat, de la mine, însuşiri deosebite. Cineva se poate considera, uneori, un om deosebit ; pînă cînd îşi dă seama că, de fapt, e la fel de meschin, murdar şi perfid ca ceilalţi. Despre vanitate nu spun nimic : cred că nimeni nu-i străin

de acest important motor al Progresului uman. Mă fac să rîd cei ce obișnuiesc să vorbească despre modestia lui Einstein sau a altora de felul lui; motivul: *e ușor să fii modest cînd ești celebru*; vreau să spun *să pari modest*. Căci chiar și atunci cînd ai impresia că nu există, absolut, nici un fel de vanitate, o descoperi totuși deodată, în forma ei cea mai subtilă: vanitatea modestiei. De cîte ori nu ne lovim de astfel de indivizi! Pînă și un om, real sau simbolic, ca Isus, față de care am simțit și simt un pios respect, a rostit cuvinte datorate vanității sau, cel puțin, mîndriei. Ce să mai spun de León Bloy, care respingea acuzația de a fi orgolios prin a declara că și-a petrecut întreaga viață slujind pe niște oameni care nu-i ajungeau nici pînă la genunchi? Vanitatea se întîlnește în locurile cele mai neașteptate: alături de bunătate, de abnegație, de generozitate. Cînd eram mic și mă înspăimînta ideea că într-o zi mama va trebui să moară (cu timpul începi să înveți că moartea nu-i numai suportabilă, ci chiar reconfortantă), nu mi-aș fi închipuit în ruptul capului că ea ar putea să aibă vreun cusur. Acum, cînd a murit, pot spune că a fost atît de bună cît poate fi un suflet de om. Îmi amintesc că în ultimii ani, cînd eram deja un bărbat, descoperind dedesubtul celor mai bune fapte ale ei un nevăzut germen

de vanitate sau mîndrie, mă întristam. Ceva mult mai elocvent s-a petrecut cu mine însumi atunci cînd au operat-o de cancer. Pentru a ajunge la timp la spital, a trebuit să călătoresc două zile încheiate fără să dorm. Cînd m-am apropiat de pat, a încercat să-mi surîdă cu duioșie, cîmîndu-mă (se înduioșa de oboseala mea!), iar eu am simțit, nedefinit, în adîncul meu, vanitatea de a fi ajuns la vreme. Am mărturisit acest lucru, ca să vedeți pînă unde nu mă consider mai bun ca ceilalți.

Și totuși, nu-mi istorisesc crima din vanitate. Aș primi poate să mi se spună că o fac dintr-o oarecare mîndrie sau orgoliu. Dar la ce bun această manie de a încerca să cauți explicații la toate faptele pe care le săvîrșești? Cînd am început să vă vorbesc, eram ferm decis să nu dau nici un fel de explicații. Vreau să-mi povestesc crima și atîta tot. Cel căruia nu-i place, să n-o citească. Deși nu cred, pentru că tocmai cei care aleargă mereu după explicații sînt cei mai curioși. Și, sînt sigur, nici unul dintre ei nu va pierde prilejul de a citi, pînă la capăt, istoria unei crime.

Aș fi putut să păstrez pentru mine motivele care m-au făcut să scriu aceste pagini de mărturisiri; dar, cum n-am nici un interes să par

excentric, voi spune adevărul care-i foarte simplu : m-am gândit că vor fi citite de multă lume, pentru că de pe acum sînt celebru ; și cu toate că nu-mi fac prea multe iluzii, mă însuflețește o nădejde palidă de umanitate generală ; poate voi găsi printre cititori o ființă care să mă înțeleagă. CHIAR DACĂ AR FI UNA SINGURĂ.

„De ce — s-ar putea întreba cineva — doar o palidă nădejde, dacă manuscrisul va fi citit de-atîta lume ?“ Acesta-i genul de întrebări pe care le consider inutile. Știu, ele trebuie prevăzute, pentru că oamenii pun în mod obișnuit fel și fel de întrebări, care la cea mai superficială analiză se dovedesc inutile. În fața a o sută de mii de oameni de altă limbă pot să vorbesc și să țin pînă cad la pămînt, pentru că nimeni nu m-ar înțelege. Vă dați seama ce vreau să spun ?

O singură persoană m-ar fi înțeles. *Persoana pe care-am ucis-o.*

III

Toți știu că am ucis-o pe Maria Iribarne Hunter. Dar nimeni nu știe cum am cunoscut-o, ce fel de legături au fost între noi și cum de

mi-a venit ideea s-o ucid. O să încerc să relatez totul imparțial, căci chiar dacă am suferit mult din cauza ei, nu am pretenția stupidă de a fi perfect.

În Salonul de Primăvară, din 1946, am expus o pînză pe care o intitulasem *Maternitate*. Era o pictură în genul multora dinainte : cum spun criticii, în insuportabilul lor limbaj, era solidă, proporționată și bine construită. Avea, în sfîrșit, toate atributele pe care acești șarlatani le-au găsit întotdeauna în lucrările mele, inclusiv „o anumită latură profund intelectuală“. Dar sus, în stînga, dincolo de o ferestruică, se desfășura o scenă minusculă și îndepărtată : o plajă pustie și o femeie care privea marea. O femeie care privea ca și cum ar fi așteptat ceva ; poate o chemare cu cenușa încă fierbinte. Scena sugera, după părerea mea, o singurătate neliniștită și totală.

Nimeni nu s-a oprit asupra acestei scene : treceau cu privirea pe deasupra ei, ca peste ceva secundar, poate decorativ. Cu excepția unei singure persoane, nimeni n-a părut să înțeleagă că această scenă reprezenta ceva esențial. Totul s-a petrecut în ziua vernisajului. O fată necunoscută a stat mult timp lîngă pictura mea, fără

să dea atenție femeii din prim plan, care privea copilul jucându-se. În schimb, a privit îndelung scena cu ferestruica, și-n acest timp am avut certitudinea că trăia izolată de toată lumea : n-a văzut și n-a auzit pe nimeni din toți cei ce treceau sau se opreau în fața pânzei mele.

Am observat-o tot timpul cu neliniște. Apoi, în timp ce mă zbăteam între o frică invincibilă și o dorință puternică de a o striga, s-a pierdut în mulțime. Ce fel de frică ? Poate ceva asemănător cu frica de a-ți juca toți banii strînși într-o viață pe un singur număr. Când a dispărut m-am simțit nefericit, iritat, gîndindu-mă că, între milioanele de locuitori anonimi din Buenos Aires, s-ar putea să n-o mai văd niciodată.

În noaptea aceea m-am întors acasă nervos, nemulțumit, trist.

Pînă s-a închis salonul, m-am dus în fiecare zi acolo și m-am așezat cît se poate de aproape pentru a putea recunoaște pe cei ce se opreau lângă tabloul meu. Ea n-a mai apărut.

Lunile următoare, m-am gîndit numai la ea și la posibilitatea de a o reîntîlni. Și, într-un fel, am pictat numai pentru ea. Ca și cînd scena cu ferestruica ar fi început să crească, să-mi invadeze toată pînza, întreaga operă.

IV

În sfîrșit, într-o seară am văzut-o pe stradă. Mergea pe celălalt trotuar, grăbită, ca cineva care trebuie să ajungă într-un anume loc, la o oră precisă.

Am recunoscut-o imediat ; aș fi putut s-o recunosc dintr-o mie. O emoție de nedescris mi-a învăluit inima. Mă gîndisem atît de mult la ea, în acele luni, îmi închipuisem atîtea lucruri, încît, văzînd-o, n-am știut ce trebuie să fac.

Adevărul e însă că de multe ori mă gîndisem și plănuisem cu minuțiozitate atitudinea mea în cazul în care aș fi reîntîlnit-o. Cred să vă fi spus că sînt foarte timid ; de aceea gîndisem și regîndisem mult felul de a mă purta la o probabilă întîlnire. Cea mai mare greutate de care mă loveam la toate aceste întîlniri imaginare era felul de a intra în vorbă. Cunosc destui bărbați care discută cu o femeie necunoscută, fără nicio dificultate. Într-o vreme, mărturisesc, le-am purtat multă invidie, căci, cu toate că niciodată n-am fost un afemeiat sau, mai bine zis, tocmai pentru că n-am fost, de două-trei ori mi-a părut rău că nu am putut să vorbesc cu o femeie, în aceste puține cazuri cînd ți se pare imposibil să te resemnezi cu ideea că ea va rămîne pentru totdeauna departe de tine, de viața

ta. Din nefericire, am fost condamnat să rămân mereu departe de viața oricărei femei.

În aceste întâlniri închipuite cumpănisem tot felul de posibilități. Îmi cunosc felul de a fi și știu că, datorită nepriceperii și timidității, în astfel de situații neprevăzute și neașteptate îmi pierd cumpătul. Pregătisem, deci, câteva variante care păreau logice sau, cel puțin, posibile. (Nu-i logic ca cineva să-i trimită unui prieten intim o anonimă insultătoare, dar știm cu toții că e totuși posibil.)

Fata, după câte înțelesesem, obișnuia să meargă la expozițiile de pictură. În cazul când aș fi întâlnit-o într-o astfel de împrejurare, m-aș fi apropiat și nu era prea complicat să intru în vorbă cu ea în legătură cu unul din tablourile expuse.

După ce am examinat amănunțit această posibilitate, am abandonat-o. *Eu nu mă duc niciodată la expozițiile de pictură.* Poate să pară destul de ciudată această atitudine la un pictor, dar există o explicație, și sînt convins că dacă aș rosti-o, toată lumea mi-ar da dreptate. Poate că exagerez cînd zic „toată lumea”. Da, *cu siguranță* că exagerez. Viața mi-a arătat că ceea ce mie mi se pare clar și evident, celorlalți li se pare, aproape întotdeauna, altfel. Sînt destul de pățit pentru ca să mai șovăi de mii de ori înainte

de a încerca să-mi justific sau să-mi explic o atitudine, terminînd mereu prin a mă închide în mine, într-o totală muțenie. Acesta este adevăratul motiv pentru care pînă acum nu m-am decis să-mi istorisesc crima. Și nici acum nu știu dacă merită osteneala să explic de ce nu merg la expoziții ; dar nu vreau să se creadă că-i vorba de o simplă manie, cînd de fapt la mijloc există mai multe motive, destul de întemeiate.

Voi începe prin a spune că detest grupurile, cercurile, bisericuțele, reuniunile și tot felul de alte manifestații ale indivizilor care se întîlnesc datorită ocupațiilor, gusturilor sau unor manii asemănătoare. Toate aceste cercuri au o serie de atribute groțesti : monotonia, jargonul, vanitatea de a se crede superioare restului lumii.

Văd că lucrurile încep să se complice, dar nu-mi dau seama ce aș putea face.

În definitiv, cel care vrea să nu mai citească de aici încolo, n-are decît. Îl asigur că poate conta pe deplina mea încuviințare.

Ce-am vrut să spun prin „monotonie” ? Ați observat cît de dezagreabil este să te întîlnești cu cineva care în orice clipă face cu ochiul sau se strîmbă ? Imaginați-vă pe toți acești indivizi strînși laolaltă ! Desigur nu-i nevoie să ajungi pînă aici : e destul să observi familiile numeroase, unde se repetă anumite trăsături, anumite gesturi,

anumite intonații de voce. Mi s-a întâmplat să mă îndrăgostesc de o femeie (în tăcere, bineînțeles) și să fug înspăimântat în fața posibilității de a-i cunoaște surorile. Pentru că o dată s-a petrecut un lucru cutremurător : am întâlnit o femeie cu trăsături foarte interesante, dar cunoscându-i sora am rămas deprimat și rușinat mult timp : aceleași trăsături care mi se păruseră admirabile la prima apăreau accentuate și deformate la cea de a doua, aproape caricaturizate ; nu exagerez : dacă ar fi fost astfel, ar fi definit un *alt tip*, dar în cazul de față erau suficiente pentru a crea o senzație de ridicol. Și în afară că-mi producea starea amintită, această viziune deformată a primei femei îmi provoca un sentiment de rușine, ca și cum, în parte, eu aș fi fost vinovat pentru lumina aruncată de această femeie asupra celei pe care atât de mult o admirasem.

Poate că eu văd lucrurile astfel fiindcă sînt pictor ; am observat că lumea nu dă atenție acestor deformații de familie. Mărturisesc că ceva asemănător se petrece cu mine și în cazul pictorilor care imită pe un mare maestru, așa cum sînt nefericiții care lucrează în maniera lui Picasso.

În al doilea rînd, e vorba de jargon, o altă caracteristică pe care n-o suport. Ajunge să exa-

minăm oricare din exemple : psihanaliza, fascismul, ziaristica. N-am preferințe : toate îmi repugnă.

Să luăm cazul care mi-e la îndemînă acum, psihanaliza. Doctorul Prato are mult talent și îl consideram un adevărat prieten, așa încît am suportat o teribilă dezamăgire atunci cînd toți au început să mă urmărească, iar el a trecut alături de această pleavă. Dar să lăsăm asta. Într-o zi, îndată ce am ajuns la cabinetul de consultații, Prato mi-a spus că trebuie să plece și m-a invitat să-l însoțesc.

— Unde ?

— La un cocteil al Societății, mi-a spus.

— Care Societate ? l-am întrebat eu cu ironie ascunsă, căci mă enerva acest fel afectat de a vorbi.

S-a uitat la mine uimit, eu l-am privit cu năvitate.

— Societatea de Psihanaliză, omule, mi-a răspuns el, țintuindu-mă cu acei ochi pătrunzători pe care adepții lui Freud îi consideră obligatorii în profesia lor, ca și cum s-ar fi întrebat : „dar ce i-o fi trecînd prin cap acestui nătăfleată ?”

Mi-am amintit că citisem ceva despre o confătuire sau un congres prezidat de un doctor Bernard sau Bertrand. Cu convingerea că gre-

șesc, l-am întrebat dacă nu era vorba de asta. M-a privit cu un surîs plin de dispreț.

— Sînt niște șarlatani, a îngînat el. Singura Societate de Psihanaliză recunoscută pe plan mondial este a noastră.

S-a înapoiat în biroul lui, a scotocit într-un sertar și la sfîrșit mi-a întins o scrisoare în englezește. Am privit-o din politețe.

— Nu știu englezește, i-am explicat.

— E o scrisoare din Chicago. Ne acreditează ca singura Societate de Psihanaliză din Argentina.

Am luat o mutră de admirație și profund respect, în timp ce undeva, în creier, îmi apărea o mutră cu țcălie și mustăți afumate.

În cele din urmă, ne-am urcat într-un automobil și ne-am îndreptat spre localul întîlnirii. Se și strînsese ceva lume. Pe unii îi cunoșteam chiar după nume, cum ar fi doctorul Goldenberg, care în ultima vreme s-a bucurat de multă popularitate : pentru că a încercat să vindece o femeie, fusese internat împreună cu ea într-un ospiciu. Abia ieșise. L-am privit atent și nu mi s-a părut mai rău ca ceilalți ; mi s-a părut chiar mai liniștit, poate datorită internării. Mi-a lăudat atît de mult tablourile, încît am înțeles că le detestă.

Asistența era deosebit de elegantă și mi-a fost rușine de haina mea ponosită și de pantalonii cu genunchii ieșiți. Am petrecut o oră îngrozitoare. Totul era atît de rafinat și de elegant, încît avea o notă de ridicol. Imediat ce am reușit să ies în stradă, eram plin de furie și dispreț, mai ales cînd m-am simțit din nou în mijlocul lumii obișnuite : oameni care treceau cu treburile lor, vînzători de ziare, o prăvălie, un polițist. Părea de necrezut că atît de aproape exista o mulțime de oameni adunați într-un singur loc și mîncînd sandvișuri.

Furia mea era cu atît mai mare cu cît nu-mi dădeam seama de cauza indispoziției mele și nici de ce mi se părea că această reuniune avea ceva fundamental grotesc. Pînă cînd am găsit cheia : contrastul între un mediu atît de curat (parchet ceruit, mobilă nouă și strălucitoare, haine elegante, domnișoare foarte fine) și limbajul murdar în esența sa, folosit cu atîta naturalețe. Mi-am amintit atunci că senzația mea inexplicabilă ajunsese la maximum atunci cînd o frumoasă doamnă, în timp ce îmi oferea o tavă de sandvișuri, i se adresa unei prietene de lîngă ea :

— În acest vis domină simbolul falic.

Am încercat să mă retrag într-un colț, dar cum locuința nu era prea mare, pretutindeni mă

loveam de psihanalisti și admiratorii lor; și întrucât una din caracteristicile acestor cercuri este imposibilitatea de a discuta altceva decât maniile lor, peste tot se auzeau aceleași discuții.

Totuși, dintre toate aceste cercuri, în mod deosebit îl detest pe cel al pictorilor. Desigur, în parte, pentru că pe aceștia îi cunosc mai bine, și-i lucru știut că cineva poate detesta cu mai multă putere ceea ce cunoaște în profunzime. Dar mai am un motiv: CRITICII. E o plagă pe care niciodată n-am putut s-o înțeleg. Dacă eu aș fi un mare chirurg, și un tip care n-a mînuit în viața lui bisturiul, care nu-i medic și n-a pus vreodată nici măcar o labă de mîtă în gips, ar veni să-mi explice greșelile operației mele, ce-ați gândi? Același lucru se-ntîmplă și cu pictura. Nenorocirea este că lumea nu-și dă seama că situația se repetă și, cu toate că ia în rîs pretențiile criticului de chirurgie, ascultă cu neabănut respect pe acești șarlatani. Ar putea fi ascultate, e drept, cu un oarecare respect judecățile unui critic care a pictat cîndva fie și numai pînze mediocre. Dar și în acest caz ar fi absurd, căci e greu să accepți ca un fost pictor mediocru să dea sfaturi unui pictor bun.

M-am îndepărtat iarăși de firul povestirii. Asta se datorește prostului meu obicei de a încerca să-mi justific orice atitudine. De ce dracu să motivez faptul că nu merg la expozițiile de pictură? Fiecare are dreptul să meargă sau nu, fără să fie nevoie de atîtea explicații. Unde s-ar ajunge, oare, cu o asemenea manie? Dar, în sfîrșit, am făcut-o; și aș mai avea destule de spus în legătură cu această problemă a expozițiilor: pălăvrăgeala colegilor, miopia publicului, imbecilitatea celor însărcinați cu aranjarea sălilor și fixarea tablourilor. Din fericire (sau din nefericire) toate acestea nu mă interesează; altfel poate că aș scrie un eseu intitulat *Modalități în care pictorul trebuie să se apere de prietenii picturii*.

Trebuia, deci, să înlătur posibilitatea de a o întîlni într-o expoziție.

S-ar fi putut întîmpla, în schimb, ca ea să aibă un prieten care la rîndul său să-mi fie prieten. În acest caz, ar fi fost de-ajuns o simplă prezentare. Orbit de dezagreabila lumină a timidității, m-am aruncat bucuros în brațele acestei posibilități. O simplă prezentare! Cît de ușor devenea totul, cît de plăcut! Orbirea aceasta m-a făcut să nu-mi dau imediat seama de

absurdul unei astfel de idei. Nu m-am gândit în acel moment că a găsi un prieten de-al ei era la fel de greu cu a o găsi pe ea însăși, pentru că era imposibil să găsesc un prieten fără să știu cine era ea. Și chiar dacă aş fi știut, pentru ce să recurg la a treia persoană? Rămînea, e drept, micul avantaj al prezentării pe care nu-l disprețuiam. Dar, evident, problema principală era s-o găsesc pe ea și apoi să caut un prieten comun care să mă prezinte.

Mai rămînea și reversul acestei posibilități: să văd dacă, din întîmplare, vreunul din prietenii mei nu era prieten cu ea. Și asta se putea realiza fără s-o caut întîi pe ea, căci ar fi fost de ajuns să-mi întreb toți prietenii despre o fată de cutare statură și cutare culoare de păr. Totul mi se părea însă grozav de nesperios și am renunțat; m-am rușinat numai că aş fi pus astfel de întrebări unor oameni ca Mapelli sau Lartigue.

Mi se pare necesar să stabilesc definitiv că n-am renunțat la această posibilitate pentru că ar fi fost fără șansă, ci doar pentru motivele amintite mai sus. Cineva ar putea crede în mod sincer că era cu totul nepotrivit să-mi imaginez că ar fi fost posibil ca un prieten al meu să fie, la rîndu-i, prieten cu ea. Asta ar putea s-o

creadă o minte superficială, dar nu un om obișnuit să mediteze asupra umanității.

În societate există *straturi orizontale*, formate din persoane de gust asemănător, și în aceste straturi întîlnirile întîmplătoare (?) nu sînt rare, mai ales cînd cauza stratificării este reprezentată de o caracteristică a minorității. Mi s-a întîmplat să mă întîlnesc cu o persoană într-un cartier din Berlin, apoi într-un loc aproape necunoscut din Italia, și, în cele din urmă, într-o librărie din Buenos Aires. E firesc să atribuim aceste întîlniri întîmplării? Dar îmi pierd vremea cu banalități: toate acestea le știe foarte bine orice persoană pasionată de muzică, de esperanto, de spiritism.

Trebuia să rămîn, prin unmare, la posibilitatea cea mai de temut: întîlnirea pe stradă. Cum dracu se poartă anumiți bărbați de pot opri o femeie pe stradă și vorbesc cu ea, iar uneori au chiar aventuri? Am înlăturat orice combinație care ar fi început cu o inițiativă din partea mea: nepriceperea precum și înfățișarea mea m-au obligat să iau această hotărîre melancolică și definitivă.

Nu-mi rămînea decît să aștept o împrejurare fericită, de felul celor ce se petrec una la un milion: să vorbească ea prima. În acest fel fericirea mea era legată de o îndepărtată loterie la

care trebuia să câștig o dată pentru a avea dreptul să joc din nou și să-mi primesc premiul numai dacă aș fi câștigat și în acest caz. Efectiv, trebuia să se ivească prilejul de a mă întâlni cu ea pe stradă și apoi posibilitatea și mai nesigură, ca ea să-mi vorbească prima. Am simțit un fel de ameteală, tristețe și deznădejde. Și totuși, m-am pregătit pentru această variantă.

Îmi imaginam, de pildă, că ea mi-ar fi vorbit prima întrebându-mă unde se află o stradă sau o stație de autobuz ; plecând de-aici am construit, de-a lungul multor luni de melancolie, furie, uitare și speranță, o serie interminabilă de variante. Într-una eram limbut, spiritual (în realitate, niciodată n-am fost) ; într-alta eram cumpătat, alteori mă imaginam surîzând. Adevărat, fapt deosebit, îi răspundeam brusc la întrebare, chiar cu mânie ; s-a întâmplat (imaginar, bineînțeles) ca în unele cazuri întâlnirea să se ducă de răpă din cauza iritării mele absurde, fiindcă-i reproșam aproape cu grosolănie că mă întreba un lucru pe care-l consideram inutil sau neutilizat. Aceste întâlniri eșuate mă umpleau de amărăciune, și zile în șir îmi reproșam stângăcia care m-a făcut să pierd un prilej atât de rar de a intra în legătură cu ea ; spre marea mea bucurie, îmi aminteam că totul se petrece în închipuire și că îmi rămânea, încă, posibili-

tatea reală. Și-atunci începeam să mă pregătesc mai entuziasmat, imaginându-mi fel și fel de discuții pe stradă. În general, marea dificultate consta în a lega întrebarea ei de ceva străin preocupărilor de fiecare zi, cum ar fi, de exemplu, esența artei, sau, cel puțin, impresia pe care i-o produsese pictura mea. Bineînțeles, dacă există timp și liniște, întotdeauna e posibil să stabilești astfel de legături în mod logic, fără să contrazici bunul simț ; într-o conferință timpul prisosește și în felul acesta se pot face legături între subiecte foarte deosebite. Dar în forfota din Buenos Aires, în furnicarul care se îmbulzește și-l ia pe câte unul pe sus, acest fel de discuție nu ar fi putut avea loc. Pe de altă parte, dacă aș fi renunțat și de data aceasta, aș fi ajuns într-o situație iremediabilă pentru destinul meu. Și-atunci am început să-mi închipui iarăși discuții mult mai precise și mai sigure pornind de la o întrebare neînsemnată : „Unde se află Poșta Centrală ?“, și pînă la unele discuții asupra expresionismului sau suprarealismului. Și nu-mi era de loc ușor.

Într-o noapte de insomnie am ajuns la concluzia că era artificial și inutil să încerc o astfel de convorbire și că era mai bine să atac în mod brusc punctul central, cu o întrebare curajoasă,

jucînd totul pe o singură carte. S-o întreb, de exemplu : „De ce ai privit numai ferestruica ?“ E ceva obișnuit ca, în nopțile de insomnie, să fii mai hotărît teoretic decît practic în timpul zilei. A doua zi, judecînd cu luciditate această posibilitate, am ajuns la convingerea că niciodată n-aș fi fost în stare să pun o asemenea întrebare decît în gînd. Ca întotdeauna, descurajarea m-a făcut să alunec în altă extremă : mi-am închipuit o întrebare atît de indirectă, încît pentru a ajunge la ceea ce mă interesa (fereastră), era nevoie de o prietenie îndelungată : o întrebare de felul „Vă interesează arta ?“

Nu-mi amintesc acum toate variantele pe care le-am analizat. Știu doar că existau unele atît de complicate, încît practic erau inutilizabile. Ar fi fost un noroc prea mare, o adevărată minune, pentru ca o cheie atît de complicată, făcută dinainte, fără să cunoști secretele lacătului, să se fi potrivit. Se întîmpla ca, din cauza atîtor variante încurcate, să uit ordinea întrebărilor și răspunsurilor sau să le amestec, asemeni unui jucător de șah cînd își construiește partide în gînd. Mă trezeam că încep o variantă cu cuvintele alteia, iar rezultatele erau ridicole și descurajatoare. De exemplu, s-o opresc pentru a-i

spune o adresă și imediat s-o întreb : „Vă interesează mult arta ?“ Era grotesc.

Cînd ajungeam aici, mă odihneam cîteva zile, frînt de încercarea atîtor combinații.

VI

Văzînd-o trecînd pe celălalt trotuar, toate acestea mi s-au învîlmășit și mai rău în cap. Destul de confuz, mi-am dat seama că-mi reveneau în minte fraze întregi, elaborate și învîlmășite pe de rost în timpul îndelungatei gimnastici pregătitoare : „Vă interesează mult arta ?“, „De ce ați privit numai ferestruica ?“ și așa mai departe. Mai insistent ca oricare alta, îmi revenea o frază la care renunțasem, considerînd-o grosolană, iar acum mă umplea de rușine și mă făcea să mă simt și mai ridicol : „Vă place Castel ?“

Frazele, slobode și amestecate, îmi păreau o măciucă în plină mișcare, pînă cînd am înțeles că era inutil să mă zbucium atîta : mi-am amintit că ea trebuia să aibă inițiativa oricărei discuții. Din acest moment m-am simțit ușurat și cred că am început să gîndesc prosteste : „Să vedem acum în ce fel o să se descurce“.

Între timp, în ciuda acestui raționament, am devenit atât de nervos și emoționat, încât nu mi-a trecut prin cap altceva decât să merg mai departe pe același trotuar, fără să-mi dau seama că pentru a-i oferi posibilitatea de a mă întreba ceva despre o adresă, ar fi trebuit să trec pe trotuarul celălalt și să mă apropriei cât mai mult de ea. Nimic mai grotesc decât să cred că m-ar fi putut întreba de o adresă strigând în gura mare, de unde se afla.

Ce pot să fac ? Cât o să dureze această situație ? M-am simțit cât se poate de nefericit. Străbătusem câteva sute de metri. Ea continua la fel de grăbită.

Eram foarte trist, dar trebuia să merg pînă la sfîrșit : nu era posibil ca după ce așteptasem acest moment luni de zile, să-l scap tocmai acum și cu atîta ușurință. Grăbindu-mă, în timp ce eram pradă nehotărîrii, încercam o senzație aparte : gîndurile mele erau asemeni unui vierme de mătase, orb și amorțit, într-un automobil aflat în mare viteză.

A trecut colțul străzii San Martin, a făcut cîțiva pași și a intrat în clădirea Companiei T. Mi-am dat seama că trebuia să mă hotărăsc foarte repede și am intrat după ea, deși simțeam că eram pe cale de a face ceva nepotrivit și monstruos.

Aștepta liftul. Nu mai era nimeni în jur. Cineva, dinlăuntrul meu, mai îndrăzneț decât mine, a pronunțat această întrebare stupidă :

— Aceasta e clădirea Companiei T ?

O firmă de cîțiva metri, acoperind toată fațada edificiului, arăta că, într-adevăr, acesta era sediul Companiei T.

Ea însă s-a întors liniștită și mi-a răspuns că da. (Mai tîrziu, gîndindu-mă la întrebarea mea și la felul ei nepăsător și simplu de a-mi răspunde, mi-am dat seama că, la urma urmelor, de multe ori se întîmplă ca cineva să nu observe firmele atât de mari și că, de aceea, întrebarea mea nu era atât de stupidă pe cît crezusem în prima clipă.)

Dar, privindu-mă, s-a înroșit brusc și am înțeles că m-a recunoscut. Era o variantă pe care niciodată n-o prevăzusem și totuși foarte logică ; fotografia mea apăruse mereu prin reviste și ziare.

M-am emoționat și tot ceea ce am reușit să fac a fost să-i mai pun o întrebare, la fel de nepotrivită :

— De ce v-ați înroșit ?

S-a rușinat mai mult și poate că a vrut să spună ceva, dar, pierzîndu-mi orice fel de control, am continuat :

— Pentru că m-ați recunoscut. Și credeți că e o întâmplare, dar nu-i o întâmplare; niciodată nu există întâmplări. M-am gândit la dumneavoastră luni în șir. Azi v-am văzut pe stradă și v-am urmărit. Trebuie să vă întreb un lucru foarte important, ceva în legătură cu fereștriuca. Mă înțelegeți?

Părea speriată.

— Fereștriuca? a îngînat. Care fereștriuca?

Am simțit că mi se taie picioarele. Era oare posibil să nu-și amintească? Însemna că nici ea nu i-a dat nici un fel de importanță și că a privit-o din simplă curiozitate. M-am simțit iarăși stupid și m-am gândit că tot ceea ce plănuisem și făcusem în timpul acestor luni (pînă și această scenă) era o culme a ridicolului, una din acele tipice construcții imaginate de mine, la fel de înfumurate ca și încercările de a reconstitui un dinozaur pornind de la o singură vertebră spartă.

Fata era gata să plîngă. Am simțit că lumea se întoarce cu susul în jos, fără să pot săvîrși ceva eficace și sigur. M-am trezit spunîndu-i un lucru care mă amăraște și azi:

— Văd că v-am confundat. Bună seara.

Am ieșit și m-am îndreptat mai mult în fugă într-o direcție oarecare. Străbătusem deja mai mult de o sută de metri, cînd, din spate, am auzit o voce strigîndu-mă.

— Domnule, domnule!

Era ea; mă urmărise fără a îndrăzni să mă oprească. Era lîngă mine și nu știa cum să explice cele întâmplate. Mi-a spus în șoaptă:

— Iertați-mă, domnule... Iertați-mi prostia... Eram atît de tulburată...

Lumea mi se părise, puțin mai înainte, un haos de ființe și lucruri inutile. Acum începea să renască și să răspundă unor comenzi anume. Am ascultat-o mut.

— Nu mi-am dat seama că mă întrebați de pictura dumneavoastră, a îngînat ea.

Fără să-mi dau seama, am strîns-o de mînă:

— Deci, vă amintiți?

A tăcut un moment, apoi, ridicîndu-și ochii spre mine mi-a spus, aproape silabisind:

— Mi-amintesc mereu.

Apoi, a părut să regrete cele spuse. S-a întors brusc și-aproape c-a fugit. Am stat puțin în cumpănă și-am început s-alerg în urma ei, pînă ce mi-am dat seama de ridicolul situației; am privit în jur și-am mers mai departe grăbit, dar cu pas normal. Aceasta, din două motive: întâi, era grotesc să vezi pe cineva cunoscut alergînd pe stradă după o femeie; în al doilea rînd, *nu era necesar*. Acest al doilea motiv mi se părea esențial: aș fi putut s-o văd oricînd, intrînd sau ieșind de la slujbă. Pentru ce atunci să alerg

ca un nebun? Important, cu adevărat important, era faptul că-și amintea. „Mi-amintesc mereu.“ Eram mulțumit. Mă simțeam în stare de fapte mari și nu-mi reproșam decît bîlbîiala de la lift și goana de nebun după ea. Puteam s-o văd oricînd.

VII

„Oricînd?“, m-am întrebat aproape strigînd și simțîndu-mi din nou picioarele tăindu-mi-se. Cine mi-a spus că lucrează aici? Numai cei care lucrează au voie să intre pe ușile Companiei T? Gîndul că aș fi putut s-o pierd iarăși pentru multe luni sau pentru totdeauna m-a obligat să uit de toate conveniențele și-am început să alerg din nou, ca un disperat, în urma ei; m-am trezit, îndată, în fața intrării, dar ea nu se vedea nicăieri. Se urcase cu liftul? Am vrut să-l întreb pe liftier. Dar cum? S-ar fi putut să fi urcat împreună cu mai multe femei și-n acest caz trebuia să dau amănunte. Ce-ar fi gîndit liftierul? Am făcut cîtiva pași pe trotuar, nehotărît. Apoi am trecut pe cealaltă parte a străzii și, nu știu de ce, am privit atent fațada clădirii. Poate cu speranța de a o vedea apărînd

la una din ferestre. Era absurd totuși să cred că ar fi putut să apară și să-mi facă semne. N-am observat decît firma uriașă pe care scria:

COMPANIA T

Am apreciat, din ochi, că trebuia să aibă vreo douăzeci de metri; socoteala aceasta m-a întristat și mai mult. Dar n-aveam timp pentru astfel de stări: altă-dată; în liniște. N-am găsit altă soluție decît să intru. Am smucit ușa și-am așteptat să coboare liftul; în timp ce cobora, mi-am dat seama că hotărîrea mea începe să pălească, făcînd loc timidității de întotdeauna. Astfel că, în momentul cînd liftierul a deschis ușa, știam prea bine ce aveam de făcut: *nu voi spune o vorbă*. Dar, atunci, pentru ce să iau liftul? După ce-l așteptasem împreună cu alții, era deplasat să nu-l mai iau. Ce-ar fi crezut ceilalți despre mine? N-am găsit deci altă soluție, decît să urc, menținîndu-mi hotărîrea de a *nu scoate o vorbă*; mi se părea mai ușor și chiar mai normal decît invers: nimeni nu-i obligat să discute în lift, în afară de cazul că l-ar cunoaște pe liftier și, firesc, l-ar întreba ce crede despre vreme sau ce-i mai face copilul. Cum nu aveam nici o legătură cu acest om, pe care nu-l văzusem în viața mea, hotărîrea de a nu deschide gura nu putea produce nici o complicație. Fap-

tul că urcam împreună cu alții îmi ușura sarcina, trecînd astfel neobservat. Și lucrurile s-au petrecut întocmai, fără nici o dificultate ; cineva l-a întrebat pe liftier ce crede despre umezeală, ceea ce mi-a făcut bine, pentru că raționamentele mele se confirmau. Am încercat o ușoară nervozitate cînd am spus „la opt“, dar de aceasta și-ar fi putut da seama numai cineva care ar fi știut ce urmăream eu în acele clipe.

Ajuns la opt, am observat că o dată cu mine mai cobora cineva, ceea ce complica puțin lucrurile ; am străbătut holul cu pași rari, așteptînd ca acesta să intre într-unul din birouri. Am respirat liniștit, parcurgînd de cîteva ori coridorul pînă în fund, de unde am privit panorama orașului și, întorcîndu-mă, am chemat liftul. M-am trezit destul de repede jos, în fața intrării, fără ca nimic dezagreabil, de care mă temusem în gînd, să se fi petrecut (întrebări deosebite din partea liftierului etc.). Am scos o țigară și-n timp ce-o aprindeam am înțeles că liniștea mea era destul de absurdă : nu se petrecuse nimic neplăcut, într-adevăr, dar era la fel de adevărat că *nu se petrecuse absolut nimic*. Cu alte cuvinte : o pierdusem pe fată, în afară de cazul cînd ar fi lucrat permanent în acel loc ; dacă venise doar pentru o anumită treabă, ar fi putut urca și coborî, fără să ne fi întîlnit. „Sigur, mi-am zis eu, dacă

a intrat cu vreo treabă, e posibil să nu fi terminat atît de repede“. Asta m-a liniștit iarăși și m-am decis s-o aștept la intrare.

Timp de o oră am așteptat fără nici un rezultat. Analizînd diversele posibilități, am ajuns la următoarele soluții :

1. Afacerea pentru care venise cerea timp ; în acest caz trebuia să aștept în continuare.

2. După cele întîmplate, putea să fie surexcitată și, înainte de a se ocupa de treburile pentru care venise, a făcut poate o mică plimbare ; de asemeni, urma să aștept.

3. Lucra aici ; urma să aștept pînă la ora de ieșire.

„Așteptînd pînă atunci, m-am gîndit, am perspectiva celor trei posibilități“.

Această logică mi s-a părut de fier și m-a determinat, liniștindu-mă, să aștept în cafeneaua din colț, de unde puteam supraveghea ieșirea. Am cerut o bere și m-am uitat la ceas. Era trei și un sfert.

Pe măsură ce timpul trecea, începeam să cred că singura soluție era ultima : lucra aici. La șase m-am ridicat. Mi se părea mai potrivit să aștept în fața intrării : ar fi putut să iasă multă lume deodată și de la cafenea n-aș fi recunoscut-o ușor.

La șase și ceva au început să apară funcționarii.

La șase și jumătate ieșiseră aproape toți, pentru că erau din ce în ce mai puțini cei care plecau. La șapte fără un sfert nu mai ieșea aproape nimeni: din când în când, câte un înalt funcționar; putea să fie și ea înalt funcționar („absurd“, mi-am zis) sau secretara unui astfel de om. („Asta da“, mi-a licărit o slabă nădejde.)

La șapte ieșise toată lumea. Totul se terminase.

VIII

În timp ce mă-ntorceam spre casă, deprimat, mă străduiam să gîndesc cu claritate. Capul meu e ca un vârtej și, când mă enervez, toate gîndurile încep a se învîrți într-un balet năprasnic. În ciuda acestui fapt, sau, poate, tocmai din cauza asta, m-am obișnuit să le stăpînesc cu strășnicie și să le ordonez cu grijă; altfel aș înnebuni.

Așadar, m-am îndreptat spre casă într-o stare de definitivă deprimare, dar asta nu m-a împiedicat să-mi ordonez și clasific ideile, pentru că simțeam necesitatea unei judecăți limpezi dacă nu voiam să pierd pentru totdeauna pe singura ființă care-mi înțelesese pictura.

Sau a intrat acolo pentru vreo treabă, sau lucra la această instituție; altă posibilitate nu exista. Ultima era cea mai favorabilă. Poate că după ce s-a despărțit de mine a fost prea tulburată și-a plecat acasă. Trebuia s-o aștept, deci, în altă zi, în fața aceleiași intrări.

Am analizat apoi cealaltă posibilitate. Și în acest caz ea ar fi putut să renunțe, pentru a veni altă dată. Urma, de asemenea, s-o aștept.

Acestea erau cele două alternative favorabile. A treia era dezolantă: treburile pentru care venise putuseră fi rezolvate în timp ce eu ajungeam la intrare și mă plimbam cu liftul. Ne întâlneșeam fără să ne vedem. E drept că timpul fusese destul de scurt, dar s-ar fi putut întîmpla și așa: poate că trebuia doar să lase o scrisoare cuiva. În aceste condiții, orice așteptare devenea inutilă.

Existau însă două posibilități favorabile și m-am agățat de ele cu disperare.

Am ajuns acasă cu sufletul răvășit. Pe de o parte, șoptindu-mi cuvintele ei („Mi-amintesc mereu“) îmi simțeam inima bătînd cu putere, oferindu-mi o întunecoasă dar vastă și puternică perspectivă. O mare putere, pînă acum adormită, se descătușa de mine. Pe de altă parte, mă gîndeam că putea să treacă mult timp încă pînă s-o revăd. Și trebuia. Era necesar s-o revăd. M-am trezit strigînd de cîteva ori: „Trebuie, trebuie!“

A doua zi de dimineată stăteam în fața Companiei T. Intraseră toți funcționarii, iar ea nu apăruse: sigur că nu lucra aici; îmi mai rămânea însă speranța palidă că s-a îmbolnăvit și n-a putut veni de loc la lucru.

Mai exista și posibilitatea că n-a rezolvat toate treburile pentru care venise în ziua precedentă, ceea ce m-a determinat să aștept toată dimineata în cafeneaua din colț.

Îmi pierdusem orice nădejde (ceasul trecuse deja de unsprezece și jumătate), când am văzut-o ieșind din metrou. M-am ridicat și dintr-un salt i-am apărut în față. Când m-a observat a rămas pe loc, nemișcată, de parcă s-ar fi transformat în statuie: neîndoielnic, nu se gândise de loc la o astfel de apariție. E curios, dar senzația că mintea mea lucrase cu atîta precizie îmi dădea o putere nebănuită: mă simțeam puternic, dominat de o hotărîre bărbătească și dispus la orice. Am apucat-o de braț cu brutalitate chiar, și, fără să-i spun o vorbă, am început s-o tîrăsc după mine, de-a lungul străzii San Martin, către piața cu același nume. Lipsită de orice voință, n-a protestat cu nimic.

Abia după ce străbătusem cîteva sute de metri, m-a întrebat:

— Unde mă duci?

— În piața San Martin. Am să-ți spun multe lucruri, i-am răspuns eu, în timp ce continuam să merg ca și pînă atunci, hotărît, aproape tîrînd-o.

A spus ceva în legătură cu slujba de la T, dar eu am continuat să merg, fără s-o ascult.

Am repetat doar:

— Am să-ți spun multe lucruri.

Nu se opunea. Eram ca un fluviu de primăvară, umflat de ape, tîrînd o creangă înfrunzită. Am ajuns în piață și am căutat un loc mai retras.

— De ce-ai fugit? a fost prima mea întrebare.

M-a privit cu aceeași expresie pe care o remarcasem ziua precedentă, când îmi spusese: „Mi-amintesc mereu”: o privire stranie, fixă, pătrunzătoare, ca venită de foarte departe, din adîncuri. O privire care îmi amintea de-o alta asemănătoare, nu mai știu unde întîlnită.

— Nu știu, a spus în sfîrșit. Aș vrea să fug și de data aceasta.

Am strîns-o de braț.

— Promite-mi că n-ai să mai fugi niciodată. Am nevoie de dumneata. Multă nevoie, i-am spus.

M-a privit din nou, de parcă mi-ar fi dat foc, dar n-a spus nimic. Apoi și-a odihnit ochii pe un copac îndepărtat.

Din profil, nu-mi amintea nimic. Avea o față frumoasă, dar aspră. Părul lung, castaniu. Nu părea să aibă mai mult de douăzeci și șase de ani, dar exista în ea ceva care-i dădea peste, ceva dintr-un om care trăise mult ; nu părul argintiu de la tîmple și nimic altceva din aceste semne materiale, ci un lucru nedefinit, sufleteț ; poate privirea. Dar pînă unde e privirea omului ceva fizic ? Poate felul de a-și strînge buzele, căci, cu toate că buzele și gura sînt elemente fizice, felul de a le închide și cutele din jur aparțin sufletului. N-am putut să-mi dau seama atunci și nici acum nu știu prea bine ce mă făcea să cred acest lucru. Mă gîndesc că ar fi putut să fie chiar felul ei de a vorbi.

— Am nevoie de dumneata, i-am repetat.

N-a răspuns ; a continuat să privească, în depărtare, copacul acela.

— De ce nu vorbești ?

Fără să-și desprindă ochii de pe copac, mi-a răspuns :

— Eu nu reprezint nimic. Dumneata, în schimb, ești un mare artist. Nu văd de ce ai avea nevoie de mine.

— Am ! i-am strigat cu brutalitate. Înțelegi ? Am.

Și ea, cu ochii la același copac, a îngînat :

— Pentru ce ?

N-am putut răspunde imediat. Mi-am luat mîna de pe brațul ei și m-am gîndit. Într-adevăr, pentru ce ? Pînă atunci nu-mi puseseam această întrebare ; mă lăsasem condus mai mult de un fel de instinct. Am luat o creangă și am început să desenez figuri geometrice pe nisipul bătătorit.

— Nu știu, am spus, după un timp, mai mult în șoaptă. Încă nu știu.

Încercam să mă gîndesc și continuam să desenez mai departe, complicînd liniile.

— Capul meu e ca un labirint întunecos. Niște fulgere îi luminează din cînd în cînd coridoarele. Niciodată nu știu pentru ce fac unele lucruri. Dar, nu ; nu-i asta...

Eram destul de stingherit : în nici un caz, nu ăsta era felul meu de a fi. Am făcut un mare efort mental : nu mai judecam oare ? Dimpotrivă, creierul meu funcționa ca o mașină de calculat. Nu tot eu raționasem imaginîndu-mă într-o situație asemănătoare, cu luni înainte, analizînd, renunțînd și păstrînd tot felul de ipoteze ? Și oare, nu o găsisem pe Maria, grație capacității mele de a raționa ? Mi-am dat seama că eram foarte aproape de adevăr și mi-a fost teamă să nu mă îndepărtez din nou. Am făcut un efort disperat. Aproape am strigat :

— Nu-nseamnă că nu știu să judec ! Dimpotrivă, întotdeauna judec. Gîndește-te însă că un căpitan de vas stabilește matematic, în fiecare moment, locul unde se află și continuă să se îndrepte către obiectivul dat, cu implacabilă rigoare. Dar *nu știe pentru ce merge spre acest obiectiv*. Mă înțelegi ?

M-a privit o clipă, perplexă. Apoi, din nou și-a lăsat ochii peste frunzișul copacului.

— Simt că vei fi ceva esențial în ceea ce voi face, dar încă nu-mi dau seama prea bine ce.

Am început să desenez iarăși figuri geometrice cu creanga pe nisipul bălătorit, străduindu-mă să gîndesc. După un timp, am adăugat :

— Deocamdată știu că-i vorba de ceva legat de pictura mea : ai fost singura persoană care i-a dat importanță.

— Eu nu sînt critic de artă, a murmurat ea.

— Nu-mi vorbi de cretinii ăia ! am strigat înfuriat.

M-a privit surprinsă. Am coborît glasul și am încercat să-i explic pentru ce nu credeam în criticii de artă, spunîndu-i întreaga teorie cu bisturiul, medicul etc. M-a ascultat tot timpul fără să mă privească, iar la sfîrșit a spus :

— Te plîngi, dar criticii te-au elogiât întotdeauna.

M-am indignat.

— Cu atît mai rău pentru mine ! Nu înțelegi ? Tocmai ăsta e lucrul care m-a amărit cel mai mult și m-a făcut să cred că merg pe drumuri greșite. Gîndește-te, de exemplu, ce s-a petrecut de data aceasta : nici unul din acești șarlatani nu și-a dat seama de importanța fereștricii. O singură persoană : dumneata. Și dumneata nu ești critic. Nu, în realitate mai există cineva care a observat-o, dar a înțeles-o altfel ; mi-a reproșat-o, de parcă l-ar fi scîrbit. În schimb, dumneata...

Cu privirea pierdută mereu în depărtare, a spus :

— Și nu s-ar putea să am și eu aceeași părere ?

— Ce părere ?

— Ca persoana de care vorbești.

Am privit-o cu atenție. Dintr-o parte, chipul ei, cu bărbia strînsă, era de nepătruns.

I-am răspuns cu toată siguranța :

— Dumneata gîndești ca mine.

— Și ce gîndești dumneata ?

— Nu știu. Nici la această întrebare nu pot să răspund. Mai exact aș putea spune că *simți* ca mine. Ai privit scena aceea așa cum aș fi putut s-o privesc numai eu. Nu știu ce gîndești și nu știu ce gîndesc, dar știu că amîndoi gîndim la fel.

— Asta înseamnă că nu gîndeşti la tablourile pe care le pictezi ?

— Înainte, da ; mult. Le construiam cu grijă, ca pe o casă. În cazul acestei scene însă, nu. Simteam că așa trebuie s-o pictez, dar nu știam de ce. Și nici azi nu știu. Cred că nu are nici o legătură cu restul tabloului, și mi se pare că unul din idioții ăștia mi-a și atras atenția. Încep să bîjbîi și am nevoie de ajutor.

— Nu știi de loc cum gîndești dumneata.

Începea să mă înfurie. I-am răspuns cu reproș :

— Nu ți-am spus că nici eu nu știu cum gîndesc ? Dacă aş putea spune în cuvinte clare ceea ce simt, ar însemna că gîndesc clar. Nu-i așa ?

— Da, așa e.

Am tăcut un moment, încercînd să privesc lucrurile cum trebuie. Și-apoi am continuat :

— Aș putea spune că toată opera mea de pînă acum e mai superficială.

— Care de pînă acum ?

— Cea de pînă la acest tablou.

M-am concentrat din nou și am adăugat :

— Nu, nu-i chiar așa. Nu că ar fi mai superficială.

Dar cum era ? Niciodată, pînă în acel moment, nu mă mai gîndisem la așa ceva ; acum înțelegeam pînă la ce punct pictasem fereastra aceea ca un somnambul.

— Nu. Nu că ar fi mai superficială, am continuat eu ca pentru mine. Nu știu, dar e ceva în legătură cu umanitatea în general. Înțelegi ? Mi-amintesc că mai înainte cu cîteva zile de a o picta, citisem că într-un lagăr de concentrare cineva s-a plîns că i-e foame și a fost obligat să mănînce un șobolan viu. Adesea, mi se pare că nimic nu are sens. Ne naștem în dureri pe o planetă minusculă, care aleargă spre neant de milioane de ani, creștem, luptăm, ne îmbolnăvim, suferim, îi facem și pe alții să sufere, strigăm, murim, mor și vin alții pentru a prelua de la cap această comedie fără rost.

Într-adevăr, așa să fie ? Am început să mă gîndesc la ideea inutilității. Să fie oare viața noastră, în întregime, doar un strigăt anonim într-un pustiu de aștri indiferenți ?

Tăcea.

— Scena cu plaja mă înfricoșează, am adăugat după un timp, cu toate că știu că e ceva profund. Nu, mai degrabă aş vrea să spun că mă reprezintă foarte bine *pe mine*... Asta e ; cred că am găsit taina. Nu-i încă un mesaj clar, dar mă reprezintă întru totul *pe mine*.

Am auzit-o spunînd :

— Un mesaj de deznădejde, poate ?

Am privit-o cu aceeași dorință de a o cunoaște :

— Da, i-am răspuns, un mesaj de deznădejde.
Vezi că simți ca mine ?

M-a întrebat :

— Și ți se pare lăudabil un mesaj de deznădejde ?

Am privit-o mirat.

— Nu, i-am zis, cred că nu. Tu ce crezi ?

Cîteva clipe, destul de multe, n-a spus nimic ;
apoi s-a întors spre mine, scrutîndu-mă :

— Cuvîntul lăudabil n-are ce căuta aici, a
rostit ea ca și cînd și-ar fi răspuns sie înseși.
Ceea ce interesează e adevărul.

— Și crezi că această scenă e reală ? am întrebat-o eu.

Și ea, aproape brutal :

— Sigur că-i reală.

I-am privit chipul dur, privirea aspră.

„Pentru ce această asprime ?“ mă întrebam.
„Pentru ce ?“ Poate că a înțeles dorința mea,
nevoia de comunicare, căci pentru o clipă privirea i s-a îmblînzit și mi s-a părut că-mi oferă
un sprijin, ca un pod pe care să pot trece pînă
la ea. Mi-am dat seama însă că e un pod mișcător
și fragil, aruncat peste un abis. Și blînd,
aproape șoptit, a adăugat :

— Dar nu știu ce cîștigi vîzîndu-mă. Tuturor
celor ce se apropie de mine, le fac rău.

X

Ne-am înțeles să ne întîlnim foarte curînd.
Mi-a fost rușine să-i spun că aș fi vrut s-o văd
a doua zi, că doream s-o văd mereu și că n-ar
mai trebui să se mai despartă de mine. În ciuda
faptului că memoria mea este surprinzătoare,
uneori, în mod brusc, am lapsusuri inexplicabile.
Nu știu ce i-am spus în acel moment, dar mi-o
amintesc răspunzîndu-mi că trebuie să plece.

În aceeași noapte am chemat-o la telefon. Mi-a
răspuns o femeie ; cînd i-am spus că doream să
vorbesc cu domnișoara Maria Iribarne, a părut
să șovăie, apoi mi-a spus că se duce să vadă
dacă-i acasă. Imediat am auzit glasul Mariei.
Avea un ton aproape oficial, ceea ce m-a făcut
să simt un gol sub picioare.

— Trebuie să te văd, Maria, i-am spus. După
ce ne-am despărțit, m-am gîndit în fiecare clipă
la tine ; în fiecare clipă.

M-am oprit. Tremuram. Ea nu răspundea.

— De ce nu răspunzi ? i-am spus din ce în
ce mai nervos.

— Așteaptă un moment, i-am auzit glasul la
capătul firului, apoi mi-am dat seama că pusese
receptorul jos. Și după cîteva clipe am auzit-o
din nou, de data aceasta cu glasul ei adevărat.
Mi se părea că acum tremură și ea.

- Nu puteam să vorbesc.
- De ce ?
- Se circulă prea mult pe aici.
- Și-acum de ce poți ?
- Am închis ușa. Când o închid își dau seama că nu trebuie să mă deranjeze.
- Trebuie să te văd, Maria, am repetat cu violență. De la prînz n-am făcut altceva decît să mă gîndesc la tine.
- Nu răspundea.
- De ce nu răspunzi ?
- Castel... a început nehotărîtă.
- Nu-mi spune Castel, am strigat indignat.
- Juan Pablo, a spus atunci, cu timiditate. Am simțit că o fericire interminabilă începea cu aceste două cuvinte.
- Dar Maria tăcuse din nou.
- Ce s-a întîmplat ? am întrebant eu. De ce nu vorbești ?
- Eu de asemeni, a îngînat ea.
- Eu de asemeni, ce ? am întrebant-o cu dorință și teamă.
- Și eu, de asemeni, n-am făcut altceva decît să mă gîndesc.
- Să te gîndești la ce ? am continuat, ca un însetat.
- La tot.

- Cum adică ? La ce anume ?
- La lucrurile acestea atît de ciudate... la tablou... la întîlnirea de ieri... la cea de azi... ce știu eu...
- Imprecizia m-a iritat întotdeauna.
- Da, dar eu ți-am spus că n-am făcut altceva decît să mă gîndesc *la tine*, i-am răspuns. Tu n-ai spus că te-ai gîndit la mine.
- A trecut o clipă. Apoi :
- Am spus că m-am gîndit la *tot*.
- N-ai precizat.
- Pentru că totul e ciudat, a fost atît de ciudat... sînt foarte tulburată... Sigur că m-am gîndit la *tine*...
- Inima mi-a zvîcnit. Aveam nevoie de amănunte : mă emoționează amănuntele, nu generalitățile.
- Dar cum, în ce fel ?... am întrebant oarecum mai neliniștit, mai însetat. Eu m-am gîndit la fiecare trăsătură a ta, la chipul tău privind arborii, la părul tău castaniu, la ochii tăi aspri care devin dintr-o dată blînzi, la mersul tău...
- Trebuie să termin — m-a întrerupt brusc —. Intră cineva.
- O să te chem mîine devreme, am reușit să-i spun, cu disperare.
- Bine, mi-a răspuns grăbită.

XI

Am petrecut o noapte agitată. N-am putut nici să desenez, nici să pictez, deși am încercat de nenumărate ori să fac ceva. Am ieșit să mă plimb și m-am trezit dintr-o dată pe Corrientes. Se întâmpla ceva într-adevăr ciudat: priveam toată lumea cu simpatie. Cred să fi spus că vreau să istorisesc totul în mod imparțial, iar acum vă voi dovedi acest lucru mărturisindu-vă unul din defectele mele cele mai mari: întotdeauna am privit cu antipatie și chiar cu scîrbă lumea, mai ales lumea îngrămădită; niciodată n-am suportat plajele vara, întîlnirile de fotbal, cursele de cai, manifestațiile. Unii oameni, unele femei, izolate, mi-au fost foarte dragi. Pentru unii am simțit admirație (nu sînt invidios), pentru alții am avut adevărată simpatie; cu copiii am încercat să fiu întotdeauna blînd, mîngîietor, compătimitor chiar (mai ales cînd mă străduiam să uit că pînă la urmă vor fi oameni mari, ca toți ceilalți); dar, *în general*, lumea mi s-a părut detestabilă. Nu găsesc nepotrivit să spun că uneori, după ce observam o anume trăsătură pe fața cuiva, nu puteam să mănînc toată ziua sau nu puteam să pictez timp de o săptămînă. E de necrezut cît de mult se poate ghici pe fața cuiva, din felul de a merge sau de a privi, zgîrcenia,

lăcomia, invidia, nestatornicia, bădărația și toată această serie de atribute. Mi se pare firesc ca după o astfel de întîlnire, cineva să nu poată să mănînce, nici să picteze și nici chiar să trăiască. Totuși, vreau să mărturisesc că nu mă mîndresc de loc cu felul meu de a fi; îmi dau seama că e o dovadă de îngîmfare și recunosc, de asemenea, că în sufletul meu s-a cuibărit uneori zgîrcenia, nestatornicia, lăcomia, bădărația. Dar am spus că voi istorisi totul imparțial, și așa voi face.

Așadar, în noaptea aceea disprețul meu pentru lume părea anulat sau, cel puțin, absent. Am intrat în cafeneaua Marzotto. Presupun că știți că lumea vine aici să asculte tangouri, așa cum un îndrăgostit de muzică și un credincios ascultă Patimile după Matei.

XII

În dimineața următoare, pe la zece, am dat iarăși telefon. Mi-a răspuns aceeași femeie. Întrebînd-o de domnișoara Maria Iribarne, mi-a spus că plecase la țară, în zorii zilei. Am înmărmurit.

— La țară? am întrebat.

— Da, domnule. Sînteți domnul Castel?

— Da, sînt Castel.

— V-a lăsat o scrisoare. Iertați-mă, nu știam unde stați.

Îmi făcusem atîtea planuri pentru această zi, așteptam lucruri atît de însemnate de la întîlnirea cu ea, încît m-am simțit distrus. Mi-au trecut prin cap tot felul de presupuneri. De ce s-o fi hotărît să plece la țară? Evident, a făcut-o după discuția noastră la telefon, pentru că altfel mi-ar fi spus ceva și, mai ales, mi-ar fi spus să n-o mai caut a doua zi. Dar dacă această hotărîre o luase după convorbire, nu cumva era chiar o *consecință a acestei convorbiri*? Și dacă da, pentru ce? Voia să fugă încă o dată de mine? Îi era teamă de inevitabila întîlnire de a doua zi?

Această călătorie neașteptată mi-a stîrnit primele îndoieli. Ca întotdeauna, am început să privesc bănuitor anumite amănunte din urmă, cărora pînă atunci nu le dădusem atenție. Pentru ce-și schimbase vocea la telefon? Cine erau acei oameni care „intrau și ieșeau“, împiedicînd-o să vorbească normal? Mai mult, însemna oare aceasta *că știa să joace teatru*? Și de ce-a șovăit femeia care mi-a răspuns la telefon, cînd am întrebat-o de domnișoara Iribarne? Din toate, o frază îmi rămăsese în minte, ca gravată cu acid: „Cînd închid ușa, își dau seama că nu

trebuie să mă deranjeze“. Am început să mă gîndesc că-n jurul Mariei existau cam multe umbre.

Toate aceste lucruri mă frămîntau în timp ce mă îndreptam spre casa ei. Era curios faptul că ea nu se interesase de adresa mea; eu, în schimb, îi știam și casa și telefonul. Locuia pe strada Posadas, aproape colț cu Seaver.

Cînd am ajuns la etajul cinci și-am apăsât pe sonerie, eram copleșit de emoție.

Mi-a deschis un servitor, care, după ce i-am spus cine sînt, m-a poftit într-o cămaruță plină de cărți: toți pereții erau acoperiți cu etajere pînă sus, la tavan, și mai existau încă teancuri întregi pe două măsute și chiar pe un fotoliu. De la început mi-a atras atenția grosimea unora dintre ele. M-am ridicat să le privesc. Imediat mi-am dat seama că cineva mă urmărea liniștit, din spate. M-am întors și am descoperit în partea opusă mie un bărbat: înalt, grăsuț, cu un cap frumos. Surîdea privind spre locul unde mă aflam, dar, *în general*, fără precizie. Cu toate că avea ochii deschiși, am înțeles că e orb. De îndată m-a lămurit în legătură cu grosimea nefirească a cărților.

— Sînteți Castel, nu? m-a întrebat cu căldură, întinzîndu-mi mîna.

— Da, domnule Iribarne, i-am răspuns perplex, întinzându-i la rîndu-mi mîna și încercînd să ghicesc ce fel de legături ar fi putut exista între el și Maria.

În timp ce-mi făcea semn să iau loc, mi-a spus cu o ușoară expresie de ironie, surîzînd :

— Nu mă numesc Iribarne și nu-mi vorbi cu domnule. Sînt Allende, soțul Mariei.

Obişnuit să aprecieze și poate chiar să interpreteze tăcerea, a adăugat îndată :

— Maria folosește întotdeauna numele ei de fată.

Stăteam ca o stană de piatră.

— Mi s-a vorbit mult despre pictura dumneavoastră. Am orbit de puțini ani și încă mai pot să-mi imaginez destul de bine unele lucruri.

Parcă dorea să se dezvinovățească pentru că era orb. Și nu știam ce să spun. Aș fi vrut atît de mult, în clipa aceea, să fiu în stradă, să mă pot gîndi singur, la toate.

— Poftim, mi-a spus foarte liniștit, ducînd mîna la buzunar, scoțînd scrisoarea și întinzîndu-mi-o, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic extraordinar.

Am luat plicul și el, bănuind parcă grija mea de a-l pune bine în buzunar, să nu se piardă, mi-a spus :

— Citește-o ; atîta tot. Chiar dacă-i de la Maria, nu poate fi ceva urgent.

Tremuram. Am deschis plicul în timp ce el își aprindea o țigară, după ce-mi oferise și mie una.

Am scos scrisoarea ; avea o singură frază.

Și eu, de asemeni, mă gîndesc la tine.

Maria

Cînd a auzit că împăturesc hîrtia, mi-a spus :

— Nimic urgent, cred.

Am făcut un mare efort și i-am răspuns :

— Da, nimic.

Văzîndu-l din nou surîzînd, cu ochii larg deschiși, m-am simțit un fel de monstru.

— Așa-i Maria, a adăugat, ca pentru el. Mulți confundă impulsurile ei cu graba. Ea face repede multe lucruri care nu schimbă cu nimic situația. Cum să-ți explic ?

Și a privit în jos, ca și cînd ar fi căutat un răspuns clar. Iar după un timp :

— Ca cineva care s-ar afla într-un deșert și și-ar schimba locul cu rapiditate. Înțelegi ? Rapiditatea n-are nici o importanță. De fiecare dată peisajul rămîne același.

A tras cîteva fumuri din țigară, reflectînd cu voce tare de parcă ar fi fost numai cu el.

— Cu toate că nu-s sigur dacă-i exact așa. Nu sînt prea obișnuit cu metaforele.

Nu știam cum să fug, mai repede, din această cămăruță blestemată. Orbul nu părea grăbit. „Ce dracului de comedie o mai fi și asta?” m-am gîndit eu.

— Azi, de exemplu, a continuat Allende, s-a trezit devreme și mi-a spus că pleacă la fermă.

— La fermă? am întrebat eu, aproape inconștient.

— Da, la ferma noastră. Adică la ferma bu-
nicului meu. Acum o administrează un văr de-al
nostru, Hunter. Bănuiesc că-l cunoști.

Această veste nouă m-a umplut de neliniște și ciudă: ce căuta Maria la acest imbecil afe-
meiat și cinic? Am încercat să mă stăpînesc, gîndindu-mă că Maria nu mergea acolo pentru Hunter, ci doar pentru că-i plăcea să se afle în singurătatea desfășurată a cîmpiei și pentru că ferma aparținea familiei. Dar m-am întristat.

— Da, am auzit vorbindu-se de el, i-am spus cu amărăciune.

Și înainte de a-mi fi putut răspunde ceva, am adăugat cu o oarecare brutalitate:

— Trebuie să plec.

— Păcat; îmi pare rău, a spus Allende. Nă-
dăjduiesc să ne putem întîlni în curînd.

— Da da, sigur, i-am răspuns.

M-a însoțit pînă la ușă. I-am strîns mîna și-am ieșit aproape în fugă. Și-n timp ce co-
boram cu liftul, continuam să-mi repet cu furie:
„Ce dracului de comedie o mai fi și asta?”

XIII

Trebuia să mă descarc de toate și să mă gîndesc în liniște. Am mers pe Posadas, pînă aproape de Recoleta.

Îmi simțeam capul greu, confuz: o groază de gînduri, dragostea și ura, întrebările, pre-
sentimentele și amintirile se amestecau și apă-
reau pe rînd.

— Ce i-o fi venit, de pildă, să mă facă să merg acasă la ea pentru a primi o scrisoare chiar din mîinile soțului ei? De ce nu mi-a spus că-i căsătorită? Și ce dracului făcea la fermă cu nerușinatul de Hunter? De ce n-așteptase telefonul meu? Și-acest orb, ce fel de individ era? V-am spus că am o părere foarte proastă despre lume; vă mărturisesc acum că orbii *nu-mi plac de loc* și că stînd în fața lor am impresia că mă aflu lîngă niște animale reci, umede și tăcute, ca viperele. Dacă mai adaug și faptul că a trebuit să citesc în fața lui scrisoa-
rea prin care soția lui îmi spunea că *Și eu, de*

asemeni, mă gîndesc la tine, vă dați seama cît de scîrbît eram.

Am încercat ca de obicei să fac puțină ordine în haosul de idei și sentimente ; să pot judeca logic. Trebuia să reiau totul de la început, și începutul (cel mai apropiat) era, evident, discuția de la telefon. În această discuție intrau multe neclarități.

În primul rînd, dacă în această casă părea natural ca ea să aibă legături cu diverși bărbați, lucru dovedit de scrisoarea încredințată soțului, de ce folosisse un ton atît de neutru și de oficial, pînă cînd a închis ușa ? Și ce-nsemna acel „Cînd închid ușa îmi dau seama că nu trebuie să mă deranjeze“ ? După toate aparențele, obișnuia să închidă mereu ușa cînd vorbea cu cineva la telefon. Dar era de necrezut să fi făcut asta pentru a discuta lucruri banale cu prieteni de-ai casei. Însemna oare că avea și alte discuții asemănătoare celei dintre noi. Era posibil să mai aibă și alte legături ? Cîte ? Cu cine ?

M-am gîndit la Hunter, dar în aceeași clipă l-am exclus : de ce să-i vorbească la telefon, cînd putea să-l vadă oricînd la fermă ? Dar, în acest caz, cine erau ceilalți ? M-am întrebat dacă cel puțin cu asta problema telefonului e lichi-dată. Dar nu, nu era totul rezolvat : mai rămî-

nea răspunsul ei la întrebarea mea foarte precisă. Mi-am dat seama, cu amărăciune, că atunci cînd o întrebam dacă s-a gîndit la mine, după multe șovăieli, a răspuns destul de nelămurit : „nu ți-am spus că m-am gîndit la tot ?“ A răspunde printr-o întrebare, înseamnă a nu te angaja prea mult. Dovadă că răspunsul nu fusese prea clar, era faptul că ea însăși găsisse necesar să răspundă mai precis printr-o scrisoare.

„Să trecem la scrisoare“, mi-am spus. Am scos-o din buzunar și-am parcurs-o din nou :

Și eu, de asemeni, mă gîndesc la tine.

Maria

Litera era nervoasă, sau cel puțin, aparținea unui om nervos. Și nu-i totuna. Dacă litera era nervoasă, însemna că se datorește unei clipe de emoție și-atunci aveam un indiciu favorabil mie. Oricum, însă, și într-un fel și într-altul m-a emoționat mult semnătura. Doar *Maria*. Această simplitate îmi dădea o vagă senzație de posesiune, începeam să cred că această ființă a pă-truns deja în ființa mea și că, într-un fel, îmi aparține.

Dar clipele mele de fericire sînt atît de scurte... Această impresie, de pildă, nu putea rezista nici la cea mai mică analiză : bărbatul ei nu-i spu-

nea tot așa ? Și Hunter, cum ar fi putut să-i vorbească dacă nu tot cu Maria ? Și ceilalți cu care vorbea la telefon după ce închidea bine ușile ? Îmi închipui că n-avea nevoie să închidă ușile ca să discute cu cineva care-i spunea politicos „domnișoara Iribarne“.

Ah, da, „domnișoara Iribarne“ ! Începeam să înțeleg și șovăiala femeii de la telefon : ce grotesc ! Gîndindu-mă bine, am înțeles însă că acest fel de a se numi nu era nou : dacă așa fi fost primul care s-ar fi adresat cu „domnișoara Iribarne“, femeia ar fi trebuit să pară surprinsă și m-ar fi corectat, înlocuind acest cuvînt cu *doamna*. Natural că, datorită repetării, femeia dăduse din umeri resemnată și se gîndise că nu-i nevoie să facă rectificări. A șovăit, era firesc ; dar nu m-a corectat.

Întorcîndu-mă la scrisoare, mi s-a părut că se pot face o serie de deducții. Am început cu cea mai extraordinară : felul în care îmi parvenise scrisoarea. Mi-am amintit de scuza femeii : „ier-tați-mă, nu știam unde stați“. Sigur : nici ea nu-mi ceruse să-i spun, nici mie nu-mi trecuse prin cap să-i dau adresa ; dar primul lucru pe care eu l-aș fi făcut în locul ei ar fi fost să caut adresa în cartea de telefon. Nu era posibil ca ea să nu se fi gîndit la asta, și-n acest caz nu exista decît o singură concluzie : *Maria dorea*

ca eu să merg acasă la ea și să dau ochi cu bărbatu-său. Dar pentru ce ? Aici, lucrurile începeau să se complice : poate că ei îi făcea plăcere să-l folosească pe soț drept mijlocitor ; poate că soțul era cel căruia îi plăcea acest joc ; poate amîndurora. În afară de aceste posibilități patologice, mai exista una, naturală : Maria a vrut să-mi arate că-i măritată și-n acest fel să-mi dea de înțeles că nu trebuia să merg prea departe.

Sînt sigur că mulți dintre cei care citesc acum aceste pagini se pronunță pentru ultima ipoteză și consideră că numai un om ca mine ar fi în stare să aleagă o alta. Pe cînd aveam prieteni, mulți rîdeau de mine pentru că alegeam întotdeauna drumurile cele mai întortocheate. Mă întreb însă *de ce trebuie să fie realitatea atît de simplă* ? Viața mi-a dovedit că, dimpotrivă, niciodată nu-i simplă și chiar atunci cînd o situație ți se pare uluitor de clară, cînd crezi că se sprijină pe ceva simplu de tot, descoperi, dedesubt, mobile foarte complexe. Un exemplu foarte comun : lumea care dă bani cerșetorilor. Se spune despre ea că-i mai generoasă și mai bună decît cea care nu dă. Îmi permit să tratez cu tot disprețul această teorie. Fiecare știe că viața unui cerșetor (a unui cerșetor adevărat) nu-i asigurată cu zece *centavos* sau c-o bucatîcă

de pâine : i-asigurată doar viața psihologică a celui ce-și cumpără în acest fel, pe nimica toată, liniștea sufletească și titlul de om generos. Gîndiți-vă cît de meschină e această lume care nu se hotărăște să cheltuiască mai mult de zece *centavos* pe zi pentru a-și putea asigura liniștea sufletească și ideea reconfortantă și vanitoasă de bunătațe. De cîtă puritate morală și de cît curaj e nevoie pentru a purta povara mizeriei umane, fără această ipocrită (și cămătărească) filantropie !...

Dar să revenim la scrisoare.

Numai un suflet meschin ar fi putut opta pentru ultima ipoteză, căci ea cade de la prima analiză : „Maria a vrut să-mi arate că-i măritată și-n acest fel să-mi dea de-nțeleș că nu trebuie să merg prea departe“. Foarte bine. Dar pentru ce să recurgă la această cale atît de murdară și de crudă ? N-ar fi putut să mi-o spună deschis, cînd ne întîlniserăm în piața San Martin, sau chiar la telefon ? Sau n-ar fi putut să mi-o scrie, dacă nu avea curajul să vorbească ? Mai rămîne și în acest caz un argument : de ce nu-mi spunea în scrisoare că-i căsătorită, așa cum am probat-o și singur, rugîndu-mă să ne mulțumim cu mai puțin ? Nu. Dimpotrivă, scrisoarea era menită să întărească legăturile noas-

tre, să le strîngă și să le îndrepte pe drumul cel mai periculos.

Iată, deci, că singurele ipoteze care merită atenție sînt cele patologice. Era posibil însă ca Maria să fi încercat vreo plăcere folosindu-l pe soțul ei ca intermediar ? Sau el era cel care căuta astfel de plăceri ? Sau poate că destinul s-a jucat împreunînd două ființe asemănătoare ?

M-am înspăimîntat de îndată ce am ajuns atît de departe, analizînd, ca de obicei, la nesfîrșit, faptele și cuvintele. Mi-am amintit privirea Mariei ținută pe frunzișul copacului din piața San Martin, în timp ce-i împărtășeam părerile mele ; mi-am amintit de timiditatea ei, de fuga ei dinții. Și-o duioșie nebănuită pentru ea mi-a umplut sufletul. Mi se părea o creatură fragilă, ireală, în mijlocul unei lumi crude și urîte, plină de falsitate și mizerie. Și-am simțit din nou ce simțisem de atîtea ori, de cînd o văzusem în expoziție : era o ființă asemănătoare cu mine.

Și-am uitat raționamentele mele aride, deducțiile logice crude. Am început să mă gîndesc la chipul ei, la privirea ei — care-mi amintea o altă pe care n-o puteam identifica bine — la felul ei profund și melancolic de a judeca. Simțeam că dragostea anonimă, din toți acești ani de singurătate, se concentrase în ființa ei. Cum de putusem gîndi lucruri atît de absurde ?

Am încercat, deci, să uit toată stupiditatea deducțiilor în legătură cu telefonul, scrisoarea, ferma și Hunter.

Dar n-am putut.

XIV

Zilele următoare au fost agitate. În graba mea, nu întrebam cînd urma să se întoarcă de la fermă. În aceeași zi am dat telefon, să aflu; femeia mi-a spus că nu știe nimic; i-am cerut adresa.

În aceeași seară, disperat, i-am scris întrebînd-o data cînd se întoarce și cerîndu-i să mă caute la telefon imediat ce ajunge la Buenos Aires sau să-mi scrie. M-am dus pînă la Poșta Centrală pentru a trimite plicul recomandat, ca să evit astfel riscurile pierderii.

Zilele, așa cum spuneam, mi-au fost agitate și de mii de ori mi-au trecut prin cap tot felul de gînduri întunecate care mă frămîntau pas cu pas, după vizita din strada Posadas. Am avut un vis: vizitam, noaptea, o casă veche, singuratică. Într-un fel, era o casă cunoscută și foarte dorită de pe cînd eram copil, căci, intrînd în ea, mă simțeam condus de amintiri. Uneori însă,

mă pierdeam în întuneric sau mi se părea că în preajmă sînt niște dușmani ascunși, care puteau să mă atace pe la spate, sau niște oameni ce discutau în șoaptă și-și băteau joc de mine, de naivitatea mea. Cine erau acești oameni și ce doreau?... Totuși, simțeam că în această casă începeau să renască iubirile mele din adolescență cu aceleași stări de incertitudine și nebunie suavă, de teamă și bucurie. Cînd m-am trezit, mi-am dat seama că această casă de vis era Maria.

XV

Pînă la sosirea scrisorii ei de răspuns, păream un explorator pierdut într-un peisaj cețos: ici, colea, cu mari eforturi distingeam vagi siluete de oameni și lucruri, neclare contururi de pericole și abise. Scrisoarea ei a fost asemeni răsăritului de soare.

Dar acest soare era un soare negru, un soare nocturn. Nu știu dacă se poate spune așa, dar cîtă vreme nu sînt scriitor și nu sînt sigur de precizia mea, nu voi renunța la cuvîntul nocturn; era, poate, cel mai apropiat de Maria, dintre toate cuvintele limbajului nostru atît de imperfect.

Iată scrisoarea pe care am primit-o :

Am trăit trei zile stranii : plaja, marea. Pe toate drumurile au venit spre mine amintiri din alte timpuri. Nu numai imagini : glasuri, strigăte și îndelungate liniști de altădată. E ciudat, dar a trăi înseamnă a construi amintiri viitoare ; chiar acum, în fața mării, îmi construiesc cu minuțiozitate amintiri pentru zilele care vin și care, uneori, îmi vor aduce tristețe și disperare.

Marea-i aici, furioasă și veșnică. Plînsul meu de atunci, inutil. Inutile așteptările mele pe plaja pustie, privind cu statornicie depărtările verzi. Ai bănuț și ai pictat oare această amintire a mea sau ai pictat amintirea multor ființe ca tine și ca mine ?

Acum însă chipul tău mi se interpune : stai între mare și mine. Ochii mei se întîlnesc cu ai tăi. Ești liniștit și puțin trist ; mă privești de parcă ai cere ajutor.

Maria

Cît de bine o înțelegeam și ce sentimente minunate au izbucnit în mine datorită acestei scrisori. Chiar și faptul de a-mi fi spus atît de repede tu, îmi dădea siguranța că Maria era a mea. Numai a mea : „stai între mare și mine“ ; aici nu mai era altcineva, eram numai noi, noi

amîndoi, așa cum mi s-a părut atunci cînd a privit îndelung scena din tabloul de la expoziție. Cum ar fi putut să-mi spună tu, dacă nu ne-am fi cunoscut de mult, de mii de ani ? Cînd s-a oprit în dreptul tabloului meu și l-a privit fără să audă sau să vadă pe nimeni din toată mulțimea care ne înconjura, părea că ne-am fi spus tu de cînd lumea, și-am știut imediat cine este, cum este, cîtă nevoie aveam de ea și, de asemeni, cît de necesar îmi eram.

Și totuși, te-am ucis ! Te-am ucis chiar eu, eu cel care ți-am văzut ca printr-un zid de sticlă, fără să-l pot străbate, chipul tăcut și plin de dorință ! Eu, eu cel atît de stupid, de orb, de egoist, de crud !...

Ajunge însă cu efuziunile. Am spus că voi istorisi totul la modul cel mai imparțial și așa voi face.

XVI

O iubeam disperat pe Maria și nu pronunțasem încă niciodată, între noi, cuvîntul *dragoste*. Am așteptat, cu înfrigurare, întoarcerea ei de la fermă pentru a i-l spune.

Dar nu se-ntorcea. Și cu cît treceau zilele începea să se nască în mine un fel de nebulă.

I-am scris o a doua scrisoare în care nu spuneam decît „Te iubesc, Maria, te iubesc, te iubesc!”

După două zile, am primit, în sfîrșit, răspunsul ei, conținînd numai aceste cuvinte: „Mi-e teamă că-ți voi face mult rău”. I-am răspuns îndată: „Nu mă interesează ce-mi poți face. Dacă n-aș putea să te iubesc, aș muri. Fiecare clipă petrecută fără să te văd e o tortură nesfîrșită”.

Au trecut zile groaznice, dar răspunsul Mariei întîrzia. Eram disperat și i-am scris din nou: „Îmi sfișii sufletul”.

În ziua următoare, la telefon, i-am auzit glasul, tremurat și pierdut. În afară de cuvîntul *Maria*, pronunțat de cîteva ori, n-am putut spune nimic și nici nu ar fi fost posibil; simțeam că mă sufoc și nu puteam vorbi clar. Mi-a spus:

— Mă-ntorc mâine la Buenos Aires. Te voi căuta imediat ce ajung.

Și-n ziua următoare, după amiază, mi-a telefonat de-acasă.

— Vreau să te văd imediat, i-am spus.

— Da, o să ne vedem chiar azi, a răspuns ea.

— Te-aștept în piața San Martin, am strigat. Maria a părut să șovăie. Apoi a răspuns:

— Aș prefera Recoleta. Voi fi acolo la opt.

Cît am așteptat clipa aceea și de cîte ori am străbătut străzile grăbit, ca să treacă timpul mai ușor! Și cîtă duioșie simțeam în mine, cît de frumoasă mi se părea lumea, seara de vară, copiii jucîndu-se pe trotuare! Acum înțelegeam foarte bine cît de mult te poate orbi dragostea și cîtă putere are în a te schimba. Frumusețea lumii!...

Trecuseră cîteva minute după opt și-am văzut-o pe Maria apropiindu-se și căutîndu-mă în întunericul care se lăsa. Era prea tîrziu ca să-i disting chipul, dar i-am recunoscut felul de a merge.

Ne-am așezat pe-o bancă. Am strîns-o de braț și-am repetat de mai multe ori numele ei; nu îndrăzneam să-i spun altceva, iar ea continua să tacă.

— De ce-ai plecat la fermă? am întrebat-o, în sfîrșit, cu violență. De ce m-ai lăsat singur? De ce ai lăsat această scrisoare acasă la tine? De ce nu mi-ai spus că ești măritată?

Nu răspundea. Am strîns-o de braț, cu putere. A gemut.

— Mă doare, Juan Pablo — mi-a spus încet.

— De ce nu vorbești? Nu vrei să răspunzi? Tăcea.

— De ce? De ce?

Și, în sfârșit :

— De ce trebuie să se răspundă la orice ? Să nu vorbim de mine ; să vorbim mai bine de tine, de munca ta, de preocupările tale. M-am gândit mereu la pictură, la ceea ce mi-ai spus în piața San Martin. Vreau să știu ce faci acum, ce gîndești, dacă ai mai pictat sau nu.

I-am sucit brațul cu furie.

— Nu, i-am spus. Nu vreau să vorbim de mine : vreau să vorbim de noi amîndoi ; vreau să știu dacă mă iubești. Nimic altceva : dacă mă iubești.

N-a răspuns. Disperat din cauza liniștii și a întunericii care nu-mi dădea voie să-i privesc ochii pentru a-i ghici gîndurile, am aprins un chibrit. S-a întors imediat și și-a ascuns fața. Am apucat-o de bărbie cu cealaltă mîna și am obligat-o să se uite la mine : plîngea.

— Ah..., atunci nu mă iubești, i-am spus cu amărăciune.

În timp ce chibritul se stingeă între degete, am observat, totuși, cum mă privea cu dragoste. Apoi, în plin întuneric, am simțit cum îmi mîngîie părul.

— Sigur că te iubesc... dar de ce e nevoie s-ô spun ?

— Da, i-am răspuns, dar cum mă iubești ? Există multe feluri de a iubi. Poate fi iubit și

un copil, și un cîine. Eu vreau să spun *dragoste, dragoste adevărată*. Înțelege ?

Am avut o intuiție rară. Am aprins un al doilea chibrit. Așa cum bănuisem, Maria surîdea. Adică nu mai surîdea, dar surîsesese cu cîteva zecimi de secundă mai înainte. Mi s-a întîmplat de multe ori să merg pe stradă și să mă întorc brusc cu senzația că cineva mă spionează, să nu văd pe nimeni și, totuși, să simt că singurătatea care mă înconjura era proaspătă și că cineva dispăruse subit, lăsînd o ușoară vibrație-n aer. Era ceva asemănător.

— Ai surîs, i-am spus cu furie.

— Surîs ? s-a mirat ea.

— Da, ai surîs : pe mine nu mă poți înșela atît de ușor. Sînt foarte atent la amănunte.

— La ce amănunte ai fost atent ? m-a întrebă aspru.

— Rămăsese ceva pe chipul tău. Resturi ale unui surîs.

— Și de ce-aș fi surîs ? a spus la fel de dur.

— De nepriceperea mea, de întrebarea dacă mă iubești într-adevăr sau doar ca pe un copil sau cine știe... Dar ai surîs. De asta sînt sigur.

Maria s-a ridicat dintr-o dată, brusc.

— Ce s-a întîmplat ? am întrebă-o uluit.

— Trebuie să plec.

M-am ridicat, la rîndu-mi, ca un arc.

— Cum adică, pleci ?

— Bine, plec.

— Cum să pleci ? De ce ?

N-a răspuns. Mi s-a părut c-am smuls-o din loc, cu amîndouă brațele.

— De ce pleci ?

— Mă tem că n-o să înțelegi.

Îmi venea să urlu.

— Cum ? Eu te-ntreb un lucru care pentru mine înseamnă viață sau moarte, iar tu, în loc să-mi răspunzi, surîzi și te mai și superi. Sigur că asta nu înțeleg.

— Închipuiește-ți că am surîs, a spus ea cu răceală.

— Sînt sigur.

— Ei bine, te-nșeli. Și mă doare foarte mult că ai putut să crezi asta.

Nu știam ce să fac. E drept, nu văzusem surîsul, ci doar ceva asemănător, o urmă de surîs pe un chip devenit serios.

— Nu știu, Maria, iartă-mă, am spus abătut. Dar am avut certitudinea că ai surîs.

Și am tăcut ; nu mai știam de mine. I-am simțit mîna apucîndu-mi brațul cu gingășie. Și după aceea i-am auzit vocea slabă și îndure-rată :

— Cum ai putut să crezi asta ?

— Nu știu, nu știu, am îngînat aproape plîngînd.

M-a făcut să stau iarăși jos și a continuat să-mi mîngîie părul ca mai înainte.

— Ți-am spus că-ți voi face mult rău, a spus ea după un timp. Și vezi că am dreptate.

— A fost vina mea, i-am răspuns.

— Nu, poate că e a mea, a șoptit gînditoare, ca pentru ea însăși.

„Ce stranie“, am gîndit.

— Ce e stranie ? a-ntrebat Maria.

Am rămas uluit și am crezut (mult timp după aceea) că era capabilă să citească gîndurile. Nici azi nu știu dacă am spus cumva cuvintele aceastea în gînd sau le-am șoptit, fără să-mi dau seama.

— Ce e stranie ? m-a întrebat din nou, pentru că eu, în uluirea mea, nu răspunsesem.

— Vîrsta ta.

— Vîrsta mea ?

— Da, vîrsta ta. Cîți ani ai ?

A rîs.

— Cîți crezi ?

— Asta-i partea stranie, am răspuns. Cînd te-am văzut prima dată mi s-a părut că ai douăzeci și șase.

— Și acum ?

— Nu, nu știu. De la început am fost surprins, pentru că nu ceva fizic mă făcea să cred...

— Ce anume?

— Că ai mai mult. Uneori mi se pare că pe lângă tine sînt un copil.

— Cîți ani ai tu?

— Treizeci și opt.

— Ești foarte tînăr, într-adevăr.

Am rămas perplex. Nu pentru că aș fi crezut că vîrsta mea era din cale afară de înaintată, ci pentru că, oricum, trebuia să am mult mai mult decît ea; și pentru că, în nici un caz, ea n-ar fi putut să aibă mai mult de douăzeci și șase.

— Foarte tînăr, a repetat, ghicindu-mi parcă mirarea.

— Și tu, cîți ani ai? am insistat.

— Ce importanță are?

— Atunci de ce-ai întrebat cîți am eu? am întrebat-o iritat.

— Această discuție-i absurdă, mi-a spus ea. Totul e o prostie. Mă mir că te preocupă astfel de lucruri.

Eu să mă preocup de astfel de lucruri? Să discutăm noi așa ceva? Într-adevăr, cum de era posibil? Eram atît de zăpăcit, încît uitasem cauza primei întrebări. Nu, mai bine spus, nu cercetasem cauza ei. Abia tîrziu, după ce am

ajuns acasă, am început să-mi dau seama de sensul adînc al acestei discuții, aparent atît de banală.

XVII

Timp de mai bine de o lună ne-am întîlnit aproape în fiecare zi.

Nu vreau să spun în amănunt tot ce s-a petrecut în acest interval de timp, deopotrivă de minunat și de oribil. Au existat destule lucruri triste și nu mai vreau să mi le reamintesc.

Maria a început să vină la mine în atelier. Cu mici deosebiri, scena cu chibritul s-a repetat de două sau trei ori și trăiam obsedat de ideea că dragostea ei era, în cel mai bun caz, o dragoste de mamă sau de soră. Astfel că singura garanție a unei iubiri adevărate trebuia să fie legătura fizică.

Mărturisesc de pe acum că această idee aparține aceluiași nepriceperi, una din nepriceperile care, cu siguranță, o făceau pe Maria să suridă în spatele meu. Departe de a mă liniști, dragostea fizică m-a tulburat mai mult, a născut noi și chinuitoare îndoieli, dureroase scene de neînțelegere, neiertătoare experimente pentru Maria. Ceasurile petrecute în atelier nu le voi uita nici-

odată. În tot acest timp, în fața contradicțiilor și inexplicabilelor atitudini ale Mariei, sentimentele mele au oscilat între dragostea cea mai pură și ura cea mai neînfrînată. În ciuda faptului că mi se dădea în modul cel mai necondiționat, aveam deseori impresia că se prefăce. Uneori vedeam în ea o adolescentă pudică și, imediat, aveam senzația că e o femeie oarecare, și-atunci, un nesfârșit cortegiu de îndoieli începea să-mi defileze prin creier : unde ? cum ? cine ? cînd ?

În astfel de ocazii, nu puteam îndepărta gîndul că Maria juca cea mai subtilă și mai atroce dintre comedii, iar eu, în brațele ei, eram ca un copil pe care-l înșeli cu povești naive pentru ca să mînnce sau să doarmă. De multe ori îmi era chiar rușine, mă îmbrăcam repede și ieșeam în stradă să iau aer proaspăt și să-mi rumeg în pace îndoielile. În alte zile însă, reacționeam brutal : îi apucam mîinile ca într-un clește, i le răsuceam la spate și imobilizînd-o, încercam să obțin prin forță garanția dragostei, a dragostei adevărate.

Dar nimic din tot ceea ce spun nu este exact. Nici eu însumi nu știu prea bine ce voiam cu această „adevărată dragoste“ ; și, curios lucru, deși am folosit de multe ori expresia la interogatorii, niciodată pînă azi nu am încercat s-o analizez.

Ce vream să spun ? O dragoste care să includă pasiune fizică ? Poate că-i ceea ce căutam în disperarea mea de a comunica într-un singur tot cu Maria. Aveam chiar certitudinea că uneori se petrecea acest lucru, dar într-o formă atît de subtilă, atît de trecătoare, atît de ușoară, încît după aceea rămîneam și mai disperat, și mai însingurat, cu acea nemulțumire imprecisă pe care o încercăm cînd vrem să reconstruim în carne și nume o dragoste din vis. Știu că atunci cînd priveam un parc în înserare sau un vapor cu nume de pe un alt meridian al pămîntului, existau momente de comunicare ; gîndeam la fel. Stînd împreună, melancolia care ne însoțea întotdeauna, provocată mai ales de necomunicarea acestor frumuseți grăbite, se risipea. Era de ajuns să ne privim pentru a ști că ne frămîntau aceleași gînduri, sau, mai bine zis, că simțeam la fel.

Desigur că plăteam cu suferință aceste clipe, pentru că tot ce se petrecea după aceea părea murdar sau prost făcut. Orice urma (vorbeam, sorbeam cafea) era dureros, dovedind cît de trecătoare erau momentele de simțire comună. Și ceva și mai rău, se creau noi abisuri, datorită mie, în strădania mea deznădăjduită de a consolida cu orice chip această fuziune, de a ne uni într-un singur trup ; obțineam doar confir-

marea imposibilității prelungirii sau întăririi printr-un act material. Iar ea agrava și mai mult totul, căci, în dorința de a-mi scoate din cap aceste idei fixe, se străduia să-mi arate că simte o adevărată și nemăsurat de mare plăcere; atunci urmau scenele cînd mă îmbrăcam în grabă și ieșeam în stradă sau cînd îi apucam mîinile și i le răsuceam la spate, forțînd-o să-mi mărturisească adevărul despre sentimentele și senzațiile ei. Și totul era atît de crud, încît atunci cînd ea intuia că ne apropiem de dragostea fizică, încerca s-o alunge. La sfîrșit ajunsese la un scepticism total și voia să mă convingă de faptul că, în dragostea noastră, acest lucru era nu numai inutil, ci chiar dăunător.

În felul acesta nu reușea decît să-mi sporească și mai mult îndoielile, deoarece mă întrebam dacă nu cumva mai trăise și altă dată aceeași comedie putînd, astfel, să-mi argumentez că dragostea fizică era dăunătoare și trebuia renunțat la ea în viitor; dacă simțea astfel, ar fi trebuit s-o detest de la început, căci plăcerile ei ar fi fost într-adevăr o prefăcătorie. De aici se nașteau noi neînțelegeri, și era inutil să încerce a mă convinge vorbindu-mi de parcuri sau vapoare: nu reușea decît să-mi alimenteze nebunia cu noi îndoieli, mai subtile, dînd naștere la noi discuții, mai complicate.

Ceea ce mă indigna și mai mult, în fața presupusei înșelări, era faptul de a mă fi dat ei dintr-o dată, complet, fără apărare, ca un prunc.

— Dacă vreodată voi bănuir că m-ai înșelat, îi spuneam cu furie, o să te ucid ca pe un cîine.

Îi răsuceam brațele și-o priveam fix în ochi, să pot găsi un indiciu, o strălucire bănuitoare, o umbră trecătoare de ironie. Dar în astfel de situații se uita la mine înspăimîntată, ca un copil, sau se-mbrăca în tăcere, tristă și resemnată.

Într-o zi discuția a fost mai violentă ca oricînd și i-am aruncat în față un cuvînt oribil. A rămas mută; paralizată. Apoi, încet, în liniște, a început să se-mbrace, retrasă după paravanul pentru modele. Am vrut să-i cer iertare și i-am descoperit fața plină de lacrimi. Nu știam ce să fac: i-am sărutat ochii cu toată duioșia, i-am cerut iertare în genunchi, am plîns, m-am acuzat de a fi un monstru nedrept și răzbunător. Totul se petrecea în timp ce părea încă supărată, dar abia s-a liniștit că a și început să surîdă. Mi s-a părut anormal să nu mai fie tristă: era firesc să se liniștească, dar îmi dădea de bănuir faptul că se înveselise atît de ușor după ce-i adresasem un astfel de cuvînt. Era firesc ca oricare femeie astfel calificată să se simtă umilită. Pînă și prostituatele. Dar nici una nu putea deveni atît de repede bine dispusă, veselă,

chiar dacă ar fi fost, cât de cât, adevărată calificarea.

Scene asemănătoare se petreceau în toate zilele. Uneori terminam într-o uşoară înţelegere şi ieşeam să ne plimbăm prin Piaţa Franceză, ca doi adolescenţi îndrăgostiţi, vorbind despre pictură sau despre muzică, şi nu o dată, încet, cînta pentru mine cîte ceva. Momentele acestea însă au devenit din ce în ce mai rare şi mai scurte, asemeni luminii de soare pe un cer tot mai întunecat şi mai umbrat de nori, pregătit de furtună. Îndoelile şi interogatoriile mele au început să cuprindă totul, ca nişte liane imense îmbrăţişînd şi înăbuşînd arborii dintr-un parc într-o plasă monstruoasă şi de nepătruns.

XVIII

Întotdeauna, interogatoriile mele, sporite, se refereau la tăcerea ei, la privire, la cuvinte abia rostite, la o călătorie la fermă, la dragostea ei. O dată am întrebat-o pentru ce îşi spune „domnişoara Iribarne” şi nu „doamna Allende”. A suris :

— Ce copil eşti ! Ce importanţă are asta ?

— Pentru mine are multă importanţă, i-am zis, cercetîndu-i privirea.

— E un obicei de familie, mi-a răspuns, încetînd să mai surîdă.

— Totuşi, am insistat, cînd am întrebat prima oară la telefon de „domnişoara Iribarne”, femeia a şovăit o clipă pînă să-mi răspundă.

— Ți s-a părut.

— Poate. Dar de ce nu m-a corectat ?

Maria a început să surîdă iarăşi, parcă mai mult.

— Ți-am spus doar că-i un obicei din familia noastră, iar femeia ştie asta. Toți îmi spun Maria Iribarne.

— Maria Iribarne mi se pare firesc, dar mai puțin firesc mi se pare că femeia n-a fost prea surprinsă cînd am spus „domnişoara”.

— Ah, da... n-am înţeles că asta ți s-a părut ciudat. Da, asta nu-i ceva obișnuit și așa se explică șovăiala femeii.

A rămas pe gînduri ca și cînd atunci ar fi descoperit acest lucru.

— Dar nu m-a corectat, am continuat eu.

— Cine ? m-a întrebat ea de parcă abia s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Femeia. Nu m-a corectat cînd am spus „domnişoara”.

— Dar, Juan Pablo, asta nu are nici un fel de importanţă şi nu ştiu ce vrei să-mi demonstrezi.

— Că, probabil, nu era prima dată cînd ți se spunea așa. M-ar fi corectat.

A-nceput să rîdă.

— Ești fantastic, mi-a spus aproape veselă, mîngîindu-mă.

Am continuat să rămîn serios.

— În afară de asta, am zis eu, cînd mi-ai răspuns prima dată la telefon, aveai un ton neutru, aproape oficial, pînă ai închis ușa. Apoi mi-ai vorbit altfel, cu căldură. De ce ?

— Dar, Juan Pablo, mi-a răspuns ea, cum aș fi putut să-ți vorbesc în fața femeii ?

— Da, asta-i normal ; dar ai spus : „cînd închid ușa își dau seama că nu trebuie să mă deranjeze“. Această frază nu mă privea pe mine, pentru că-ți vorbeam pentru prima oară. Și nici pe Hunter, căci l-ai fi putut vedea oricînd ai fi dorit la fermă. Mi se pare clar că trebuie să fie alte persoane care-ți vorbesc sau îți vorbeau. N-am dreptate ?

Maria m-a privit cu tristețe.

— În loc să mă privești așa, mi-ai răspunde.

— Dar, Juan Pablo, tot ceea ce spui e o copilărie. Sigur că vorbesc și cu alte persoane : veri, prieteni de familie, mama, și mai știu eu...

— Da, însă mi se pare că pentru convorbiri cu astfel de persoane nu-i nevoie să te ascunzi.

— Și cine-ți dă dreptul să-mi spui că mă ascund ? a răspuns violent.

— Nu te înfuria. Chiar tu mi-ai vorbit o dată de un anume Richard care nu-ți era nici văr, nici prieten de familie, nici mamă.

A rămas abătută.

— Sărmanul Richard, a spus ea.

— De ce sărmanul ?

— Știi bine că s-a sinucis și că, într-un fel, o parte din vină o port eu. Îmi trimitea scrisori înspăimîntătoare, dar niciodată n-am putut face ceva pentru el. Sărmanul, bietul Richard...

— Mi-ar face plăcere să-mi arăți o astfel de scrisoare.

— Pentru ce, dacă a murit ?

— Nu are importanță, plăcerea-i aceeași.

— Le-am ars pe toate.

— Ai fi putut spune de la început că le-ai ars. Ai spus însă „pentru ce, dacă a murit ?“ Mereu aceeași poveste. Și la urma urmelor, dacă ăsta-i adevărul, de ce le-ai ars ? Altădată mi-ai mărturisit că păstrezi toate scrisorile tale de dragoste. Dacă le-ai ars pe cele de la Richard, înseamnă că erau destul de compromițătoare. Sau nu ?

— Nu le-am ars pentru că erau compromițătoare, ci pentru că erau prea triste. Mă deprimau.

— De ce te deprimau ?

— Nu ştii. Richard era un om care mă întrista. Semăna cu tine.

— L-ai iubit ?

— Te rog...

— Ce mă rogi ?

— Nu, Juan Pablo. Toate ideile tale...

— Nu-mi spune că-s aiurite. S-a îndrăgostit, ți-a trimis scrisori atât de zguduitoare, încât ai socotit că-i mai bine să le arzi, s-a sinucis și-mi spui că ideile mele sînt aiurite. Pentru ce ?

— Pentru că în ciuda acestor lucruri, nicio dată n-am fost îndrăgostită de el.

— Și de ce nu ?

— Nu știu precis. Poate că nu era genul meu.

— Ai spus că semăna cu mine.

— Pentru Dumnezeu, am spus că semăna cu tine, într-un anume fel, dar nu că-ți era *identic*. Era un om incapabil să creeze ceva, distrugător, avea o inteligență mortală, era un nihilist. Ceva așa, asemănător cu tine în ceea ce ai rău.

— Perfect. Dar tot nu-nțeleg necesitatea de a arde scrisorile.

— Ți repet că le-am ars pentru că mă deprimau.

— Puteai să le păstrezi fără a le citi. Înseamnă că le-ai citit totuși și chiar răscitit pînă să le

arzi. Și dacă le reciteai înseamnă că trebuia să fi fost ceva în el care să te atragă.

— N-am spus că nu mă atrăgea.

— Ai spus că nu era genul tău.

— Doamne, dumnezeule... Nici moartea nu-i genul meu și totuși uneori mă atrage. Richard mă atrăgea așa cum mă atrage moartea sau neantul. Consider că omul nu trebuie să se lase înfrînt de astfel de sentimente. De asta nu l-am vrut. Pentru asta am ars scrisorile. Când a murit, m-am decis să distrug tot ceea ce i-ar fi putut prelungi existența.

Părea deprimată, și n-am izbutit să mai scot de la ea nici o vorbă despre Richard. Trebuie să spun, însă, că nu acest om m-a torturat cel mai mult, căci despre el aflatam destule. Ce mă neliniștea erau persoanele necunoscute, umbrele despre care n-a vorbit niciodată și pe care le simțeam mișcîndu-se tăcute, pe întuneric, în viața ei. Cele mai rele lucruri despre Maria mi le imaginam în legătură cu aceste umbre anonime. Mă torturau, și încă și azi mă mai chinuie un cuvînt, care i-a scăpat într-un moment de dragoste fizică.

Din toate aceste interogatorii însă a existat unul care a aruncat o lumină înspăimîntătoare peste Maria și dragostea ei.

Era normal, ca din moment ce se căsătorise cu Allende, cîndva să fi simțit ceva pentru acest om. Această problemă, pe care am putea-o numi „problema Allende“, a fost una dintre cele ce m-au obsedat cel mai mult. Existau multe enigme pe care doream să le descifrez, dar mai ales două: îl iubise vreodată? Îl iubea încă? Aceste întrebări nu puteau fi despărțite și nici luate singure: dacă nu-l iubea pe Allende, pe cine iubea? Pe mine? Pe Hunter? Pe una dintre misterioasele umbre cu care vorbea la telefon? Sau iubea pe mai mulți oameni în mod deosebit, așa cum se întîmplă uneori? Mai *era posibil să nu iubească pe nici unul* și să ne fi spus pe rînd, tuturor, diavoli sărmani, copii tonți, că eram *singurul* și că ceilalți erau niște biete umbre, niște ființe cu care avea legături superficiale sau aparente.

Într-o zi m-am hotărît să lămpuresc problema Allende. Am început prin a o întreba de ce se căsătorise cu el.

— Îl iubeam.

— Atunci, înseamnă că nu-l mai iubești?

— N-am spus că am încetat de a-l mai iubi.

— Dar ai spus „îl iubeam“ și nu „îl iubesc“.

— Întotdeauna faci caz de cuvinte și despici firul în patru, a protestat Maria. Cînd spun că m-am căsătorit pentru că îl iubeam, n-am vrut să spun că acum nu-l iubesc.

— Ah, atunci înseamnă că-l iubești, am spus repede, voind parcă să-i dovedesc că mințise, prin urmare, în discuțiile de mai înainte.

A tăcut. Părea abătută.

— De ce nu răspunzi?

— Pentru că n-are rost. Acest dialog l-am mai avut și altădată, aproape identic.

— Nu, nu-i la fel ca cel de altădată. Te-am întrebat dacă acum îl mai iubești pe Allende și ai spus da. Mi se pare că altădată, în port, mi-ai spus că eu eram prima ființă pe care ai iubit-o.

A continuat să tacă. Mă înfuria nu numai faptul că se contrazicea, ci și că trebuia să depun un imens efort pentru a-i smulge o declarație oarecare.

— Ce părere ai? am continuat eu.

— Că există mai multe feluri de a te îndrăgosti și de a iubi, a răspuns obosită. Îți închipui că azi nu-l mai pot iubi pe Allende la fel ca înainte, cînd ne-am căsătorit.

— Cum adică la fel?

— La fel. Știi destul de bine ce vreau să spun.

— Nu știu nimic.

— Ți-am spus de multe ori.

— Ai spus, dar n-ai explicat nimic, niciodată.

— Explicat! a exclamat cu amărăciune. Chiar tu ai spus de mii de ori că există lucruri care nu admit explicații, iar acum îmi ceri să-ți explic ceva atât de complicat. Ți-am spus de-atâtea ori că Allende îmi este un prieten foarte apropiat, că îl iubesc ca pe un frate, că-l îngrijesc, că am o mare duioșie pentru el, o mare admirație pentru seninătatea spiritului său, că mi se pare superior mie în toate și că alături de el mă simt meschină și vinovată. Cum poți să-ți închipui atunci că nu-l mai iubesc?

— Nu sînt eu cel care a spus că nu-l mai iubești. Tu însăși mi-ai spus că acum nu mai e același lucru ca mai înainte cînd te-ai căsătorit. Poate vrei să-nțeleg că atunci cînd te-ai căsătorit cu el, îl iubeai așa cum mă iubești pe mine acum. Pe de altă parte, acum cîteva zile, în port, mi-ai spus că eu eram prima ființă pe care ai iubit-o cu adevărat.

M-a privit cu tristețe.

— Bine, să lăsăm asta, am continuat eu. Să revenim la Allende. Spui că îl iubești ca pe un frate. Aș vrea să-mi răspunzi la o singură întrebare: mai trăiești cu el?

S-a întristat mai mult. A tăcut un moment, iar apoi m-a întrebat îndurerată:

— Trebuie neapărat să răspund și la asta?

— Neapărat! E absolut necesar, i-am spus cu asprime.

— Mi se pare oribil să-mi pui astfel de întrebări.

— E foarte simplu: poți spune *da* sau *nu*.

— Răspunsul nu-i atât de simplu: pot să trăiesc sau pot să nu trăiesc.

— Perfect, am conchis cu răceală. Asta înseamnă că da.

— Foarte bine: da.

— Atunci îl dorești.

Am spus asta observîndu-i foarte atent ochii. Cu intenție rea, bineînțeles; era cel mai potrivit prilej să pot obține o serie de concluzii. Nu că aș fi crezut că-l dorește într-adevăr (cu toate că și asta era posibil, dat fiind temperamentul Mariei), ci pentru că voiam să clarific această „dragoste de soră”. Maria, așa cum mă așteptasem, întîrzia să răspundă. Sînt sigur că se gîndea la cuvinte. La sfîrșit a spus:

— Am spus că trăiesc cu el, nu că-l doresc.

— Ah, am exclamat victorios. Înseamnă că trăiești cu el fără să-l dorești, dar *făcîndu-l să creadă că-l dorești*.

Era dezorientată. Lacrimile începuseră să-i curgă brusc pe obraz. Privirea îi era de sticlă pisată.

— N-am spus asta, a murmurat ea.

— Dar e evident, am continuat neiertător, căci dacă i-ai arăta că nu simți nimic, că nu-l dorești, dacă i-ai arăta că trăiești cu el din sacrificiu pentru sentimentele lui, din admirație pentru spiritul lui superior etc., Allende nu s-ar mai culca niciodată cu tine. Altfel spus : faptul că încă mai trăiești cu el dovedește că ești capabilă să-l înșeli nu numai în ceea ce privește sentimentele, ci chiar senzațiile. Și că ești capabilă de o imitație perfectă a plăcerilor.

Maria plîngea în tăcere și privea în pământ.

— Nu știam că ești atât de crud, a spus, în cele din urmă.

— Să lăsăm considerațiile de formă : mă interesează fondul. Și fondul e că ai fost capabilă să-ți înșeli soțul ani de zile, nu numai în sentimente, ci și în senzații. Concluzia poate avea un adaos : de ce n-ai putea să mă înșeli și pe mine ? Acum sper să-nțelegi de ce am vrut de la început să știu adevărul despre senzațiile tale. Mi-amintesc mereu că tatăl Desdemonei i-a spus lui Othello că o femeie care și-a înșelat tatăl poate să-și înșele și soțul. Și mie niciodată nu mi-a ieșit din cap faptul că ani de zile l-ai înșelat pe Allende.

Pentru o clipă, am simțit nevoia să fiu crud pînă la cap și, cu toate că îmi dădeam seama de vulgaritatea și tîmpenia mea, am adăugat :

— Să înșeli un orb.

XX

Înainte de a fi pronunțat aceste cuvinte, am început să regret : dinăuntru celui care dorea să le spună și să încerce o satisfacție perversă, o ființă, mai pură și mai duioasă, se pregătea să se opună în cazul cînd cruzimea frazei ar fi avut efectul scontat și să ia apărarea Mariei în fața vorbelor stupide și inutile (ce puteam oare să obțin prin asta ?). Astfel că, înainte de a le da drumul, cel dinăuntru meu le ascultase cu stupoare, convins că nu puteau fi rostite. Iar în momentul cînd mi se desprindeau de pe buze, acesta pusese deja stăpînire pe conștiința și voința mea, gata să izbucnească și să mă împiedice să spun toată fraza. Și-abia o terminasem (reusesem s-o termin), că acesta era stăpîn în întregime pe mine și-mi porunceă să-i cer iertare, să mă umilesc în fața Mariei, să-mi recunosc bătă-rânia și cruzimea. De cîte ori nu reușise această blestemată dedublare a conștiinței mele să mă

învinovăţească de fapte înspăimântătoare ! În timp ce o parte mă obliga să iau atitudine cinstită, cealaltă denunţa fraudă, ipocrizia şi falsa generozitate ; în timp ce una mă îndemna să insult un om, cealaltă se îndurera pentru el şi mă acuza de ceea ce acuzam eu însumi la alţii ; în timp ce una mă făcea să recunosc frumuseţea lumii, cealaltă îmi arăta părţile rele, trecătorul, ridicolul fericirii. În sfârşit, era în toate felurile târziu să mai pot închide rana din inima Mariei (şi asta mi-o spunea, de departe, cu cinism, celălalt eu, ascuns undeva, într-un fel de peşteră murdară a sufletului) ; era iremediabil târziu. Maria a tăcut, obosită, în timp ce privirile ei (ce bine le cunoşteam !) ridicau în grabă puntea pe care sufletele noastre trecuseră adesea de la unul la altul : erau privirile aspre ale unor ochi de nepătruns.

De astă dată mi-a venit în gând ideea că această punte se ridicase pentru totdeauna, şi de atîta disperare n-am şovăit în a mă supune celor mai mari umilinţe : să-i sărut picioarele, spre exemplu. N-am reuşit însă decît să-i îmblînzesc puţin ochii, să mă privească tăcută, cu milă. Dar cu milă ; numai cu milă.

În timp ce părăsea atelierul asigurîndu-mă că nu mă urăşte, eu alunecam într-o anulare totală a

voinţei. Am rămas pustiu, în mijlocul atelierului, privind ca un timpit într-un punct fix. Pînă ce mi-am dat seama că aveam de făcut o serie de lucruri.

Am alergat după ea, dar nu se vedea pe nici o stradă. Am luat un taxi şi m-am dus spre casa ei, bănuind că nu plecase direct şi că aş fi putut să-i aţin calea. Am aşteptat, în zadar, mai mult de o oră. Am căutat-o la telefon dintr-o cofetărie apropiată : mi s-a spus că nu s-a întors de la patru (cînd venise la mine). Am continuat să aştept. Cîteva ceasuri. Şi-am căutat-o din nou la telefon : mi s-a spus că nu va veni acasă pînă noaptea, târziu.

Disperat, am început s-o caut peste tot, prin locurile pe unde ne întîlniserăm sau ne plimbaserăm de obicei : Recoleta, Bulevardul Centenario, Piaţa Franceză, Portul Nou. N-am întîlnit-o pe niciunde şi mi-am dat seama că se putea plimba peste tot, dar în nici un caz prin locurile care i-ar fi putut aminti cele mai plăcute clipe petrecute împreună. M-am dus din nou pînă la ea acasă, dar era târziu şi, probabil, intrase. Şi-am telefonat iarăşi : da, se întorsese ; mi s-a spus însă că s-a culcat şi ar fi imposibil să-mi poată vorbi. Mi-am spus, totuşi, numele.

Puntea se prăbuşise.

M-am întors acasă cu senzația de absolută singurătate.

De obicei, această senzație de a te simți singur pe lume îmi apare amestecată cu un sentiment orgolios de superioritate: disprețuiesc oamenii, îi văd murdari, urîți, incapabili, lacomi, vulgari, meschini; singurătatea mea nu mă înspăimîntă, e aproape olimpică.

Acum însă, ca și în alte dăți, eram singur datorită răutății mele, faptelor mele murdare. Și-n astfel de cazuri simt că lumea-i urită, îmi dau însă seama că și eu fac parte din ea; și mă cuprinde furia anulării, mă las mîngîiat de tentația sinuciderii, mă îmbăt, caut prostituatele. Și gust o anume satisfacție dovedindu-mi mie însumi josnicia mea; verificînd că nu sînt mai prejos de monștrii murdari ce mă nconjoară.

Și-n noaptea aceea m-am îmbătat într-o bodegă ordinară. Intram în momentele cele mai rele ale beției cînd am simțit o scîrbă atît de mare pentru femeia de lîngă mine și pentru marinarii care mă înconjurau, încît n-am mai putut sta pe loc și-am țîșnit în stradă. Am luat-o pe Viamonte și-am coborît pînă la chei. M-am așezat jos și-am plîns. Dedesubt, apa murdară mă

chema parcă în fiecare clipă: de ce să sufăr? Sinuciderea cucerește prin ușurința anulării: într-o secundă tot acest univers absurd se prăbușește ca un uriaș simulacru, ca și cînd soliditatea zgîrie-norilor lui, a blindajelor lui, a tancurilor lui, a închisorilor lui, n-ar fi decît o fantasmagorie, la fel de solidă ca zgîrie-norii, blindajele, tancurile și închisorile dintr-un vis urît.

În lumina acestei judecăți viața apare ca un lung coșmar, din care omul se poate elibera prin moarte, adică printr-un fel de trezire. Trezire la ce? Această nehotărîre de a mă încredința neantului absolut și etern m-a oprit întotdeauna de la planurile mele de sinucidere. În ciuda tuturor, omul se simte atît de legat de ceea ce se află în preajma lui, încît în cele din urmă preferă să îndure imperfecțiunea și durerea pricinuită de josnicia lumii, decît să anuleze fantasmagoria printr-un act de voință proprie. Tot așa se explică și faptul că atunci cînd ne apropiem de acea margine a disperării care precede sinuciderea, după ce am epuizat inventarul a tot ceea ce e rău și-am ajuns și la punctul unde acest rău e de nesuportat, un act oarecare de bunătate, cît de mic ar fi, capătă o valoare exagerat de mare și sfîrșim prin a ne agăța de el cu disperarea cu

care ne-am agăța, deasupra unei prăpăstii fără fund, de un fir de iarbă.

Cînd m-am hotărît să plec acasă începea să se lumineze de ziuă. Nu mai știu cum, dar, în ciuda acestei hotărîri (de care-mi amintesc perfect), m-am trezit în fața casei lui Allende. Partea ciudată e că nu-mi amintesc faptele imediat precedente. Mă văd șezînd pe chei, privind apa murdară și gîndind: „trebuie să merg să mă culc“, iar apoi mă văd în fața casei lui Allende privind către etajul cinci. De ce priveam? Era absurd să-mi închipui că aș fi putut vedea pe cineva la ora aceea. Am stat mult timp așa, dezorientat, pînă ce mi-a venit o idee: am coborît pînă în bulevard, am căutat o cafenea și am dat telefon. Am făcut-o fără să mă gîndesc ce aș fi putut spune ca să motivez un telefon atît de nepotrivit la ora aceea. Cînd mi s-a răspuns, după ce sunasem vreo cinci minute, am rămas paralizat, fără să deschid gura. Am pus receptorul în furcă și, îngrozit, am ieșit în stradă mergînd la împlinire. Și m-am pomenit din nou în cafenea. Ca să nu atrag atenția celor din jur am cerut un rachiou și-n timp ce-l beam, mi-am propus să mă întorc acasă.

După un timp (destul de îndelungat) am ajuns, în sfîrșit, în atelier. M-am prăbușit, îmbrăcat, în pat, și-am adormit.

M-am deșteptat încercînd să strig și m-am trezit în mijlocul atelierului. Visasem. Visasem că trebuia să mergem, mai mulți, într-o vizită la cineva, care ne invitase acasă. Am ajuns la casa acestuia, o casă ca oricare alta pe dinafară, și-am intrat. Intrînd, mi-am dat seama însă că nu era așa, că era o casă deosebită de celelalte. Stăpînul mi se adresa:

— Vă așteptam.

Am intuit că-i vorba de-o cursă și-am vrut să fug. Am vrut, dar era tîrziu: trupul meu nu-mi mai da ascultare. M-am resemnat simțînd că trebuia să asist la ceea ce avea să urmeze, ca și cînd totul ar fi fost străin de persoana mea. Omul acela a început să mă transforme într-o pasăre, într-o pasăre de mărimea omului. A-nceput de la picioare: am văzut cum începeau să se schimbe în niște gheare de cocoș sau ceva asemănător. Apoi a continuat cu celelalte părți, în sus, cum urcă apa. Singura mea nădejde erau prietenii care, inexplicabil, nu veniseră încă. Cînd au venit însă s-a petrecut un lucru groaznic: nu observaseră transformarea mea. Mă tratau ca de obicei, ceea ce însemna că mă vedeau ca de obicei. Gîndindu-mă că vra-ciul îi fermecase să mă vadă ca pe cel de întot-

de-auna, ca pe cineva normal, m-am hotărît să le spun ce s-a petrecut. Cu toate că intenția mea era să le spun totul în liniște, să nu-mi înrăutățesc și mai mult situația înfuriindu-l pe vraci cu vreun gest violent (ceea ce l-ar fi putut determina să-mi facă un rău și mai mare), am început să le povestesc totul strigînd. Și-atunci am constatat două lucruri înspăimîntătoare: fraza pe care dorisem s-o rostesc a ieșit schimbată într-un cotcodăcit aspru, ca un șuierat disperat și straniu, poate prin ceea ce avea omenesc în el; și mai rău decît atît e că prietenii mei n-au auzit acest șuierat, așa cum nu observaseră nici corpul meu de pasăre uriașă; dimpotrivă, păreau să audă vocea mea de întotdeauna, spunînd lucruri obișnuite, căci în nici un moment nu s-au arătat surprinși. Am tăcut înspăimîntat. Stăpînul casei m-a privit cu o lumină sarcastică în ochi, imperceptibilă, dar observată de mine. Și-atunci am înțeles că *nimeni, niciodată* nu va ști că am fost transformat în pasăre. Eram pierdut pentru totdeauna, și luam secretul cu mine în mormînt.

XXIII

Cum spuneam, cînd m-am deșteptat stăteam în picioare în mijlocul atelierului scaldat într-o sudoare înghețată.

Am privit ceasul: era zece dimineța. M-am dus la telefon. Mi s-a spus că plecase la fermă. M-am simțit distrus. Mult timp am rămas în pat, fără să mă hotărăsc pentru nimic, pînă ce m-am gîndit să-i trimit o scrisoare. Nu-mi amintesc exact cuvintele pe care le conținea, pentru că era foarte lungă, dar știu că-i spuneam să mă ierte, că nu meritam dragostea ei, că eram un decăzut, o ființă josnică, un condamnat să mor în singurătatea cea mai desăvîrșită.

Au trecut multe zile fără să primesc nici un răspuns. I-am trimis a doua scrisoare, apoi a treia și-a patra, spunînd mereu același lucru, de fiecare dată mai dezolat. În ultima m-am hotărît să-i spun tot ce făcusem din noaptea cînd s-a produs despărțirea noastră. N-am ascuns nimic, nici chiar tentația de sinucidere. Mi-a fost rușine să folosesc acest fapt ca pe o armă, dar l-am folosit. Mărturisesc că în timp ce-i descriam toate actele de decădere și frica mea de singurătate din noaptea aceea, stînd în fața casei din Posadas, mi se făcea milă de mine și chiar am plîns. Eram aproape sigur că Maria va încerca o stare asemănătoare citindu-mi rîndurile și m-am înveselit. Cînd am expediat scrisoarea, recomandat, eram chiar foarte optimist.

Întors de la poștă, am găsit o scrisoare plină de duioșie de la Maria. Am simțit că ceva din

dragostea noastră începe să renască, dacă nu în formele ei de început, cel puțin foarte apropiate.

Dorea să mă duc la fermă. Am pregătit îndată o valiză, cutia cu vopsele, și-am alergat ca un nebun pînă la gara Constitución.

XXIV

Gara *Allende* era mai degrabă o haltă de țară, cu cîțiva țărani, un impiegat cu mîneci suflecate, o cabrioletă și cîteva bidoane de lapte.

M-au neliniștit două lucruri : absența Mariei și prezența unui șofer.

Abia coborîsem din tren, și-acesta s-a apropiat de mine întrebîndu-mă :

— Sînteți domnul Castel ?

— Nu, i-am răspuns cu seninătate. Nu sînt domnul Castel.

Imediat, însă, m-am gîndit că o să fie destul de obositor să aștept trenul pentru întoarcere ; putea întîrzia o jumătate de zi sau aproape. Și mi-am recunoscut identitatea.

— Da, i-am spus, la puțină vreme, sînt domnul Castel.

Șoferul m-a privit mirat.

— Poftim, i-am zis, dîndu-i valiza și cutia de vopsele.

Ne-am îndreptat spre automobil.

— Doamna Maria s-a simțit puțin rău, mi-a explicat el.

„Puțin rău“, am gîndit eu. Ce bine cunoșteam toate aceste subterfugii ! Și din nou mi-a venit ideea să mă întorc la Buenos Aires, dar de data aceasta, în afară de așteptarea trenului, mai intervenea ceva : necesitatea de a-l convinge pe șofer că nu eram, în realitate, Castel, sau, necesitatea de a-l convinge că dacă eram totuși Castel, nu eram nebun. Am analizat diferitele posibilități, ajungînd la concluzia că, oricum, îmi va fi foarte greu. Și m-am lăsat mai mult tîrît pînă la fermă. În definitiv, ce s-ar fi întîmplat oare, dacă m-aș fi întors ? Ceea ce se mai întîmplase și altădată, de multe ori : aș fi rămas cu furia mea, sporită de faptul că nu mi-o puteam descărca asupra Mariei, aș fi suferit mult să n-o pot vedea, n-aș fi putut lucra ; și toate astea de dragul unei posibile supărări provocate Mariei. Spun *posibile*, pentru că n-am putut verifica niciodată dacă astfel de atitudini o supărau cu adevărat.

Hunter semăna puțin cu Allende (mi se pare că am spus că erau veri) ; era înalt, brunet, uscățiv ; dar privirile-i erau lunecoase. „Omul

ăsta-i un trîndav și un ipocrit", am gîndit eu. Și m-am înveselit (sau cel puțin, așa am crezut).

M-a primit cu o politețe susceptibilă ironiei și m-a prezentat unei femei slabe care fuma cu un țigaret lung. Avea un accent parizian, o chema Mimi Allende, era perversă și mioapă.

Dar unde naiba s-o fi ascuns Maria? Se simțea într-adevăr rău? Eram atît de îngrijorat, încît uitasem de cei din juru-mi. Amintindu-mi unde mă aflu, m-am întors brusc către Hunter pentru a-l *controla*. E o metodă care dă rezultate excelente cu indivizi de acest fel.

Hunter mă privea atent încercînd să-și ascundă ironia din privire.

— Maria s-a simțit puțin rău și s-a dus să se odihnească, mi-a spus el, dar cred c-o să coboare îndată.

M-am blestemat în sinea mea pentru idee, silindu-mă să mă gîndesc la altceva: cu astfel de oameni trebuie să fii mereu în gardă; în plus, eram ferm hotărît să cunosc din discuțiile, reacțiile și sentimentele lor, o parte din felul lor de a gîndi: totul îmi era de mare folos pentru a ști ce să cred despre Maria. Am început deci să *ascult și să văd*, străduindu-mă s-o fac cît mai bine, cu cea mai perfectă bună dispoziție. Mă înveselea ipocrizia lui Hunter și a femeii

uscățive de lîngă el, dar eram încă destul de abătut.

— Sînteți pictor, mi s-a adresat mioapa, privindu-mă cu ochii pe jumătate închiși, ca și cînd s-ar fi ferit să nu-i arunce vîntul țărînă în ei. Gestul însă, datorat încercării ei de a diminua miopia fără ajutorul ochelarilor (de parcă ar fi putut fi mai urîtă cu ochelari), îi sporea aerul de insolentă și ipocrizie:

— Da, doamnă, i-am răspuns furios. Eram sigur că-i domnișoară.

— Castel e un pictor renumit, a spus Hunter. Apoi a adăugat o serie de idiotenii sub formă de laudă, repetînd tîmpeniile cu care criticii mă onorau la fiecare nouă expoziție: „solid” etc. Nu pot să neg că repetînd aceste locuri comune dovedea un anume simț al umorului. Mimi mă privea cu ochii întredeschiși și asta m-a înfuriat, gîndindu-mă că ar putea vorbi rău de mine. N-o cunoșteam încă.

— Ce pictori preferați, m-a întrebat ea, de parcă m-ar fi supus unui examen.

Adică nu, acum cînd îmi amintesc bine, asta m-a întrebat mai tîrziu. Căci de îndată ce fusese prezentat acestei femei, în grădină, lîngă o măsuță pregătită pentru ceai, Hunter m-a invitat în casă, să-mi arate camera pe care mi-o pregătiseră. În timp ce urcam (casa avea două

etaje), mi-a explicat că, în afară de mici îmbunătățiri, era la fel ca în timpul bunicului său, cel care o moștenise la rîndu-i de la tatăl lui. „Și ce mă privește?” gîndeam eu. Era evident că tipul dorea să pară politicos și amabil, deși nu știu cu ce scop. În timp ce spunea ceva despre un ceas de soare sau de ceva cu soare, mă gîndeam că Maria stătea, probabil, într-una din camerele de sus. Poate că datorită felului în care priveam totul, Hunter mi-a spus:

— Aici sînt cîteva dormitoare. Casa-i cît se poate de comodă, deși e construită într-un stil destul de aiurit.

Mi-am amintit că Hunter era arhitect. Rămînea de văzut ce înțelegea el prin construcții neaiurite.

— Acesta-i vechiul dormitor al bunicului. Acum îl ocup eu, mi-a explicat el, arătîndu-mi ușa din mijloc, în fața scărilor. Apoi mi-a deschis ușa dormitorului vecin.

— Acesta-i al dumneavoastră, mi-a zis.

M-a lăsat singur înăuntru și mi-a spus că mă așteaptă jos, la ceai. Inima a început să-mi bată cu putere gîndindu-mă că Maria ar fi putut să se afle în oricare din aceste dormitoare, poate chiar alături. Rămas în mijlocul camerei, nu știam ce să fac. Mi-a venit o idee: m-am apropiat de peretele care mă despărțea de celălalt

dormitor (nu de cel al lui Hunter) și-am bătut ușor cu pumnul. Am așteptat să mi se răspundă, dar fără rezultat. Am ieșit pe coridor, m-am uitat să nu fie nimeni și, apropiindu-mă de ușă, am ridicat pumnul să lovesc cu putere. N-am avut curaj și m-am întors aproape în fugă în camera mea. Apoi m-am hotărît să cobor. Eram dezorientat.

XXV

Abia acum m-a întrebat scofîlcita de Mimi ce pictori preferam. I-am spus la întîmplare cîteva nume: Van Gogh, El Greco. M-a privit ironic și-a spus ca pentru ea:

— Tiens!¹

Apoi a adăugat:

— Nu-mi plac oamenii mari. Crede-mă, a continuat ea adresîndu-se de data aceasta lui Hunter, indivizii de felul lui Michelangelo sau El Greco mă plictisesc. Sînt atît de agresive mărreția și dramatismul! Nu crezi că-i vorba chiar de o proastă educație? Consider că artistul ar trebui să-și impună obligația de a nu atrage niciodată atenția asupra sa. Mă indignează ex-

¹ Ei, poftim! (în lb. franceză în original).

cesele de dramatism și originalitate. A fi original înseamnă, într-un anumit fel, a dovedi mediocritatea celorlalți, ceea ce mi se pare un lucru de gust îndoielnic. Cred că dacă eu aș fi pictat sau aș fi scris, aș fi făcut-o în așa fel încît să nu atrag atenția nici o clipă.

— Nu mă-ndoiesc, a rostit Hunter cu răutate.

Și apoi a adăugat :

— Sînt sigur că nu ți-ar plăcea să scrii, de exemplu, *Frații Karamazov*.

— *Quelle horreur !¹* a exclamat Mimi ridicîndu-și ochii spre cer. După aceea și-a continuat gîndul :

— Toți se consideră *nouveaux-riches*² ai conștiinței, chiar acest *moine*³, cum îi spune... *Zozime*.

— De ce nu-i spui Zosimo, Mimi ? Cel puțin dacă te-ai hotărî s-o spui în rusește.

— Iar începi cu prostiile tale puriste. Știi foarte bine că numele rusești se pot pronunța în multe feluri. Cum spunea eroul acela dintr-o *farce* : „Tolstoi sau Tolstúia, în amîndouă felurile se poate și trebuie să se spună“.

— Aceasta-i probabil motivul, a intervenit Hunter, pentru care într-o traducere spaniolă

¹ Ce oroare ! (în lb. franceză în original).

² Nou-îmbogățiții (în lb. franceză în original).

³ Călugăr (în lb. franceză în original).

(direct din rusește, după cum menționează editura) pe care am citit-o de curînd, Tolstoi e scris cu diereză pe i.

— Vai, mă încîntă lucrurile astea, a spus Mimi. Am citit odată, în franceză, o carte a lui Tchekhov în care găseai de exemplu un cuvînt ca *ichvochnik* (sau așa ceva) însoțit de o trimitere în josul paginii. Căutai să vezi ce înseamnă și găseai, să presupunem, *porteur*. Și-atunci de ce nu transcriu în rusește și cuvinte ca *malgré* sau *avant* ? Nu ți se pare că am dreptate ? Îți mărturisesc că traducerile mă încîntă, mai ales cînd e vorba de romane rusești. Dumneata ai putea suporta un roman rusesc ?

Această ultimă întrebare mi-o adresase, pe nepregătite, mie, dar n-a așteptat să-i răspund, ci a continuat să vorbească privindu-l pe Hunter :

— Închipuiește-ți că nu am putut termina de citit niciodată un roman rusesc. Sînt scrise cu atîta migală... Apar mii de personaje și la sfîrșit îți dai seama că nu sînt decît patru sau cinci. Bineînțeles însă că abia te obișnuiești cu unul, Alexandru, să zicem, și după aceea vezi că îl cheamă Sașa și apoi Sașka și-apoi Sașenka, pentru ca imediat să-i descoperi un nume grandios ca Alexandr Alexandrovici Bunin, iar mai tîrziu mult mai simplu : numai Alexandr Alexandrovici. Abia te-ai orientat bine că din nou i-ai

pierdut urma și trebuie s-o iei de la capăt. Și ai senzația că nu mai sfîrșești niciodată : fiecare personaj pare o familie. Să nu cumva să-mi spui că pe tine nu te plictisesc.

— Îți repet din nou, Mimi, că n-ai nici un motiv să pronunți numele astea rusești în franceză. De ce în loc de Tchekhov nu pronunți Cehov, ceea ce-mi pare mai apropiat de original ?

— Te rog, Luisito, i-a spus Mimi, nu mă mai agasa. Cînd ai să înveți să nu mai faci paradă de deșteptăciune ? Ești atît de categoric, atît de *épuisant*... Nu vi se pare ? a conchis ea, adresîndu-mi-se.

— Da, i-am spus fără să-nțeleg ce voia.

Hunter m-a privit cu ironie.

Eram înfiorător de trist. Și se mai spune că nu sînt răbdător. Mă minunez și azi cum de am putut asculta atent toate aceste idioțenii și mai ales cum de le-am putut reține cu atîta precizie. E ciudat însă că în timp ce le auzeam încercam să mă înveselesc spunîndu-mi : „Oamenii ăștia sînt niște incuți, niște superficiali. Ei nu-i pot crea Mariei decît sentimentul singurătății.

ASTFEL DE OAMENI NU-MI POT FACE FAȚA.” Și totuși nu mă puteam bucura. În adîncul ființei mele, cineva-mi șoptea să fiu trist. Și pentru că nu înțelegeam de ce, mă enervam, din ce în ce mai indispus ; cu toate că mă străduiam să fiu calm,

promițîndu-mi că voi analiza acest fenomen cînd voi fi singur. M-am gîndit că poate cauza tristeții era lipsa Mariei ; asta mă în-ciuda însă ; nu mă întrista. Nu era *asta*.

Discuția continua, pe tema romanelor politiste : Mimi îl întreba pe Hunter dacă citise cumva *Cercul al șaptelea*.

— Ce importanță are ? a răspuns Hunter. Toate romanele politiste mi se par la fel. Unul pe an, îmi e de-ajuns. Dar unul pe săptămînă, asta dovedește lipsă de imaginație.

Mimi s-a indignat. Vreau să zic, a încercat să pară indignată.

— Nu spune prostii, i-a spus ea lui Hunter. E singurul gen de roman pe care-l mai pot citi. Mă încîntă. Totul e atît de complicat, iar *detectivii* sînt extraordinari și cunosc de toate : arta din epoca Ming,¹ grafologia, teoria lui Einstein, *baseball*², arheologia, chiromanția economia politică, chiar și statistica privind creșterea iepurilor în India. Și-apoi sînt atît de infailibili, că-ți plac. N-am dreptate ? m-a întrebat ea pentru a doua oară. Mi s-a adresat atît de neașteptat, încît nici n-am știut ce să răspund.

— Da, e adevărat, am bîguit eu pentru a spune ceva.

¹ Dinastia chineză Ming (1368—1644).

² Sport național american, asemănător cu oina.

Și din nou Hunter m-a privit cu ironie.

— Îi voi spune lui Martincito că romanele polițiste te plictisesc, a continuat Mimi privindu-l pe Hunter cu severitate.

— N-am spus că mă plictisesc : am spus că toate mi se par la fel.

— Oricum, tot am să i-o spun lui Martincito. Cel puțin bine că nu toată lumea seamănă cu tine. Domnului Castel, de pildă, îi plac, nu-i așa ?

— Mie ? am întrebat îngrozit.

— Sigur că da, a continuat Mimi, fără să aștepte răspunsul întreg și privindu-l din nou pe Hunter, căci dacă toată lumea ar fi la fel de savantă ca tine, nu s-ar mai putea trăi. Sînt sigură că trebuie să ai o întreagă teorie despre romanul polițist.

— Exact, încuviință Hunter, surîzînd.

— Nu-ți spuneam eu ? a reluat ea, cu severitate, întorcîndu-se din nou către mine ca și cînd ar fi vrut să mă ia drept martor. Te cunosc, doar. Nu ai nici un scrupul cînd e vorba să strălucești. Știu, de exemplu, că arzi de nerăbdare să-ți expui punctul de vedere.

Și-ntr-adevăr, Hunter nu s-a lăsat rugat.

— Teoria mea, a început el, este următoarea : pentru secolul douăzeci, romanul polițist reprezintă ceea ce reprezintă romanul cavaleresc pen-

tru epoca lui Cervantes. Mai mult : cred că și azi se poate face ceva asemănător lui Don Quijote : o satiră a romanului polițist. Închipuiește-ți un individ care și-a petrecut toată viața citind romane polițiste și care a ajuns chiar la nebunia de a crede că lumea funcționează ca în romanele lui Nicholas Blake sau Ellery Queen. Mai închipuiește-ți că acest om sfîrșește prin a căuta și descoperi crime, purtîndu-se în viața de toate zilele ca un *detective* din romanele citite. Cred că ar ieși ceva foarte amuzant, tragic, simbolic, satiric și frumos.

— Și de ce nu-ncerci ? l-a întrebat Mimi în bătaie de joc.

— Din două motive : nu sînt Cervantes și sînt foarte leneș.

— Mi se pare că ajunge numai primul motiv, a apreciat Mimi. Și-apoi, spre disperarea mea, mi s-a adresat iarăși mie :

— Acest om, mi-a spus arătîndu-mi-l pe Hunter cu țigaretul, e împotriva romanelor polițiste pentru că-i incapabil să scrie și el măcar unul, chiar dacă ar fi cel mai prost din toate cîte există.

— Dă-mi o țigară, i s-a adresat Hunter verișoarei sale.

A tras cîteva fumuri și a intervenit.

— Nu știu când ai să renunți de a fi atât de exagerată. În primul rînd eu n-am spus că sînt împotriva romanelor polițiste : am spus doar că s-ar putea scrie ceva asemănător cu *Don Quijote*, un *Don Quijote* al zilelor noastre. În al doilea rînd, te înșeli în ceea ce privește totala mea incapacitate în acest domeniu. Odată am găsit o idee foarte interesantă pentru un roman polițist.

— *Sans blague*¹, s-a mulțumit Mimi să rostească.

— Nu, nu. Te-asigur că da. Închipuiește-ți : un bărbat are mamă, nevastă și copil. Într-o noapte mama sa este ucisă în mod misterios. Cercetările poliției nu duc la nici un rezultat. După un timp e ucisă și nevasta ; crima se repetă. Și în sfîrșit e ucis și copilul. Bărbatul e în pragul nebuniei, pentru că îi iubea pe toți, mai ales pe copil. Disperat, se hotărăște să cerceteze totul pe cont propriu. Pe baza metodelor deductive, inductive, analitice, sintetice etc., folosite de aceste romane, ajunge la concluzia că ucigașul trebuie să comită a patra crimă, în ziua cutare, la ora cutare, în locul cutare. Concluzia sa e că de data aceasta asasinul îl va uide pe el. Și-n ziua cînd trebuie să se petreacă acest fapt se duce la locul

¹ Fără glumă (în lb. franceză în original).

respectiv și așteaptă ucigașul. Acesta însă nu vine. Își analizează din nou deducțiile : o fi greșit locul ; dar nu, locul era bine stabilit ; poate că a greșit ora ; nu, nici ora n-a greșit-o. Și concluzia este înfiorătoare : *asasinul se află aci*. Altfel spus : *asasinul e chiar el* ; a comis celelalte crime în inconștiență totală. Detectivul și asasinul sînt una și aceeași persoană.

— Destul de original pentru gustul meu, a spus Mimi. Și cum se termină ? Spuneai că trebuia să aibă loc un al patrulea asasinat.

— Evident, a spus Hunter, cu dezinteres : individul se sinucide. Mai rămîne de stabilit dacă se sinucide din remușcare sau dacă asasinul îl uide pe detectiv în mod vulgar. Nu-ți place ?

— Mă amuză. Dar una e să povestești și alta să scrii.

— Într-adevăr, a exclamat Hunter cu un aer de liniște.

Apoi femeia a început să discute despre un chiromantolog pe care-l cunoscuse la Mar del Plata și despre o doamnă profet. Hunter a izbucnit în rîs, și Mimi s-a înfuriat :

— Închipuiește-ți că-i ceva serios. Soțul ei e profesor la politehnică.

Au continuat să vorbească despre telepatie, iar eu eram tot mai deznădăjduit pentru că Ma-

ria nu mai sosea. Când am încercat să-i ascult din nou, vorbeau despre viața peonilor.

— Adevărul e, își dădea Mimi cu părerea, folosindu-se de țigaret ca de bagheta unui dirijor pentru a fi mai convingătoare, că nu mai vor să muncească.

Inexplicabila mea tristețe avea să se risipească dintr-o dată, spre sfârșitul discuțiilor, când pe neașteptate mi-a venit o idee : Mimi sosise probabil în ultimul moment și, pentru a nu fi nevoită să asculte părerile acesteia și pe cele ale lui Hunter (le ascultase, probabil, altădată, pînă la exasperare), Maria nu voia să coboare. Și-acum, când mă gîndesc bine, îmi dau seama că, de fapt, n-am intuit acest lucru în mod irațional, ci datorită unor cuvinte pe care mi le spusese șoferul, pe cînd ne îndreptam spre fermă, și căroră nu le dădusem nici o atenție ; ceva în legătură cu o verișoară a lui Hunter care tocmai venise de la Mar del Plata, pentru a lua ceaiul cu el. Era clar, deci : disperată din cauza sosirii neprevăzute a acestei femei, Maria se închisese în dormitorul ei pretextînd că se simte rău ; era evident că nu putea suporta astfel de oameni. Simțînd cum îmi dispărea tristețea datorită acestei înțelegeri a lucrurilor, am dedus și cauza acestei tristeți. Când sosisem la fermă, îmi dădusem seama că Hunter și Mimi sînt niște ipocriți și

niște superficiali, partea cea mai formală a sufletului meu se luminase, căci așa stînd lucrurile Hunter nu putea să-mi fie rival. Dar, în adîncul meu eram tot trist, gîndindu-mă (mai exact, *simțînd*) că și Maria făcea parte din acest cerc și că, într-un fel, ar fi putut să aibă unele trăsături comune.

XXVI

Cînd ne-am ridicat de la masă și ne-am început plimbarea prin parc, am zărit-o pe Maria apropiindu-se de noi ; ipotezele erau confirmate : așteptase acest moment pentru a veni lîngă noi, evitînd astfel o conversație absurdă.

Ori de cîte ori Maria se apropia de mine, cînd eram cu altcineva în preajmă-mi, mă gîndeam : „Între această ființă minunată și mine există o legătură secretă“, iar cînd îmi analizez sentimentele, mă convingeam că îmi era tot mai necesară (ca cineva găsit într-o insulă pustie), pentru ca mai apoi, de îndată ce frica de singurătate dispărea, să nu-mi mai încap în mine de mîndrie. În această a doua ipostază a iubirii mele începuseră să apară mii de dificultăți. Ca atunci cînd cineva e gata să moară de foame și-ar mânca orice, fără mofturi, pentru ca imediat ce

și-a astîmpărat cît de cît foamea să caute cusururi pentru a-și exprima nemulțumirea. Am văzut în ultimii ani emigranți care, la sosire, se umileau, acceptînd cu bucurie să facă muncile cele mai înjositoare pentru a putea trăi; e ciudat însă să vezi pe cineva căruia nu-i e de ajuns că a scăpat de tortură și moarte: abia pune piciorul bine pe mal, că orgoliul, vanitatea, mîndria, sentimentele care păreau să fi dispărut pentru totdeauna reapar ca niște animale hăituite, mai puternice și mai îndîrjite ca oricînd. Și nu de puține ori, în astfel de cazuri, se întîmplă să asisti la acte de ingratitude.

Acum, cînd pot să-mi judec în tihnă sentimentele, înclin să cred că ceva din toate astea a existat și în legăturile mele cu Maria și-mi dau seama că, într-un fel, plătesc sminteala de a nu mă fi mulțumit cu faptul că ea m-a salvat (pentru moment) de singurătate. Acest spor de orgoliu, această dorință tot mai mare de posedare exclusivă ar fi trebuit să-mi arate că, sfătuit de vanitate și mîndrie, am apucat-o pe un drum greșit.

Văzînd-o apropiindu-se, înfumurarea mea era aproape anulată datorită senzației de vinovăție și rușine, provocată de amintirea scenei din atelier, cînd îi aruncasem în mod stupid, crud și vulgar acel „să înșeli un orb”. Simțeam cum mi

se-nmoaie picioarele și mi se scurge sîngele din vine. Și tocmai acum, în fața ăstora, cînd nu puteam să-i cad la picioare și să mă umilesc rugînd-o să mă ierte și să renunțe la disprețul și oroarea pe care le avea față de mine!

Maria părea să nu-și fi pierdut stăpînirea de sine, și-am simțit cum, din nou, tristețea coboară în mine.

M-a salutat cu un gest indiferent, ca și cînd ar fi vrut să le arate celor doi veri că între noi nu exista nimic în afara unei simple prietenii. Mi-am amintit cu o senzație penibil de ridicolă, că odată, într-un acces de disperare, îi spusese că aș dori să străbat cu ea, în amurg, cheiurile Senei, sau să privesc de pe înălțimi turnurile de la Saint-Germain. Mă privise pierdută și îmi spusese: „Ce minunat ar fi, Juan Pablo!” De îndată însă ce i-am spus că am putea fugi chiar în noaptea aceea, s-a speriat, fața i s-a împietrit și mi-a vorbit sumbru: „Nu avem dreptul să ne gîndim numai la noi. Lumea-i foarte complicată.” Am întrebat-o ce voise să spună cu asta, și mi-a răspuns și mai sumbru: „Fericirea-i înconjurată de dureri”. Am plecat brusc, fără să-i spun o vorbă. Intuisem, mai bine ca oricînd, că niciodată n-o să putem fi uniți pe deplin, că trebuia să mă mulțumesc cu clipele rare și fra-

gile de dragoste, atît de trist cîştigate, ca amintirea unor vise sau ca fericirea unor pasaje muzicale.

Acum, apropiindu-se, Maria îşi controla fiecare mişcare, fiecare gest, fiecare cuvînt. Era capabilă chiar să-i surîdă acestei femei inculte.

M-a întrebat dacă adusesem acuarelele.

— Ce acuarele?! am exclamat surprins, dîndu-mi seama că punea la cale ceva foarte complicat, chiar dacă ar fi fost în favoarea noastră.

— Acuarelele pe care ai promis să mi le arăţi, a insistat ea cu calm absolut. Acuarele din port.

M-am uitat la ea cu ură, dar mi-a susţinut privirile cu seninătate, cu ochii ei deveniţi dintr-o dată luminoşi şi blînzi, de parcă ar fi vrut să-mi spună: „Compătimeşte-mă pentru tot!“ Scumpă, scumpă Maria! Cît de mult am suferit pentru clipa aceea de rugă şi umilinţă! Cu ochii la ea, i-am spus cu duioşie:

— Sigur că le-am adus. Sînt sus în dormitor.

— Sînt nerăbdătoare să le văd, a spus ea cu răceala de mai înainte.

— Poţi să le vezi chiar acum, i-am răspuns, intuind planul ei.

M-am cutremurat la gîndul că Mimi ne-ar fi putut însoţi. Dar Maria o cunoştea mai bine ca mine, din moment ce a spus cîteva cuvinte care înlăturau orice pericol:

— Ne-ntoarcem repede.

Şi imediat după asta, m-a luat de braţ şi m-a condus spre casă. I-am privit în treacăt pe cei rămaşi şi mi s-a părut că Mimi se uita la Hunter cu un oarecare subînţeles.

XXVII

Mă gîndeam să rămîn mai multe zile la fermă, dar n-am stat decît o singură noapte. A doua zi de la venirea mea, pînă nu s-a luminat bine, am luat valiza şi cutia de vopsele şi am fugit. Ar putea să pară nebunie curată fapta mea, dar veţi vedea cît este de întemeiată.

Despărţiţi de Hunter şi Mimi, am intrat în casă pentru a căuta presupusele acuarele şi după aceea am coborît în grădină, luînd cu noi cutia de vopsele şi o mapă care voia să însemne mapa cu acuarelele. Trucul a fost găsit de Maria.

Cei doi dispăruseră, fără urmă. Maria era foarte veselă, şi pe cînd străbăteam parcul îndreptîndu-ne către mare, părea chiar entuziasmată. Era o femeie deosebită de cea pe care o cunoscusem pînă atunci, în tristeţea oraşului: mai întreprinzătoare, mai vie. Începea să arate o sensibilitate necunoscută mie, o sensibilitate a culorilor şi miresmelor: se entuziasma în mod

ciudat (ciudat pentru mine, eu avînd o sensibilitate introspectivă, datorată aproape în întregime imaginației) de culoarea unui trunchi de copac, a unei frunze uscate, a unei gîze oarecare, de mireasma eucaliptilor plutind peste aerul sărat al mării.

Depart de a mă bucura, noua ei purtare mă întrista și-mi fura orice speranță, căci intuiam o Marie aproape străină, care putea să aparțină lui Hunter sau altcuiva.

Era o tristețe care creștea ; poate și din pricina zgomotului de valuri, mereu mai apropiat. Cînd coborîserăm coasta și ne apăruse în față cerul, deasupra mării, mi-am dat seama că tristețea aceasta era inevitabilă ; era poate, aceeași pe care o simțim totdeauna în fața frumuseții sau, cel puțin, în fața unui anume fel de frumusețe. Oare toți oamenii sînt la fel ca mine, sau este un defect în plus al firii mele nenorocite ?

Ne-am așezat pe stînci și mult timp am tăcut, ascultînd zbaterea furioasă a valurilor sub noi, primind uneori boabele albe de spumă aruncate pînă sus. Cerul, pregătît de furtună, mi-a amintit de Tintoretto din Salvarea sarazinului.

— De cîte ori, a spus ea, am visat să împart cu tine această mare și acest cer.

Și mai apoi :

— Uneori mi se pare că scena aceea am trăit-o împreună. Cînd am privit chipul acelei femei, singură, părăsită în ferestruica din pictura ta, am simțit că trebuie să fii asemenea mie și căutai orbește pe cineva, un fel de interlocutor mut. Din ziua aceea m-am gîndit întotdeauna la tine și deseori te-am visat aici, chiar în acest loc, unde mi-am petrecut atîtea ore din viață. Odată m-am gîndit să te caut și să-ți spun. M-am temut că m-aș putea înșela, așa cum mă mai înșelasem cîndva, și am așteptat ca, într-un fel, tu să fii cel care să mă caute. Te ajutam însă cu toată puterea mea, îți șopteam numele în fiecare noapte și începusem să fiu atît de sigură că te voi întîlni, încît, cînd m-am trezit cu tine lîngă liftul acela blestemat, am rămas paralizată de spaimă și n-am putut rosti decît o tîmpenie. Iar cînd ai fugit, îndurerat că era o greșeală, am alergat după tine ca o nebună. A urmat apoi întîlnirea din San Martin, cînd găseai necesar să-mi explici anumite lucruri, în timp ce eu încercam să te derutez, șovăind între teama de a te pierde pentru totdeauna și frica de a-ți face mult rău. Încercam totuși să-ți slăbesc din entuziasm, dîndu-ți să înțelegi că nu pricepeam prea bine cuvintele tale rostite pe jumătate, mesajul tău cifrat...

Tăceam. Sentimente frumoase și gânduri sumbre mi se roteau în creier, în timp ce-i ascultam glasul, glasul ei minunat. Căzusem într-un fel de extaz. Apusul soarelui incendia o construcție gigantică de nori. Simțeam că acest moment magic nu se va mai repeta *niciodată*. „Niciodată, niciodată“, îmi spuneam, simțind chemarea vârtejului abrupt al țărmlui și gândindu-mă cât de ușor mi-ar fi fost s-o țirăsc cu mine în abis. Auzeam fragmente din spusele ei : „Dumnezeule... sînt multe lucruri în această veșnicie petrecută împreună... lucruri oribile... nu sîntem numai peisaje, ci și minuscule ființe din carne și oase, neînsemnate, dar pline de răutăți...”

Marea se transformase într-un monstru întunecat. La scurt timp întunericul acoperise totul, și zgomotul valurilor de sub noi dobîndise o atracție sumbră : cât de ușor ar fi fost totul ! Spunea că sîntem niște ființe neînsemnate, dar pline de răutăți ; mă cunoșteam bine și puteam înțelege cam cât de capabil eram să săvîrșesc fapte urîte ; mă îndurera însă gîndul că și ea ar fi putut fi la fel, că era în mod *absolut sigur* la fel. Încercam o dorință surdă de a mă arunca asupra ei, s-o sfîșii cu unghiile, s-o strîng de gît pînă cînd ar rămîne fără viață și s-o arunc în mare. Iar ea continua să vorbească. Vorbea

despre un văr, Juan sau cam așa ; vorbea de copilăria petrecută la țară ; mi s-a părut că spunea ceva despre întîmplări „groaznice și înspăimîntător de crude“, trăite alături de acest văr al ei. Mi-am dat seama că îmi mărturisise un lucru de mare importanță și eu, ca un timpit, n-o ascultasem.

— Înspăimîntător, am strigat eu. Ciudat însă, nu părea să mă fi auzit : căzuse și ea într-un fel de toropeală ; părea singură.

Și a trecut așa o bună bucată de timp ; poate o jumătate de ceas. Apoi i-am simțit mîinile, ca altădată, mîngîindu-mi părul. Nu puteam vorbi. Mi-am pus capul în poală, ca pe cînd eram mic și mă lăsam alintat de mama, rămî-nînd așa, fără să ne mișcăm, încremeniți în aceea atitudine a copilăriei și morții.

Ce păcat însă că dincolo se petreceau fapte inexplicabile și pline de îndoieli ! Cât de mult aș fi vrut să mă înșel ! Și cât de mult doream ca Maria să nu fie decît ceva din momentul acesta ! Dar era imposibil : în timp ce-i ascultam bătăile inimii și în timp ce mîinile ei îmi atingeau părul, zeci de gânduri sumbre îmi treceau prin cap, ca printr-un tunel mocirlos ; așteptau clipa să iasă, plescăind, gemînd surd în noroaie.

S-au petrecut lucruri neașteptate. Când am ajuns acasă, l-am găsit pe Hunter foarte agitat (cu toate că face parte din rîndul celor ce socotesc de prost gust exteriorizarea pasiunilor); încerca să-și ascundă sentimentele, dar era clar că se petrecea ceva cu el. Mimi plecase, și în sufragerie totul era pregătit pentru masă, căci ne înapoiaserăm destul de tîrziu. În aceeași clipă a și început forfota care anunța începutul cinei. Tot timpul cît a durat masa nu s-a vorbit aproape de loc. Am urmărit atent cuvintele și gesturile lui Hunter, pentru că mi-am dat seama că ar fi putut să arunce multă lumină asupra unor fapte și idei pe care le trăiam și care mă obsedau. Am urmărit de asemeni fața Mariei: era de nepătruns. Pentru a micșora încordarea, Maria a spus că citea un roman de Sartre. Prost dispus, Hunter a comentat:

— Romane în vremurile astea. Să le scrii, treacă meargă! Dar să le citești...

Am tăcut mai departe, și Hunter n-a făcut nici un efort pentru a micșora efectul acestor cuvinte. Am înțeles că avea ceva împotriva Mariei. Și cum înainte de a pleca spre mare, nu observasem nimic deosebit, am înțeles că acest *ceva* împotriva Mariei se născuse în timp ce

noi stătusem pe țărm; era greu să nu crezi că se născuse *din cauza* acestei discuții, mai bine zis din cauza îndelungatei noastre absențe. Concluzia mea a fost: Hunter e gelos, și asta dovedește că între el și ea există ceva mai mult decît o simplă prietenie sau legătură de rudenie. Nu era necesar ca Maria să fi fost îndrăgostită de el; dimpotrivă: era mai simplu ca Hunter să fie iritat văzînd că Maria dădea atenție altcuiva. Oricum ar fi fost, dacă iritarea lui Hunter se datora geloziei, ostilitatea lui trebuia să se îndrepte spre mine, căci nimeni altcineva nu mai era în cauză. Și așa a și fost. Chiar dacă nu aș fi observat și alte amănunte, mi-ar fi fost de ajuns privirea piezișă pe care mi-a aruncat-o Hunter atunci cînd Maria a spus ceva despre stîncile de pe țărmul mării.

Am pretextat că sînt obosit și, imediat ce ne-am ridicat de la masă, m-am dus în cameră. Scopul meu era să obțin cît mai multe date pentru a putea judeca bine situația. Am urcat scara, am deschis, am aprins lumina și-am trîntit ușa ca și cînd aș fi închis-o, dar am rămas în prag, să ascult. De îndată am deslușit vocea lui Hunter spunînd ceva foarte agitat, deși nu puteam distinge bine cuvintele. Maria n-a răspuns. Hunter a spus o frază mult mai lungă și pe un ton mult mai agitat. Maria a rostit cîteva

cuvinte în șoaptă, suprapuse pe ultimele vorbe spuse de el și urmate de un zgomot de scaune. Imediat am auzit pașii cuiva care urca scările : am închis ușa cu mare grabă și mi-am lipit urechea de gaura cheii. După o clipă am auzit trecând prin dreptul ușii mele pașii unei femei. Am rămas mult timp treaz, gândindu-mă la ceea ce se petrecuse, încercând să înregistrez orice zgomot. Dar toată noaptea n-am mai auzit nimic.

N-am putut adormi : a început să mă chinuie o serie de lucruri la care nu mă gândisem niciodată. Mi-am dat seama că prima concluzie din seara aceea era o naivitate : socotisem (ceea ce, de fapt, este just) că nu-i de loc necesar ca Maria să fie îndrăgostită de Hunter pentru ca acesta să fie gelos ; și mă liniștisem. Acum însă îmi dădeam seama că dacă nu era necesar, cu atât mai puțin nu *constituia un inconvenient*. Chiar dacă Maria l-ar fi iubit pe Hunter, acesta tot ar fi fost gelos. Dar existau, oare, motive pentru a crede că l-ar iubi ? Cred că da. În primul rând, dacă Hunter o plectisea cu gelozia lui și ea nu l-ar fi iubit, de ce venea mereu la fermă ? Aici nu locuia, de obicei, nimeni în afara de Hunter care era singur. Nu știam dacă era necăsătorit, văduv sau divorțat, deși cred că Maria îmi spusese cândva că se despărțise de soție. Important însă e faptul că Hunter locuia

singur la fermă. Un alt motiv, care mă făcea să nu pun la îndoială aceste legături, era că Maria îmi vorbise întotdeauna despre Hunter cu indiferență, așa cum se vorbește despre un membru oarecare din familie ; niciodată însă nu-mi spusese (nici măcar nu insinuase) că Hunter ar fi îndrăgostit de ea și cu atât mai mult că ar fi gelos. În al treilea rând, în seara aceasta Maria îmi vorbise de slăbiciunile sale. Ce voia să spună ? În ultima mea scrisoare îi mărturisisem o serie de fapte nedemne pe care le săvârșisem (beția, prostituatele), iar acum îmi spusese că mă înțelege, că nici ea nu e numai „vapoare care pleacă și parcuri în amurg“. Însemna oare că în viața ei se petrecuseră lucruri la fel de murdare ? Nu reprezenta oare Hunter un astfel de caz ?

Am rumegat bine aceste gânduri și le-am cumpanit întreaga noapte, sub toate aspectele. Concluzia finală pe care am socotit-o riguroasă a fost : *Maria este amanta lui Hunter*.

Imediat ce s-a crăpat de ziuă, mi-am luat valiza, cutia cu vopsele și am fugit. N-am întâlnit decât pe un servitor care începuse să deschidă ușile și ferestrele pentru a face curățenie : l-am rugat să-i transmită salutări stăpînului său și să-i spună că a trebuit să plec în grabă la Buenos Aires. Servitorul m-a privit uluit, mai

ales cînd i-am răspuns că mă voi duce pe jos pînă la gară.

A trebuit să aștept cîteva ceasuri pînă la venirea trenului. De cîteva ori m-am gîndit că Maria ar fi putut să vină după mine. Așteptam asta cu plăcerea amară pe care o gustă copiii cînd se ascund, socotind că au fost bătuți pe nedrept și așteaptă ca cineva mai mare să-i caute și să recunoască nedreptatea. *Maria însă nu a venit.* Cînd a sosit trenul și am privit pentru ultima oară înapoi, în speranța că ar fi putut să apară în ultimul moment, fără s-o văd, am simțit o tristețe fără margini.

Priveam prin fereastră, în timp ce trenul gonia spre Buenos Aires. Treceam pe lîngă o casă ; dinaintea intrării, o femeie își dusese mîinile la ochi și privea trenul. Mi-a venit o idee stupidă : „Pe femeia aceasta o văd pentru prima și ultima dată. N-o s-o mai văd în viața mea.“ Gîndurile mele pluteau ca o epavă pe un râu fără nume. Un moment s-au învîrtit în jurul femeii din fața casei. De ce mă interesa oare ? Nu puteam să nu mă gîndesc însă că ea existase un moment pentru mine și că nu o voi mai întîlni nicicînd ; ca și cînd ar fi murit : ar fi fost de ajuns o mică întîrziere a trenului sau ca cineva s-o fi strigat înăuntru, pentru ca această femeie să nu fi existat niciodată pentru mine.

Totul mi se părea trecător, inutil, străin. Creierul meu nu funcționa bine, și Maria îmi reapărea mereu, o dată și încă o dată, ca ceva nesigur și trist. Abia mai tîrziu, după cîteva ceasuri, am reușit să raționez cu precizia și violența din alte dăți.

XXIX

Zilele dinaintea morții Mariei au fost cele mai cumplite din viața mea. Mi-ar fi cu neputință să povestesc amănunțit tot ce am simțit și făcut în acel timp, căci deși îmi amintesc cu absolută minuțiozitate multe din cele ce s-au petrecut, există ceasuri întregi și chiar zile care îmi apar ca niște vise tulburi și deforme. Au fost zile în șir cînd am trăit sub alcool, prăbușit pe pat sau pe o bancă din Puerto Nuevo. Țin minte că sosind la gara Constitución, am intrat într-un bar și am golit, unul după altul, mai multe pahare de whisky ; apoi am luat, parcă, un taxi și m-am dus la barul din strada 25 de Mayo sau poate din Leandro Alem. Urmează niște zgomote, muzică, niște țipete, un hohot de rîs care mă crispa, niște sticle sparte, lumini care orbesc totul. După aceea îmi amintesc că am fost zvîrlit (mă durea capul) într-un beci al po-

liției, că un gardian mi-a deschis ușa, iar un șef al acesteia îmi spunea ceva, și că m-am trezit iarăși pe stradă, mergînd împleticit. Cred că am intrat din nou în vreun bar. Ceasuri (sau zile) mai târziu, cineva mă lăsa în atelier. Apoi am avut niște coșmaruri în care mergeam pe acoperișul unei catedrale. De asemeni, îmi amintesc de o deșteptare în camera mea, cu obscura și groaznica impresie că dormitorul devine uluitor de mare și că oricît aș fi mers nu i-aș fi ajuns pereții. Nu știu cît timp s-a scurs pînă cînd primele lumini ale zorilor au pătruns prin fereastră. M-am tîrît pînă la baie și m-am băgat îmbrăcat în cadă. Apa rece a reușit să mă calmeze treptat, și prin cap au început să mi se perinde unele întîmplări disparate, fără nici o legătură între ele, ca niște prime obiecte care reapar după o mare inundație: Maria pe chei, Mimi mînuind țigaretul ca pe o baghetă, gara Allende, o prăvălie în fața acesteia care se chema *Încrederea* sau poate chiar *Ferma*, Maria întrebîndu-mă de acuarele, eu strigînd: „Ce acuarele?”, Hunter privindu-mă ca un neghiob, eu ascultînd din dormitor dialogul dintre veri, un marinar aruncînd o sticlă, Maria apropiindu-se de mine cu privirile împietrite, Mimi pronunțînd Tchekhov, o femeie murdară sărutîndu-mă și eu lovind-o cu brutalitate, Hunter pe-

rorînd despre romanele polițiste, șoferul de la fermă, și din nou vise: Iarăși catedrala într-o noapte neagră și dormitorul, nesfîrșit de mare.

Pe măsură ce apa rece mă pătrundea, aceste fragmente disparate au început să se lege cu altele, reconstituindu-mi totul, întreg peisajul, cu tristețea și dezolarea insulelor răsărite din ape.

Am ieșit din baie, m-am îmbrăcat cu haine uscate și am început o scrisoare către Maria. În primul rînd doream să-i explic fuga de la fermă (am tăiat „fuga” și am pus „plecarea”). I-am spus că apreciam mult atenția pe care mi-o arăta (am tăiat „mi” și am pus „persoanei mele”). Că înțelegeam că era atît de bună și plină de sentimente pure, în ciuda faptului că, după cum îmi mărturisise chiar ea, uneori dă frîu liber „pasiunilor murdare”. I-am spus că apreciam la adevărata ei valoare plecarea în larguri a unui vapor sau privirea fără grai a unui amurg de parcă, dar după cum își putea închipui (am tăiat „închipui” și am pus „socoti”) asta nu era suficient pentru a păstra sau dovedi o dragoste: nu înțelegeam cum de era posibil ca o femeie ca ea să spună cuvinte de iubire soțului ei și mie, iar în același timp să se culce cu Hunter (am tăiat „Hunter” și am pus „domnul Hunter”; combinația de cuvinte „să se culce” dimpreună cu respectul formal neașteptat față de acest in-

divid mi s-a părut foarte eficace). Voind să sporesc gravitatea acestei situații i-am spus că de asemeni se culca cu soțul ei și cu mine. Și terminasem spunându-i că, după cum își putea da singură seama, o astfel de purtare dădea mult de gândit etc.

Am recitit scrisoarea și am apreciat că, avînd modificările respective, era destul de jignitoare și ar fi rănit-o mult. Am lipit plicul și m-am dus pînă la Poșta Centrală să-l expediez recomandat.

XXX

Ieșind de la poștă mi-am dat seama de două lucruri : nu-i spuseseam cum de am ajuns la concluzia că era amanta lui Hunter ; nu știam pentru ce voiam s-o rănesc atît de puternic ; poate că, în cazul cînd erau adevărate bănuielele mele, s-o fac să se îndrepte ? Asta era, evident, ridicol. S-o determin să se întoarcă la mine ? Nu părea posibil să obțin așa ceva prin astfel de purtări. Simțeam că în sufletul meu nu doream decît să se întoarcă. Dar, în acest caz, de ce să nu-i spun direct, fără s-o rănesc, explicîndu-i că plecasem de la fermă din cauza geloziei lui Hunter ? La urma urmelor, concluzia mea că ar fi fost amanta acestuia, în afară de faptul că era

jignitoare, părea gratuită. Era doar o ipoteză pe care mi-o pusesem pentru unicul scop de a-mi orienta cercetările viitoare.

Deci, încă o dată, datorită obiceiului meu de a scrie scrisori dintr-o dată și de a le expedia imediat, făcusem o prostie. *Scrisorile importante trebuiesc păstrate cel puțin o zi, pînă se văd în mod clar toate consecințele posibile.*

Nu-mi rămînea decît o soluție disperată : recipisa ! Am căutat-o prin toate buzunarele, dar n-am găsit-o : o aruncasem la împlinare. M-am întors la poștă și am luat loc alături de cei care așteptau la ghișeu pentru recomandate. Cînd mi-a venit rîndul, am întrebat-o pe funcționară, în timp ce făceam un oribil și ipocrit efort pentru a-i surîde :

— Nu mă recunoașteți ?

Femeia m-a privit mirată : în mod sigur m-a socotit nebun. Pentru a-i aduce aminte i-am spus că eram persoana care expediasse cu cîteva minute mai înainte o scrisoare la ferma *Los Ombues*. Mirarea femeii părea să fi sporit încă și, poate din dorința de a o împărtăși cu cineva sau, poate, pentru a cere o lămurire asupra unei chestiuni pe care n-o înțelegea, s-a întors către unul din funcționarii de lîngă ea și după o clipă m-a privit din nou.

— Am pierdut recipisa, am explicat.

A tăcut.

— Vreau să spun că îmi trebuie scrisoarea și că nu mai am recipisa, am continuat eu.

Femeia și funcționarul s-au privit un moment ca doi parteneri la un joc de cărți. În sfârșit, cu tonul cuiva profund uluit, m-a întrebat :

— Doriți să vă restituim scrisoarea ?

— Da, asta doresc.

— Și n-aveți nici măcar recipisa ?

A trebuit să recunosc că, într-adevăr, nu aveam acest important document. Nedumerirea femeii ajunsese la culme. A bîiguit ceva ce n-am înțeles și și-a privit din nou vecinul.

— Vrea să i se restituie scrisoarea, a spus ea.

Celălalt a surîs cu infinită stupiditate, dar cu intenția de a se arăta mare priceput. Femeia m-a privit și mi-a spus :

— E absolut imposibil.

— Vă pot arăta alte acte, i-am replicat eu, ducînd mîna la buzunarul hainei și scoțînd niște hîrtii.

— Nu am ce face. Regulamentul e clar.

— Regulamentul, cred că veți înțelege, trebuie să fie logic, am exclamat cu violență, în timp ce începea să mă enerveze o aluniță cu păr lung de pe obrazul femeii.

— Dumneavoastră cunoașteți regulamentul ? m-a întrebat ea cu dispreț.

— Dar nici nu trebuie să-l cunosc, doamnă, i-am răspuns eu, intuind că folosirea cuvîntului *doamnă* o rănea mortal.

Și, într-adevăr, ochii scorpiei străluceau plini de furie.

— Dumneavoastră înțelegeți, doamnă, că regulamentul nu poate fi altfel : cred că a fost făcut de un om normal, nu de un nebun. Dacă eu trimit o scrisoare și imediat mă întorc și vă rog să mi-o restituiți pentru că am uitat ceva important, e firesc să mi se dea înapoi. Sau poate poșta are vreun interes să expedieze scrisori incomplete sau greșite ? Pare cît se poate de clar și normal ca poșta să fie un mijloc de comunicare și nu unul de constrîngere : nu mă poate obliga să expediez o scrisoare pe care eu nu mai doresc s-o expediez.

— Dar ați dorit, a răspuns ea.

— Da, i-am strigat, dar vă repet că *acum nu mai doresc !*

— Nu țipați, vă rog, nu fiți prost crescut. E prea tîrziu.

— Nu-i prea tîrziu pentru că scrisoarea mai e încă aici, i-am spus eu, arătîndu-i teancul de scrisori recomandate.

Lumea din spate începea să protesteze. Femeia tremura indignată. Simțeam că toată ura

mea era concentrată asupra aluniței de pe obrazul ei.

— Pot face dovada că sînt persoana care a expediat-o, i-am repetat, punîndu-i în față cîteva acte.

— Nu țipați, nu sînt surdă, mi-a repetat ea. Eu nu pot să iau o astfel de hotărîre.

— Atunci discutați cu dirigintele.

— Nu pot. Așteaptă prea multă lume, a răspuns. Avem mult de lucru. Nu vedeți ?

— Bine, dar asta face parte tot din munca dumneavoastră, i-am explicat.

Cîteva din cei care așteptau au sfătuit-o să-mi restituie odată scrisoarea și să nu-i mai țină pe loc. Femeia a șovăit un moment, prefăcîndu-se că lucrează ceva ; apoi a dispărut printr-o ușă și după un timp s-a întors cu aerul unui cîine plouat. A început să răsfoiască teancul de recomandate.

— Ce fermă ? a întrebat cu un fel de șuierat de viperă.

— Ferma *Los Ombues*, i-am răspuns eu cu calm veninos.

După o căutare dinadins prelungită, a luat plicul în mîini și l-a examinat ca și cum i-ar fi fost oferit spre vînzare și se îndoia de avantajul cumpărării.

— N-are decît inițialele și adresa, a rostit la sfîrșit.

— Și ?

— Ce documente aveți pentru a-mi dovedi că sînteți persoana care a expediat scrisoarea ?

— Ciorna, i-am spus eu și i-am întins-o.

A luat-o, a privit-o și mi-a dat-o înapoi.

— Și de unde putem ști că e ciorna scrisorii ?

— Foarte simplu : deschidem plicul și verificăm.

Femeia a șovăit din nou, a examinat plicul închis și mi-a spus :

— Dar cum să-l deschidem dacă nu știm că-i al dumneavoastră ? Eu nu pot să fac asta.

Lumea a început să protesteze din nou. Simțeam nevoia să fac scandal.

— Ciorna nu-i bună la nimic, a conchis ea.

— Dar cartea de identitate ? am întrebat-o cu ironie curtenitoare.

— Cartea de identitate ?

S-a gîndit, a privit iarăși plicul și-n cele din urmă a conchis :

— Nu, numai cartea de identitate nu, pentru că aici nu sînt decît inițialele. Va trebui să-mi arătați și un certificat de domiciliu. Sau dacă nu, foaia de recrutare pentru că în ea este specificat domiciliul.

S-a mai gîndit un moment și apoi a adăugat :

— Cu toate că e greu de crezut că nu v-ați schimbat niciodată domiciliul de pe cînd aveți optsprezece ani. Așa că vă trebuie neapărat certificatul de domiciliu.

Pîna la urmă m-a cuprins o furie fără margini față de această femeie și simțeam cum se răsfîrînge și asupra Mariei și, ce era mai curios, chiar și asupra lui Mimi.

— Trimite-o așa și du-te dracului, am țipat eu.

Și am ieșit de la poștă furios, gîndindu-mă chiar să mă-ntorc la ghișeu și să încerc să dau foc teancului de recomandate. Dar cum? s-arunc un chibrit? Se putea stinge în aer. Dacă aș fi putut arunca mai înainte puțin gaz, efectul ar fi fost sigur; dar s-ar fi complicat prea mult lucrurile. Oricum, m-am hotărît să aștept ieșirea personalului din schimb pentru a o insulta pe această fată bătrînă.

XXXI

După o oră m-am decis să plec. Ce mare scofală aș fi făcut insultînd o imbecilă? Pe de altă parte, în tot acest interval de timp am rumegat o serie de gînduri care în cele din urmă m-au liniștit: scrisoarea era foarte bună și era bine

să ajungă în mîinile Mariei. (Mi se întîmplase de multe ori același lucru: luptasem din răsuputeri împotriva unui obstacol care mă împiedica să fac un lucru pe care-l consideram necesar sau potrivit și acceptasem înfuriat înfrîngerea, pentru ca după un timp să-mi dau seama că destinul avea dreptate.) Adevărul însă e că atunci cînd m-apucasem s-o scriu o făcusem fără să mă gîndesc prea mult, și unele fraze cu tăiș mi se păreau nedrepte. Acum însă, rememorîndu-mi tot ce se petrecuse înaintea acestei scrisori, mi-am amintit și de un vis dintr-una din nopțile de beție: pîndind dintr-un loc ascuns mă vedeam pe mine însumi, șezînd pe un scaun în mijlocul unei locuințe sumbre, goale, iar în spatele meu două persoane care se priveau cu o expresie de ironie drăcească: Maria și Hunter.

Cînd mi-am amintit asta, tristețea m-a învăluit iară și am părăsit intrarea poștei pierzîndu-mă în tumultul străzilor. M-am trezit în Recoleta, șezînd pe o bancă sub un copac uriaș. Împrejurimile, arborii, cărările pe care merseserăm împreună au început să-mi transforme gîndurile. Ce aveam, la urma urmelor, *concret* împotriva Mariei? Cele mai frumoase momente din dragostea noastră (un gest al ei, o privire caldă, o mînă mîngîindu-mi părul) începeau să-mi coboare încet în suflet, cu grija pe care o porți

unui accidentat care nu poate suferi nici cea mai neînsemnată smucire. Treptat, tristețea devenea dorință, ura împotriva Mariei, ură contra mea, iar letargia mea, necesitate de a mă întoarce acasă. Și îndreptîndu-mă spre atelier mi-am dat seama ce trebuia să fac : să-i vorbesc, s-o chem imediat la telefon. Cum de nu mă gîndisem mai demult la acest lucru ?

Cînd mi s-a dat legătura, aproape că nu mai puteam vorbi. Mi-a răspuns unul din servitori. I-am spus că trebuie să vorbesc de urgență cu doamna Maria. După cîteva clipe am auzit același glas spunîndu-mi că mă va chema doamna după mai mult sau mai puțin o oră.

Așteptarea mi s-a părut fără sfîrșit.

Nu-mi amintesc bine discuția de la telefon, dar știu că în loc să-i cer iertare pentru scrisoarea trimisă (motiv pentru care îi dădeam telefon), i-am adresat cuvinte și mai tari decît cele din cuprinsul scrisorii. Desigur n-a fost ceva întîmplător. Am început să-i vorbesc cu umilință și duioșie, dar m-a exasperat vocea ei îndurerată și faptul că nici de data aceasta nu-mi răspundea la întrebările pe care i le puneam. Dialogul, mai bine zis monologul meu, era din ce în ce mai dur și cu cît sporea în violență, vocea ei părea cu atît mai îndurerată și mă exaspera din ce în ce mai mult, căci eram convins

pe deplin de faptul că aveam dreptate și socoteam durerea ei ca pe ceva nejustificat. Am terminat prin a-i spune, mai mult strigînd, că mă voi omorî, că era o prefăcută și că trebuia s-o văd cît mai repede la Buenos Aires.

N-a răspuns la nici una din întrebările mele precise, dar la sfîrșit, în fața insistențelor mele și a amenințării cu sinuciderea, mi-a promis că va veni la Buenos Aires a doua zi, „cu toate că nu știa pentru ce“.

— Tot ceea ce o să putem face, a spus cu voce foarte moale, va fi să ne îndurerăm din nou.

— Dacă nu vii, mă omor, i-am repetat eu. Gîndește-te bine, înainte de a te hotărî.

Am trîntit receptorul fără să mai adaug nimic și adevărul e că în acel moment eram hotărît să-mi pun capăt zilelor dacă nu ar fi venit să lămurim lucrurile. Ciudat, dar eram satisfăcut fiindcă-i spuseseam „o să vezi“, ca și cînd m-aș fi răzbunat.

XXXII

Ziua aceea a fost înfiorătoare.

Am ieșit din atelier abătut. Cu toate că urma s-o întîlnesc a doua zi, eram trist, stăpînit de o ură surdă și imprecisă. Cred că mă uram pe

mine însumi, deoarece îmi dădeam seama că insultele mele nu erau prea întemeiate. Mă înfuria însă faptul că nu se apăraseră, iar vocea ei îndurerată și plină de umilință, departe de a mă liniști, mă aprinsese și mai mult.

Mă disprețuiam. În seara aceea am băut mult și m-am dus să caut gîlceavă într-un bar de pe Leandro Alem. M-am apropiat de femeia care mi s-a părut cea mai decăzută și m-am luat la harță cu un marinar pentru că a făcut un gest obscen în spatele ei. Nu-mi amintesc ce s-a întâmplat mai departe, în afară de faptul că începuserăm să ne batem de-a binelea și că lumea ne-a despărțit într-o atmosferă de mare veselie. Apoi îmi amintesc că mergeam cu această femeie pe stradă. Aerul rece îmi făcea bine. Spre dimineață m-am dus cu ea la atelier. Cînd am ajuns înăuntru a început să rîdă de un tablou aflat pe șevalet. (Nu știu dacă v-am spus că, după tabloul expus în salonul acela, pictura mea se transformase treptat : ca și cînd ființele și lucrurile din pînzele mele de mai înainte suferiseră un cataclism cosmic. Voi vorbi însă mai tîrziu despre acest lucru pentru că acum vreau să vă relatez ce s-a întâmplat în acele zile hotărîtoare.) Femeia a privit, rîzînd, tabloul și apoi m-a privit pe mine, ca și cînd ar fi cerut o explicație. Vă

închipuiți însă că nu mă interesa de loc aprecierea acestei nefericite ființe asupra picturii mele. I-am spus că n-avem timp de prostii.

Eram în pat și, deodată, mi s-a părut că expresia acelei femei era foarte asemănătoare cu cea pe care o observasem de cîteva ori la Maria.

— Curva ! am țipat înnebunit, îndepărtîndu-mă cu scîrbă. Desigur că-i curvă !

Femeia s-a încordat ca o viperă și mi-a mușcat brațul pînă la sînge. Credea că vorbesc de ea. Plin de dispreț și de ură față de lume, am scos-o în brînci din atelier și i-am spus că o ucid ca pe un cîine dacă nu pleacă mai repede. M-a făcut cum i-a venit la gură, cu toți banii zvîrliți după ea.

Mult timp am rămas în atelier fără să știu ce trebuie să fac și fără să mă pot liniști. În sfîrșit am luat o hotărîre : m-am dus la baie, am umplut cada cu apă rece, m-am dezbrăcat și m-am cufundat în ea. Doream să-mi limpezesc ideile, așa că am rămas în cadă pînă cînd m-a pătruns bine răceala apei. Încet, încet, am reușit să-mi pun creierul în stare de funcționare. Am căutat să gîndesc cu precizie absolută, pentru că bănuiam să fi ajuns într-un moment decisiv. La ce trebuia să mă gîndesc mai întîi ? La mai multe : la femeia aceea, la Maria, la prostituție în general, la plăcere, la simulare. Mi-am spus : aceste

cuvinte trebuie să reprezinte faptul esențial, adevărul profund de la care urmează să pornesc. Am făcut fel de fel de eforturi pentru a le așeza în ordinea potrivită, ajungînd să-mi formulez ideea în această formă îngrozitoare, dar neîndoielnică : *Maria și prostituata avuseseră o expresie asemănătoare : prin urmare, Maria este o prostituată.*

— Curva, curva, curva ! am strigat ieșind din baie. Creierul meu funcționa acum cu luciditatea din cele mai bune zile : mi-a fost definitiv clar că trebuia să termin și să nu mă mai las încă o dată înmuiat de vocea ei îndurerată și de sufletul ei prefăcut. Trebuia să mă las condus numai de logică și să duc, fără teamă, pînă la extrem analiza fiecărei fraze îndoielnice, a fiecărui gest, a tuturor tăcerilor Mariei.

Aveam senzația că asist la defilarea vertiginosă a imaginilor unui coșmar sub lumina unui foc monstruos. În timp ce mă îmbrăcam în grabă, mi-au trecut prin gînd toate momentele dubioase : prima discuție la telefon, cu înspăimîntătoarea capacitate de simulare și marea deprindere de a-și schimba vocea ; umbrele tănuite din jurul Mariei apărînd din spatele atîtor fraze enigmatice, frica ei de „a-mi face rău“, care nu putea însemna decît „îți voi face rău cu minciunile mele, cu nestatornicia mea, cu faptele mele

ascunse, cu sentimentele și senzațiile mele prefăcute“, pentru că iubindu-mă cu adevărat, nu mi-ar fi putut face nici un rău. Urmau după aceea o altă serie de momente : scena dureroasă cu aprinderea chibriturilor ; respingerea, în primele zile, chiar și a sărutului, și cedarea fizică numai atunci cînd am pus-o în situația extremă de a-mi mărturisi aversiunea sa pentru acest lucru sau, în cel mai bun caz, sensul matern sau fratern al iubirii ei ; ceea ce mă împiedica după aceea să mai cred în plăcerea, cuvintele și extazul ei ; și în afară de asta, experiența ei sexuală pe care cu greu ar fi putut s-o cîștige cu un filozof stoic ca Allende ; și răspunsurile ei asupra dragostei față de soț, care nu făceau decît să confirme încă o dată capacitatea ei de a se preface și de a înșela ; și prietenii familiei, compuși dintr-o colecție completă de ipocriți și mincinoși ; și calmul eficace cu care-i înșelase pe cei doi veri vorbind despre acuarelele inexistente ; și scena din timpul cinei, la fermă, discuția din sufragerie și gelozia lui Hunter ; și fraza aceea care-i scăpase cînd ședeam pe stîncile de lîngă țărmul mării : „cum mă mai înșelasem odată“, cu cine ? cînd ? cum ? ; și acele „întîmplări înspăimîntătoare și crude“ trăite alături de acel văr, cuvinte scăpate fără control de pe buzele ei, cum mi-a dovedit-o nerăspunzînd cerinței mele de a

le clarifica, pentru că, pierdută în amintirile din copilăria ei, nu mă auzea, nu mă putea auzi, deși era, poate, unica mărturisire sinceră pe care mi-o făcuse și, în sfârșit, această scenă oribilă cu prostituata. Această ființă murdară care-și bătuse joc de tablourile mele și ființa fragilă care mă stimulase să le creez aveau, într-un moment al vieții lor, aceeași expresie. Dumnezeu, cât de ușor te puteai îndoi de natura umană gândindu-te că între anumite pasagii melodice din Schumann sau Brahms și un lupanar pot să existe tainice și tenebroase legături subterane.

XXXIII

Multe din concluziile extrase în acel lucid și fantasmagoric examen erau ipotetice, nu le puteam demonstra, deși aveam certitudinea că nu greșesc. Am intuit însă pe moment că desconsiderasem pînă atunci o importantă posibilitate de investigație: părerea altor persoane. Cu o satisfacție feroce și o claritate mai intensă ca oricînd, m-am gândit pentru prima dată la acest procedeu și la persoana indicată: Lartigue. Era prieten cu Hunter; prieten intim. Neîndoielnic că și acesta era un individ demn de dispreț:

scrisese un volum de poeme despre vanitatea a tot ceea ce e omenesc și se plîngea că nu-i dăduseră premiul național. Nu puteam avea scrupule. Cu scîrbă totală, dar cu hotărîre, l-am căutat la telefon și i-am spus că voiam să-l văd cît mai repede. M-am dus acasă la el, i-am elogiat volumul de versuri și (spre marea lui neplăcere, căci dorea să vorbim mai departe despre el) i-am zvîrlit dintr-o dată întrebarea pregătită din vreme:

— De cînd este Maria Iribarne amanta lui Hunter?

Mama nu ne întreba niciodată *dacă* mîncasem vreun măr, pentru că am fi negat; ne întreba întotdeauna *cîte*, dînd ca verificat ceea ce de fapt voia să verifice: mîncasem sau nu; iar noi, derutați de accentul cantitativ introdus cu atîta pricepere, răspundeam că mîncasem *numai* unul.

Lartigue e vanitos, dar nu-i prost: a bănuিত că există ceva misterios în întrebarea mea și-a crezut că poate s-o evite răspunzînd simplu:

— De asta nu știu nimic.

Și-a-nceput să vorbească iarăși despre carte și premiu. Cu o adevărată scîrbă i-am strigat:

— Ce mare nedreptate au săvîrșit față de cartea ta! Și-am plecat. Lartigue nu era prost, dar

nu și-a dat seama că răspunsul lui îmi era de ajuns.

Era ceasul trei după masă. Maria trebuia să fi sosit deja la Buenos Aires. Am căutat-o la telefon dintr-o cofetărie : n-aveam răbdare să mă duc pînă la atelier. Imediat ce mi-a răspuns, i-am spus :

— Trebuie să te văd imediat.

M-am străduit să-mi stăpînesc ura de teamă să nu bănuiesc ceva și să nu mai vină la întîlnire. Ne-am înțeles să ne întîlnim la cinci în Recoleta, locul nostru de totdeauna.

— Cu toate că nu văd ce am mai putea câștiga, a spus întristată.

— Multe lucruri, i-am răspuns eu. Multe lucruri.

— Crezi ? a întrebat disperată.

— Cred.

— Eu cred că vom reuși doar să ne facem și mai mult rău, să distrugem pînă și podul slab care ne mai unea, rănindu-ne cu mai multă cruzime... Am venit pentru că ai insistat atîta, dar trebuia să fi rămas la fermă : Hunter e bolnav.

„Altă minciună“, am gîndit.

— Mulțumesc, i-am răspuns eu. Rămîne deci să ne vedem la cinci fix.

Maria a aprobat cu un suspin.

Cu mult înainte de cinci stăteam în Recoleta, pe banca unde ne întîlneam de obicei. Cu sufletul întunecat, lunecam acum într-o deprimare totală revăzînd arborii, cărările și băncile care fuseseră martori ai dragostei noastre. Mă gîndeam, cu disperare, la clipele petrecute în grădinile de la Recoleta și Piața Franceză. Mă gîndeam că în acele zile, atît de depărtate azi, crezusem în eternitatea iubirii. Pe atunci totul era minunat, halucinant, iar acum totul devenise sumbru, împietrit, într-o lume lipsită de sens, indiferentă. Pentru o clipă, teama de a distruge și puțînul care mai rămăsese din această dragoste și de a rămîne definitiv singur m-a făcut să șovăi. M-am gîndit că era posibil să renunț la toate îndoielile care mă torturau. Ce mă interesa pe mine ce făcea Maria cînd nu eram împreună ? Privind acești arbori, aceste bănci, mi-am dat seama că niciodată nu mă voi putea resemna pierzînd sprijinul ei, chiar dacă nu ar fi existat decît aceste momente rare de înțelegere și dragoste misterioasă care să ne unească. Cu cît înaintam mai mult în aceste reflecții, cu atît mai puternică devenea ideea de a accepta dragostea ei, așa cum era, fără condiții ; și cu atît mai mult mă teroriza gîndul de a rămîne

însingurat, fără absolut nimeni în jurul meu. Și din această teroare a început să răsară și să crească o modestie cum cunosc numai cei care nu au de ales. Dându-mi seama că nu se pierduse nimic și că o viață nouă putea începe din acest moment de luciditate, mă cuprinse o bucurie fără margini.

Din nefericire, Maria mă dezamăgea odată în plus. La cinci și jumătate, alarmat, înnebunit, am căutat-o la telefon. Mi-au răspuns că plecase pe neașteptate la fermă. Fără să-mi dau seama ce făceam, i-am spus aproape strigând femeii că trebuia să ne întâlnim la cinci.

— Eu nu știu nimic, domnule, mi-a răspuns puțin speriată de tonul meu. Doamna abia a plecat cu automobilul și mi-a spus că va rămîne acolo cel puțin o săptămînă.

Cel puțin o săptămînă! Mi se părea că cerul se prăbușește peste mine și că totul devine inutil, ireal. Am ieșit din cofetărie cu pași de somnambul. Am văzut lucruri absurde: felinare, oameni trecînd dintr-o parte în alta, ca și cînd asta le-ar fi servit la ceva. Și cît de mult insistasem s-o văd în această seară! Eram aproape dispus să-i cerșesc această întîlnire! Dar, m-am gîndit cu amărăciune, între a mă consola pe mine într-un parc și a se culca cu Hunter la fermă, fără îndoială alesese posibilitatea a doua.

Și îndată ce am gîndit asta, mi-a venit o altă idee. Mai exact, am avut o certitudine. M-am dus la atelier și am sunat din nou la telefon casa Allende.

Am întrebat dacă doamna primise cumva un telefon de la fermă, înainte de a pleca.

— Da, a răspuns femeia, după un moment de tăcere.

— Un telefon de la domnul Hunter, nu?

Femeia a șovăit iar. Am luat act de cele două șovăieli.

— Da, a răspuns ea în cele din urmă.

O amărăciune triumfătoare pusese stăpînire pe mine ca un demon. Exact cum intuisem! Mă stăpînea totodată un sentiment de nesfîrșită singurătate și o mîndrie fără sens: mîndria de a nu mă fi înșelat.

Mi-am amintit de Mapelli.

Eram gata să fug în oraș, cînd mi-a venit o idee. Am intrat în bucătărie, am luat cuțitul cel mare și-am revenit în atelier. Cît de puțin mai rămăsese din vechea pictură a lui Juan Pablo Castel! Vor avea, cu siguranță, motive să se mire acești imbecili care mă comparaseră cu un arhitect! Ca și cînd un om s-ar putea, într-adevăr, schimba! Cîți oare dintre acești imbecili bănuiseră că sub construcțiile mele arhitecto-

nice și sub acest „aer intelectual“ exista un vulcan gata să erupă ? Nici unul ! Vor avea, în schimb, destul timp pentru a vedea aceste coloane făcute bucățele, aceste statui mutilate, aceste ruini fumegînde, aceste scări infernale ! Erau aici, ca un muzeu de coșmaruri pietrificate, ca un muzeu al Disperării și Rușinii. Exista însă ceva pe care voiam să-l distrug în așa fel încît să nu mai rămînă nici urmă din el. L-am privit pentru ultima dată, am simțit cum mă înecă plîsul, dar n-am șovăit : am văzut prin lacrimi cum cădea în bucăți plaja aceea, femeia aceea îndepărtată și neliniștită, așteptarea aceea fără răspuns. Am călcat în picioare bucățile de pînă și le-am frecat pînă au devenit niște zdrențe murdare. Niciodată nu va mai primi răspuns așteptarea aceea fără sens. Acum știam mai bine ca oricînd că era complet fără rost.

Am alergat la Mapelli, dar nu l-am găsit : mi-au spus că trebuia să fie la librăria Viau. M-am dus pînă la librărie, l-am luat de-o parte și i-am spus că am nevoie de automobilul lui. M-a examinat cu mirare : m-a întrebat dacă s-a întîmplat ceva. Nu mă gîndisem de loc la asta, dar mi-a venit ideea să-i spun că tatăl meu era grav bolnav, și că nu aveam tren decît a doua zi. S-a oferit să mă ducă el însuși, dar l-am re-

fuzat ; i-am spus că preferam să mă duc singur. M-a privit încă o dată cu același aer și mi-a dat cheile.

XXXV

Era ceasul șase după amiază. Am făcut socoteala că nu-mi trebuia mai mult de patru ore și, deci, puteam ajunge acolo pe la zece. „E tocmai bine“, mi-am zis eu.

De îndată ce am intrat pe drumul spre Mar del Plata, am lansat automobilul la o sută treizeci de kilometri pe oră, simțind o voluptate rară, pe care azi o atribui certitudinii că în sfîrșit realizam ceva concret față de ea. Față de ea, cea care pentru mine fusese parcă o ființă retrasă în spațele unui nepătruns zid de sticlă, eu putînd s-o văd, dar neputînd s-o aud și nici s-o ating. Despărțiți de acest zid transparent, trăiserăm neliniștiți și triști, dorindu-ne unul pe celălalt.

În această voluptate se nășteau și mureau sentimente de vinovăție, de ură, de dragoste : simulse o îmbolnăvire și asta mă durea ; datorită ei, trebuise să dau telefon pentru a doua oară acasă la Allende să aflu adevărul și asta mă amăra. Cît de ușor putea să se amuze, să se dea acestui cinic, acestui afemeiat, acestui poet

prost și înfumurat! Cât o disprețuiam! Am căutat cu o voluptate dureroasă să-mi închipui o asemenea scenă respingătoare: pe de o parte existam eu, exista înțelegerea de a ne întâlni la cinci; pentru ce? pentru a vorbi de lucruri neclare și dureroase, pentru a sta încă o dată față în față, despărțiți de zidul de sticlă, pentru a ne surprinde din nou privirile, neliniștiți și disperați, pentru a încerca să înțelegem gesturile noastre, pentru a încerca zadarnic să ne apropiem, să ne mângâiem prin zidul transparent și de nestrăbătut. Pentru a re trăi un vis imposibil. Pe de altă parte exista Hunter, căruia îi era suficient să-i dea un telefon ca s-o cheme la pat și ea să se ducă în fugă. Ce grotesc și trist era totul.

Am ajuns la fermă la zece și un sfert. Am lăsat mașina departe, pe șosea, să nu se audă motorul și-am mers pe jos. Era insuportabil de cald și era atîta liniște, atît calm peste tot, încît nu se auzea decît zbuciumul mării. M-am îndreptat spre fermă. Luna spărgea din cînd în cînd păturile de nori luminîndu-mi astfel drumul cotit printre eucaliptii bătrîni. Cînd am ajuns aproape de casă, lumina ardea numai la parter; m-am gîndit că trebuiau să fie încă la masă.

Simțeam zăduful împietrit și amenințător prevestind furtunile violente ale verii. Era firesc ca după masă să iasă la aer. M-am ascuns într-un loc ferit din parc, de unde puteam supraveghea ieșirea, și-am așteptat.

XXXVI

A fost o așteptare nesfîrșit de lungă. Nici nu mai știu cîte ore s-au scurs pe cadranele ceasurilor din acest timp anonim și universal, străin de sentimentele și destinele noastre, indiferent față de începutul sau sfîrșitul unei iubiri, nepăsător la așteptare și moarte. Din timpul meu însă, trecuse o cantitate imensă și complicată, plină de plecări și întoarceri, uneori ca un fluviu întunecat și plin de furie, alteori ca o mare nebănuită de calmă, încremenită și veșnică, deasupra căreia Maria și eu ne priveam nemișcați, și apoi iarăși ca un fluviu ce ne țîra asemeni unui vis din copilărie, un vis în care ea străbătea distanțe în galopul calului înnebunit, cu părul în vînt și ochii măriți de spaimă, iar eu zăceam într-o casă din sud, în satul meu, și-mi lipeam obrazul de geamuri privind vârtejul halucinant al zăpezilor. Parcă trăiserăm pe două coridoare alăturate sau pe două tunele paralele, fără să

știm că mergem unul lângă altul, două suflete asemănătoare în situații asemănătoare, întâlnindu-ne la sfârșit în fața unei scene pictate de mine, o scenă destinată numai ei, ca un anunț secret al prezenței mele, al faptului că cele două coridoare se împreunaseră, în sfârșit, și ora întâlnirii sosise.

Ora întâlnirii sosise ! Era adevărat, oare, că cele două coridoare se împreunaseră și că sufletele noastre se contopiseră și ele ? Câtă iluzie ! Nu, coridoarele erau tot paralele. Doar zidul despărțitor era de data asta din sticlă pentru ca eu să-i pot vedea chipul tăcut și de neatinș... Dar zidul nu era întotdeauna din sticlă : uneori era din piatră neagră și eu nu mai știam atunci ce se petrece de cealaltă parte și nici ce făcea ea în aceste intervale. Mă gîndeam că poate în aceste momente chipul ei era altul, că surîdea poate altuia și că toată această poveste cu coridoarele era doar o invenție a mea și că *în orice caz, exista un singur tunel, întunecos și singuratic : al meu, unde îmi petrecusem copilăria, tinerețea, întreaga viață*. În aceste părți transparente ale zidului de piatră eu o zărisem pe această fată și crezusem că venea pe un alt tunel, paralel cu al meu, dar ea aparținea în realitate lumii largi, lumii fără de margini a celor ce nu trăiesc în tunele. Poate se apropiase din

curiozitate de una din ferestrele mele și văzuse spectacolul perpetuu al singurătății în care trăiam. Sau poate o intrigase limbajul mut și secret al tabloului meu. Și atunci, în timp ce eu îmi străbăteam coridorul fără sfârșit, ea își trăia, afară, viața ei firească, agitată, ca toți aceia care nu trăiesc în tunele ; această viață curioasă și absurdă în care există baluri, petreceri, veselie și frivolitate. Și se întâmpla ca uneori, cînd eu ajungeam la una din ferestrele mele, ea să se afle acolo, așteptîndu-mă mută și neliniștită (de ce să mă aștepte ? și de ce mută și neliniștită ?). Se întâmpla însă ca uneori ea să nu ajungă acolo sau să uite de sărmana mea ființă zidită-n tunel și în astfel de situații eu să-mi lipesc obrazul de sticlă și s-o văd în depărtare surîzînd sau dansînd, fără să-i pese de mine, sau, și mai rău, să n-o văd de loc și să-mi închipui că se afla în locuri inaccesibile sau mundare. Și atunci simțeam că destinul meu era infinit mai trist și mai singuratic.

XXXVII

După acest imens timp de mări și tunele, au coborît în parc. Cînd i-am văzut la braț, am simțit cum inima mi se face dură și rece, ca o bu-

cată de gheață. Coborau scările încet, ca și cînd n-ar fi avut nici un fel de grabă. „Grabă de ce?“, m-am gîndit eu. Și totuși, știa că aveam nevoie de ea, că în seara aceea o așteptasem, că suportasem cu greu fiecare minut al așteptării fără rost. Și, neîndoindu-mă, știa că în acest moment, chiar, în care ea se bucura în liniște, eu mă zbăteam sub tortura unui minuțios infern de raționamente și închipuiri. De cîtă cruzime e capabilă inima celei mai gingașe femei! Ce fiară nemiloasă și mîrșavă poate să zacă în inima femeii celei mai plăpînde! Ea putea să privească cerul întunecat și să pășească alături de acest individ grotesc, să meargă fără grabă prin parc, să inhaleze mireasma florilor, să stea jos, pe iarbă alături de el. Putea să facă toate astea știind că eu o așteptam în zadar, că dădusem telefon după ea și că fusesem înștiințat de întoarcerea ei la fermă, că datorită acestui fapt trăiam într-un deșert negru, chinuit și devorat de viermii nesfîrșiți și flămînzi ai singurătății.

Putea, totuși. Putea să discute cu acest monstru! Ce-ar fi putut vorbi cu acest personaj infect? În ce fel de limbaj?

Sau poate că eu eram monstrul ridicol? Și nu rîdeau oare de mine în acest moment? Nu eram, oare, eu imbecilul, omul caraghios al tunelurilor și mesajelor secrete?

S-au plimbat îndelung prin parc. Furtuna ne acoperise cu întunecimea ei brăzdată de fulgere și trăsnete. Dinspre pampă, vîntul începuse să bată puternic, și primele picături mi-au atins fața. Au fost nevoiți să se retragă în casă. Inima a început să-mi bată dureros de tare. Din colțul meu, ascuns între arbori, presimțeam că voi asista, în sfîrșit, la descoperirea unui secret abominabil, de atîtea ori prezent doar în închipuire.

Am supravegheat ferestrele de la etaj, confundate încă în întuneric. După cîteva clipe am văzut lumină în dormitorul din mijloc, cel al lui Hunter. Pînă aici totul era normal: dormitorul lui Hunter se afla în capul scării și era logic ca lumina lui să se aprindă întîi. Urma să se aprindă și în celălalt. Secunde în care Maria ar fi putut ajunge în dormitorul ei le-am măsurat cu bătăile inimii.

Dar lumina nu s-a aprins.

Doamne, nu am puterea să spun ce senzație de infinită singurătate mi-a pustiit sufletul! Ca și cînd ultimul vas care ar fi putut să mă salveze de pe insula pustie ar fi trecut departe, fără să-mi observe semnele de naufragiat. Trupul mi s-a înmuiat încet, de parcă ar fi sosit ora îmbătrînirii.

XXXVIII

Stînd între arborii legănați de vînturi, ud pînă la piele, simțeam că timpul rămîne pe loc. Pînă cînd, printre ploaie și lacrimi, am văzut geamul luminîndu-se.

De ceea ce a urmat mai apoi mi-amintesc ca de un coșmar. Luptînd împotriva furtunii, m-am urcat pînă la etajul de sus ținîndu-mă de grațiile unei ferestre. Am străbătut terasa căutînd ușa. Am intrat pe coridor și am căutat dormitorul ei : dunga de lumină de sub ușă m-a condus fără greș. Tremurînd, am scos cuțitul și am intrat. „Nu are de ce să închidă cu cheia“, am mai putut încă să mă gîndesc. Și cînd m-a privit cu ochii îngroziți, stăteam în picioare, pe prag. M-am apropiat de pat și cînd am ajuns lîngă ea, m-a întrebat tristă :

— Ce vrei să faci, Juan Pablo ?

Punîndu-i mîna stîngă în păr, i-am răspuns :

— Să te omor, Maria. M-ai lăsat singur.

Și-atunci, plîngînd, i-am împlîntat cuțitul în piept. A strîns falcile și a închis ochii, iar cînd am scos cuțitul, i-a deschis cu greu, și s-a uitat la mine îndurerată și umilă. O furie neașteptată mi-a întărit sufletul și am lovit de mai multe ori cu cuțitul în piept și pîntece.

Apoi am ieșit din nou pe terasă și am coborît în grabă, ca și cînd diavolul ar fi pus, pentru totdeauna, stăpînire pe mine. Fulgerele mi-au arătat pentru ultima dată un peisaj care ne fusese comun.

Am plecat la Buenos Aires. Am ajuns la patru sau la cinci dimineața. Dintr-o cafenea am sunat la casa lui Allende, l-am trezit din somn și i-am spus că trebuia să-l văd cît mai repede cu putință. M-am dus în Posadas. Servitorul mă aștepta în fața intrării de la stradă. Ajungînd la etajul cinci, l-am văzut pe Allende în fața lif-tului cu ochii lui zadarnic deschiși. L-am luat de braț și l-am tîrît înăuntru. Servitorul, ca un idiot, venea după noi, privindu-mă încremenit. L-am dat afară. Abia ieșise și am strigat :

— Vin de la fermă ! Maria era amanta lui Hunter !

Fața lui Allende a devenit rigidă.

— Imbecilule ! a strigat printre dinți, cu o ură rece.

Exasperat de incredulitatea lui, i-am strigat :

— Dumneata ești un imbecil ! Maria era de asemeni amanta mea și amanta multora !

Am simțit o plăcere diabolică, în timp ce orbul, în picioare, părea de piatră.

— Da ! am țipat iar. Eu te înșelam pe dumneata, iar ea ne înșela pe toți ! Dar de-acum

n-o să mai poată înșela pe nimeni ! Înțelege ?
Pe nimeni ! Pe nimeni !

— *Tîmpitul* ! a urlat orbul cu un glas de
fiară și s-a repezit asupra mea cu mîinile ca
niște gheare.

M-am dat în lături, și s-a lovit de o măsuță.
A căzut. S-a ridicat cu o rapiditate de necrezut
și m-a căutat prin toată camera, izbindu-se de
scaune și mobile, în timp ce plîngea sec, fără
lacrimi, strigînd doar *tîmpitul* !

Am reușit să ies în stradă după ce l-am îm-
brîncit pe servitorul care a vrut să mă oprească.
Eram plin de ură, de dispreț și de milă.

Cînd m-am prezentat la poliție era aproape
șase. Prin ferestruica celulei, am văzut cum se
năștea o zi nouă, cu un cer fără nori. M-am gîn-
dit că mulți bărbați și multe femei se vor trezi,
vor mîncă, vor citi ziarele, vor da să mănînce
copiilor sau pisicii, vor comenta filmul de-aseară
și vor merge la lucru.

Înăuntrul meu se deschidea o peșteră neagră.

XXXIX

Am încercat de multe ori în aceste luni de
arest să judec ultimul cuvînt al orbului, cuvîntul
tîmpit. O oboseală grea sau poate un instinct

întunecos m-a împiedicat de fiecare dată. Într-o
zi poate voi reuși și atunci voi analiza și moti-
vele pe care le-ar fi putut avea Allende pentru
a se sinucide.

Cel puțin pot să pictez, cu toate că bănuiesc
rîsul doctorilor în spatele meu, așa cum l-am
bănuțit atunci cînd, la proces, am amintit de
scena cu ferestruica.

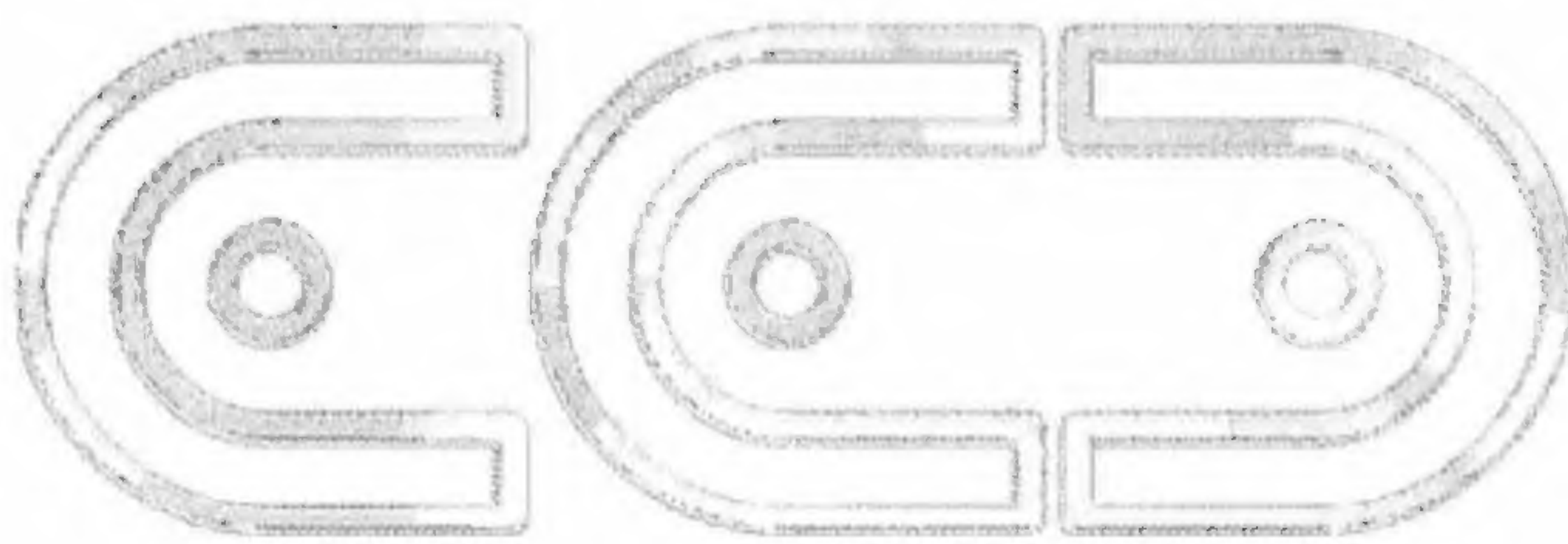
N-a existat decît o ființă care înțelegea pic-
tura mea. Picturile pe care le voi face de acum
încolo vor confirma acest punct de vedere. Și
zidurile acestui infern vor fi, astfel, tot mai
ermetice.

11447

Redactor responsabil: OLGA ZAICIK
Tehnoredactor: AURICA IONESCU

*Dat la cules 29.05.1965. Bun de tipar 08.07.1965.
Apărut 1965. Tiraaj 10.140 ex. broșate. Hirtie tipar
înalt ediții mat tip B de 63 g/m². Format
700×920/32. Coli ed. 5,37. Coli tipar 5,5 A. nr. 5.997.
C. Z. pentru bibliotecile mari 89. C. Z. pentru
bibliotecile mici 89—31—R.*

Intreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918”
Str. Grigore Alexandrescu nr. 93—95
București — R.P.R.
Comanda nr. 916

Scanare și prelucrare digitală

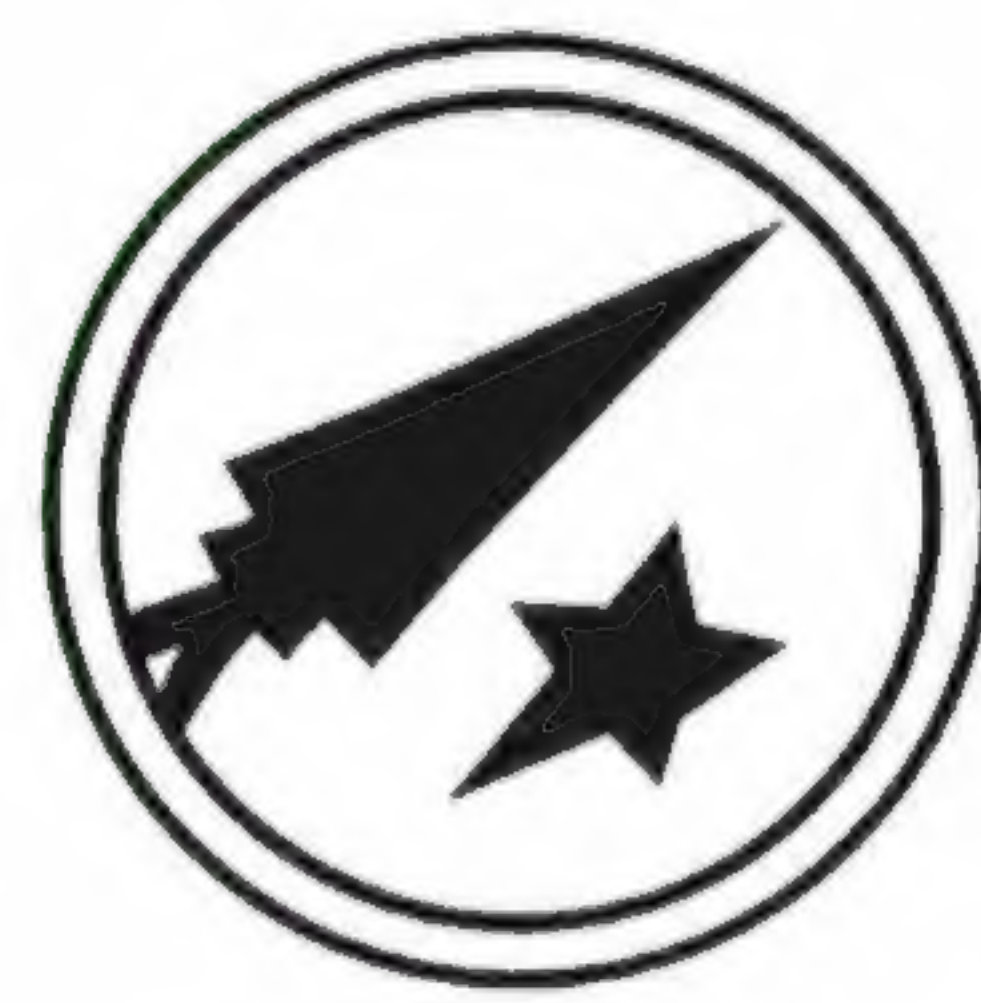
de

Anonim

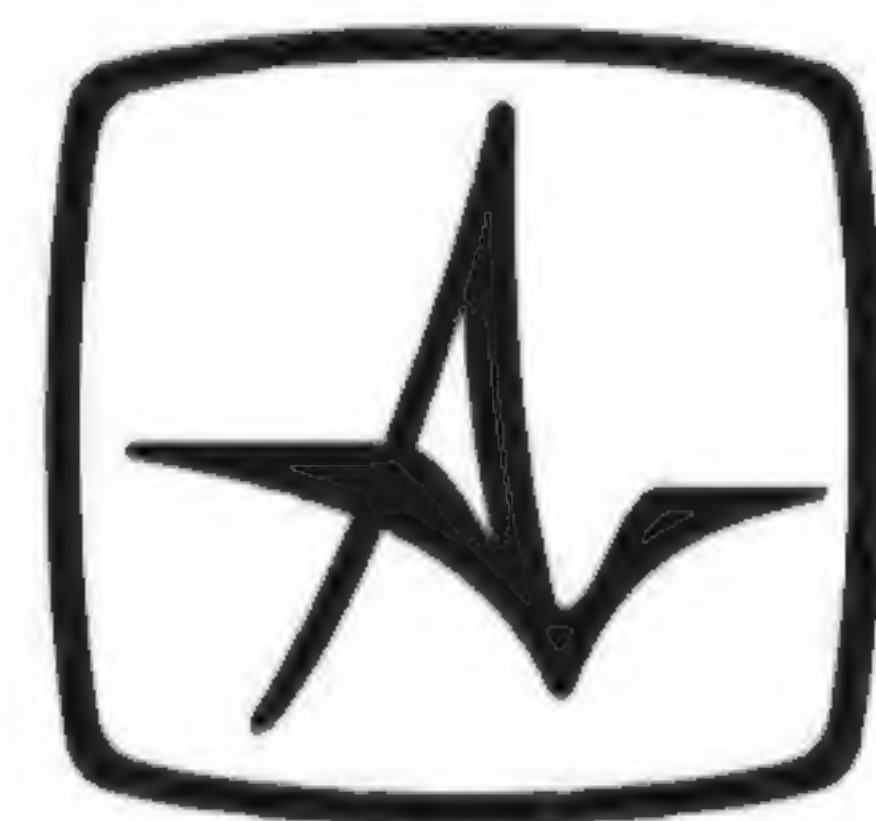

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

